

55
Altın Öğüt

Kitabın Adı: *Peygamber Efendimiz'den 55 Altın Öğüt*

Tercüme ve Şerh: *İbrahim GADBAN*

Kapak: *Mustafa ERİKÇİ*

Dizgi: *Ramazan Erkovan*

Baskı: *Dizgi Ofset – Konya* (0332 342 07 42)

İsteme Adresi

Şeref Şirin Mahallesi

Şeref Şirin Cad.

Hacı Mahmut İşhanı No: 35

Tel: 332 350 35 26

Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'den

55 ALTIN ÖĞÜT

İbrahim GADBAN

2009/Konya

İÇİNDEKİLER

HUTBETÜ’L HÂCE

Hamd Allah’a özgüdür. O’na hamd eder, O’ndan yardım ister ve O’ndan bağışlanma dileriz. Nefislerimizin şerrinden, yaptıklarımızın kötülüklerinden O’na sığınırız. Allah kime hidayet ederse onu saptıracak yoktur. Kimi de saptırırsa onu doğru yola sevk edecek biri bulunmaz. Allah’tan başka hiçbir (hak) ilahın olmadığına, Onun tek ve ortağı bulunmadığına şahitlikte bulunur, Hz. Muhammed *(s.a.v)*’in O’nun kulu ve Rasûlü olduğuna tanıklık ederiz.

Allah-u Teâlâ şöyle buyurur:

“Ey iman edenler! Allah’tan korkun ve sizler kesinlikle Müslüman olarak ölün.” (3 Âl-i İmrân/102)

“Ey insanlar! Sizi bir tek canlıdan yaratan, ondan eşini vücuda getiren ve o ikisinden birçok erkekler ve kadınlar üreten Rabbinize karşı gelmekten sakının. Adını anarak birbirinizden dilekler dilediğiniz Allah'tan korkun. Rahimlerin haklarına saygısızlıktan da sakının. Şu bir gerçek ki Allah, Rakîb'dir, sizin üzerinizde sürekli ve titiz bir gözetleyicidir.” (4 Nisa/1)

“Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve sağlam söz söyleyin ki Allah amellerinizi hayra ve barışa yarayışlı kılsın, günahlarınızı affetsin. Allah'a ve O'nun resulüne itaat eden, gerçektende büyük bir başarıyı elde etmiştir.” (33 Ahzâb/70,71)

Emma ba’du:

En doğru söz, Allah’ın kelamı ve en doğru yol, Muhammed *(s.a.v)*’in rehberlik ettiği yoldur. Yoldan saptıran en şerli şeyler, bidatlerdir (dine sonradan eklenen şeylerdir.) Dine sonradan eklenen her şey bidattir. Her bidat sapıklıktır ve her sapıklıkta azabı gerektirir.

MUKADDİME

Hamd âlemlerin Rabbi olan Allah'a, salât ve selam, peygamberlerin en şereflisi efendimiz Hz. Muhammed *(s.a.v.)*'e, Âline ve ashabına olsun.

Hadis kitaplarında, Rasulullah *(s.a.v.)*'dan ashabına yöneltimiş bir takım tavsiyelerle karşılaştım. Bu tavsiyelerden bazısını küçük bir kitapta toplamayı arzuladım. Bu öğütlerden ellibeş tanesini İmam Münziri'nin *"et-Terğib ve't Terhib"* inden, İmam Nevevi'nin *"Riyazus-Salihin"* adlı eserinden ve Mansur Ali Nasıf'a ait olan *"et-Tâcu'l Camiu li'l usûl"* adlı kitaptan seçerek derledim. Bu değerli tavsiye ve öğütler her ne kadar da bazı sahabelere yöneltilmiş olsa da, aslında bütün Müslümanlara şamildir. Bu tavsiye ve öğütler; ibadeti sadece Allah'a has kılarak O'na hiçbir şeyi ortak koşmamaya teşvik edip La İlahe İllallah demenin, Allah'a secde etmenin, oruç tutmanın, namaz kılmanın, gece kıyamının, ilim talebinin, sadaka vermenin ve tesbih çekmenin fazileti hakkında rivayet edilen şeyleri beyan etmekte, bunun yanı sıra ebeveynin rızasını elde etmeye, güzel ahlaka, sıla-i rahm'e, komşuları gözetmeye, yemek yedirmeye, miskinleri sevmeye ve diğer salih amellere insanları yönlendirmektir.

Yaptığımız tüm çalışmaları makbul ve kendi rızasına has kılmasını ve bu tavsiyelerde zikredilen şeylerle bizleri faydalandırarak onlarla amel etmeyi bize nasip etmesini Allah'u Teâlâ'dan niyaz ederim. Salât ve selam Hz. Muhammed *(s.a.v.)*'e, O'nun âl ve ashabına olsun.

Hamza Muhammed Salih el-Acâc

GİRİŞ

Hiç şüphesiz ki hamd, Allah'a mahsustur. Salât ve selam, eylem ve söylemleriyle insanları doğru yola ileten, Hz. Muhammed'e, O'na güzellikle tabi olan âl ve ashabına olsun.

Hiç kuşku yok ki, Allah-u Teâlâ peygamberleri, insanları şirkin, küfrün ve zulmün karanlıklarından, imanın aydınlığına çıkarmaları ve tağutlara kulluk etmekten uzaklaştırıp, Allah'a ibadet etmelerini sağlamaları için göndermiştir. Yüce Allah bu konuda şöyle buyurur:

"Biz her ümmete, Allah'a ibadet edin ve tağuttan uzak durun diye (tebliğ yapan) **bir peygamber göderdik." (16 Nahl/36)**

Peygamberimiz Hz. Muhammed *(s.a.v.)*' de aynı misyon ile gönderilmiş, bu misyonu yerine getirirken, Allah'ın ayetlerini bize hatırlatmış, bizi şirkten, küfürden ve günahlardan temizleyerek Kitap ve Sünneti öğretmiştir. Allah-u Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de Efendimizi nitelerken, şöyle buyurmuştur:

"O Allah, ümmi araplar arasında kendilerinden, onlara karşı O'nun ayetlerini okuyan, onları arındıran (temizleyen) **onlara Kitabı ve Hikmeti öğreten bir peygamber gönderendir." (62 Cuma/2)**

Bazı İslam âlimleri bu ayette ki *"Hikmet"* ten kastın *"Sünnet"* olduğunu belirtmişlerdir.[1] Müslümanların kesinlikle Rasulullah'ın sünnetini öğrenmeleri gerekmektedir.

Allah-u Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'in birçok yerinde Rasulullah *(s.a.v.)*'a itaat etmenin gerekliliğini, kesin ve kat'i

---

[1] Bkz: Miftahu'l Cenneh Fi'l ihticaci Bi's- Sünneh, sf. 20.

ifadelerle vurgulamıştır. O'na itaat etmek farz, isyan etmek haramdır. Rasulullah *(s.a.v.)*'a itaati emreden ayetlerin bazıları şunlardır:

"Allah'a ve Rasule itaat edin; eğer yüz çevirirlerse şüphesiz ki Allah kâfirleri sevmez." (3 Âl-i İmran /32)

"Allah'a itaat edin; Peygamberlere de itaat edin." (5 Mâide Suresi/92)

"Ey iman edenler! Allah'a itaat edin; Rasule de itaat edin ve amellerinizi boşa çıkarmayın." (47 Muhammed/33)

"Allah' a ve Rasule itaat edin ki rahmete nail olasınız." (3 Âl-i İmran /132)

"Her kim Peygambere İtaat ederse, Allah'a itaat etmiş olur. Her kim de yüz çevirirse, biz seni onlara bekçi olarak göndermedik." (4 Nisa/80)

O'na itaat edebilmemiz için, O'nun yaşantısını, hayat tarzını, yemesini, içmesini, oturmasını, kalkmasını, insanlara, eşlerine ve çocuklara nasıl davrandığını, müşrik, kâfir ve münafıklara nasıl muamele de bulunduğunu, Rabbine nasıl itaat ettiğini, kısacası tüm davranışlarını öğrenmemiz gerekir. Bunları öğrenmeden O'na nasıl itaat edebilir, nasıl bu farzı yerine getirebiliriz ki? Şunu unutmamak gerekir ki, Allah Rasulu *(s.a.v.)*'ne itaati terketmek ve O'na muhalefet etmek, kimi zaman haram olabileceği gibi, kimi zamanda - Allah korusun - şirk ve küfür olabilir.

Ahmet b. Hanbel *(rahimehullah)* "Mushaf 'a baktım ve otuzüç yerde Rasulullah *(s.a.v.)*'a itaatin olduğunu gördüm." dedi ve şu ayeti okudu: "**Bu sebeple, onun emrine aykırı davrananlar, başlarına bir fitne gelmesinden veya kendilerine çok acıklı bir azap isabet etmesinden sakınsınlar.**" **(24 Nur/63)** Sonra bunu tekrar etti ve dedi ki: "Fitne nedir? Fitne; şirktir. Kişi, Rasulullah *(s.a.v.)*'ın bazı sözlerini reddeder ve buna binaen de kalbine bir sapıklık düşer. Böylece doğru

yoldan sapar ve helak olur."[2]

Bu gün kimi insanlar çıkıp: "Kur'an bize yeter. Bizler Kur'an'ın haram dediğini haram, helal dediğini de helal kabul ederiz," demekte ve sünneti reddederek peygamberi adeta bir *"postacı"* mesabesinde görmektedirler. Böylelerine, Ahmed b. Hanbel'in üstte geçen sözünü hatırlatarak, kendilerini *"fitne"*den, yani *"şirk"*ten korumalarını öğütleriz.

Efendimiz *(s.a.v.)* şöyle buyurdu: **"Yüz çevirenler dışında ümmetimin tamamı cennete girecektir."** Denildi ki: "Ya Rasulullah! Yüz çevirenler kimlerdir?" Rasulullah *(s.a.v.)*: **"Bana itaat eden cennete girer, bana isyan eden ise yüz çevirmiş demektir."**[3]

İhlâs ve samimiyetle Rasulullah *(s.a.v.)*'a itaat edenler, Allah'ın izni keremi ile cennete girecek, orada O'nunla beraber olacaktır. Rasulullah *(s.a.v.)*'a komşu olmak ve cennete O'na refakat etmek kadar büyük bir erdem varmıdır acaba? Efendimiz'e olan sevgimizi ispatlamanın ve cennette ona komşuluk etmenin yegâne yolu, O'nun verdiği direktiflere titizlikle uymak ve gücümüz miktarınca emirlerini yerine getirmekle mümkündür. Rabbim bizi ve tüm müslümanları, O'nun sünnetini ihya eden ve cahiliyenin karanlığında yolunu kaybeden insanları onun aydınlık yolu ile Sırat-ı Müstakim'e ileten insanlardan eylesin. (Âmin)

Biz bu çalışmamızda Efendimiz *(s.a.v.)*'in elli beş altın öğüdünü, toplumumuzun anlayarak istifade edebileceği bir üslupla, izah etmeye gayret ettik. Bunun yanı sıra kitabın son kısmına ümmetin öncüleri olan *"Selef-i Salihin"* den 55 nasihat yerleştirdik. Bizler biliyoruz ki Rasulullah *(s.a.v.)*'ın öğüt ve tavsiyeleri elbette bu kadarla sınırlı değildir. Ancak, O'nun dünya ve ahiret saadetini elde etmemiz için bize yap-

---

[2] Es-Sarimu'l Meslul, 56.
[3] Buhari, Kitabu'l İ'tisam, 2.

tığı nasihatleri ve öğütleri içtenlikle yerine getirdiğimiz zaman, Allah *(cc)* bize bilmediğimiz veya amel etme imkânı bulamadığımız, diğer öğüt ve nasihatleri öğrenme ve hayatımızda tatbik etme fırsatı verecektir. Yeter ki bizler, isteklerimizde samimi ve ihlâslı olalım, öğrendiklerimizi hayatımızda pratiğe dökme gayretine girelim. Mutlaka Allah *(cc)* bize bu nimeti nasip edecektir.

Bizi bu çalışmayı yapmaya sevk eden yegâne unsur, Rasulullah *(s.a.v.)*'ın; ***"Din Nasihattir"***[4] buyruğudur. Müslümanlara ve tüm insanlığa nasihat etmek, bizim temel görevlerimizdendir. Nitekim sahabenin ileri gelenlerinden birisi olan, Cerir b. Abdullah bu hakikati şöyle dile getirmiştir:

"Ben Rasulullah *(s.a.v.)***'a namazı sürekli olarak düzgün kılmak, zekât vermek ve her müslümana nasihat etmek üzere biat ettim."**[5]

Buna binaen bizlerde gücümüz nisbetinde her kardeşimize nasihat edelim. Dünya ve ahiret saadetini hep birlikte elde edebilmek için kardeşlerimizi buna teşvik ederek, etrafımızda ki kötülüklerin sona ermesi ve iyiliklerin baki kalması adına bir cehd-ü gayretin içine girelim.

De ki: "Haydi bakalım çalışın (amel edin). **Hem Allah, hem Rasul'ü hemde mü'minler yaptığınızı görecektir. Siz görüneni de görünmeyeni de bilene** (Allah'a) **döndürüleceksiniz. O da size yaptıklarınızı haber verecektir. " (9 Tevbe/105)**

Başarıya ulaştıran Allah'tır.

İbrahim GADBAN

01.04.2008 / KONYA

---

4 Müslim, Kitabu'l İman, 95.

5 Buhari, Kitabu'l İman, 42.

* BİRİNCİ ÖĞÜT *

- ***Lâilâhe İllallah'ın Fazileti***

Ebu Hureyre *(ra)* şöyle anlatır: Rasulullah *(s.a.v.)'*a: "Ey Allah'ın Rasulu! Kıyamet gününde senin şefaatinle insanların en mesud olanı kimdir?" diye sordum. Rasulullah *(s.a.v.):* **"Ey Ebu Hureyre! Gerçekten ben hadise** (ilme) **olan hırsından dolayı senden önce hiç bir kimsenin bu bilgiyi sormayacağını tahmin etmiştim. Kıyamet günü şefaatimle insanların en mesud olanı kalbinden** -veya içinden- **ihlâslı bir şekilde *"La İlahe İllallah"* diyen kimsedir.**" buyurdu.[6]

Faydayı artırmak için aşağıdaki Hadis-i Şerifi de zikredeceğiz:

Ubade b. Samit *(ra)*'den rivayet edildiğine göre Rasulullah *(s.a.v.)* şöyle buyurmuştur: **"Her kim kendisinin ortağı olmayan, tek olan Allah'tan başka hiç bir ilahın bulunmadığına, Hz.Muhamed'in O'nun kulu ve Rasul'u olduğuna, Hz. İsa'nın Allah'ın kulu ve Rasul'ü ayrıca Hz. Meryem'e ilkâ ettiği kelimesi ve kendisinden bir *"ruh"* olduğuna, cennet ve cehennemin hak olduğuna şehadet ederse, Allah onu yaptığı ameline göre cennete koyar."** [7]

Müslim ve Tirmizî'ye ait olan başka bir rivayette ise Efendimiz *(s.a.v.)* şöyle buyurmuştur: **"Kim Allah'tan başka hiçbir ilahın bulunmadığına ve Hz.Muhamed'in Allah'ın Peygamberi olduğuna şehadet ederse, Allah ateşi ona haram kılar."**[8]

---

[6] Buhari rivayet etmiştir. Hadis "sahih" tir.

[7] Buhari rivayet etmiştir. Hadis "sahih" tir.

[8] el-Camiu's Sağir; 6319. Hadis "sahih" tir.

*** AÇIKLAMA ***

İslam âlimleri Kelime-i Tevhidi telaffuz eden kimselerin cennete gireceğini bildiren hadislerin yorumunda üç gruba ayrılmışlardır.

Birinci grup: "Bu hadisler, İslam'ın ilk yıllarında farzlar emredilmeden önce söylenmiştir. Farzlar emredilip hadler belirlendikten sonra bu hüküm nesh edildi /ortadan kaldırıldı." demiştir.

İkinci grup: "Bu konuda nesh iddiasına hiç de gerek yoktur. Çünkü namaz ve zekât gibi farzlar ve İslam'ın diğer rukünlari zaten Kelime-i Şehadet'in gereklerindendir." demiştir.

Üçüncü grup: "Kelime-i Şehadet'i telaffuz etmek, farzları yerine getirerek günahlardan kaçınmak şartıyla kişinin cennete girip cehennemden kurtulmasını sağlayan bir etkendir. Eğer kişi farzları eda etmiyor ve günahlardan da sakınmıyorsa Kelime-i Tevhid'i telaffuz etmesinin, o kişiyi cehennemden korumayacağını belirtmiştir.

Burada vurgulamadan geçemeyeceğimiz bir mesele daha var ki, maalesef birçok insanımız bu noktada cahil kalmış, aç kalma korkusu kendilerini çepeçevre kuşattığından ve dünya ya olan bağlılıkları nefislerini aldattığından ötürü güneşin aydınlığı kadar ayan beyan olan bu meseleyi öğrenme hususunda ihmalkâr davranarak küfrün zehirli oklarına hedef olmuşlardır. Bu mesele, birçok insanın günde onlarca kez telaffuz ettiği ama bir türlü anlam ve içeriğini, muhteva ve muktezasını bilmediği ***"La ilahe illallah"*** meselesidir.

Kur'an ve Sünnetteki nasların asla birbirinden ayrı olarak değerlendirilmeyeceği kesinlikle bilinmesi gereken bir husustur. Bir ayeti ya da bir hadisi o konuda ki diğer naslardan ayırarak alıp amel etmek son derece yanlış bir

tutumdur. Bu yanlış tutum, günümüzde ki birçok insanın sapmasına veya gerçekleri yanlış algılamasına neden olmuştur. Üstte zikri geçen hadisleri de o konuda söylenen diğer ayet ve hadislerden soyutlayarak dile getirmek delalete ve yoldan çıkmaya kapı aralamaktadır.

Efendimiz *(s.a.v.)* Müslim'in rivayet ettiği başka bir hadis-i şerifte şöyle buyurur:

"Kim "La ilahe illallah" der ve Allah'tan başka ibadet ve itaat edilen şeyleri inkâr ederse malı ve kanı haram olmuş olur..."[9]

Toplumumuz da **"Her kim la ilahe illallah derse Cennet 'e girecektir"**[10] hadisi herkesin dilindedir. Adam bir kere *"Lailahe İllallah"* dediğinde tüm cürümleri işlemekte, hiç bir farzı yerine getirmemektedir. Hatta öyle bir hale gelmiştir ki insanlar kendilerini dinden çıkaracak söylem ve eylemleri hiç bir sıkıntı duymadan rahatlıkla yapmakta, kendilerine bu yaptıklarının yanlış olduğunu söyleyen Müslümanlara ise "Kim "La ilahe illallah" derse Cennet'e girecektir." hadisini adeta bir kalkan gibi kullanmaktadırlar.

Bizler yakinen inanıyoruz ki *"La ilahe illallah"* diyen bir kimse hiç kuşkusuz cennet'e girecektir ama bir şartla. Bu şartta, üstte zikrettiğimiz hadis-i şerif te belirtildiği gibi Allah'ın dışında ibadet ve itaat edilenleri yani *"Tağutları"* inkâr ve reddetmektir. La ilahe illallah'ın fayda vermesi bu şarta bağlanmıştır.[11]

Bir insanın *"La ilahe illallah"* dediğinde Cennet'e gire-

---

[9] Müslim, Kitab'ul İman, 37.

[10] Müslim, Kitab'ul İman, 53.

[11] La ilahe illallah kelimesinin şartları elbette bununla sınırlı değildir; ancak burada vurgulanmak istenen tağutu inkâr etmek olduğu için sadece bu şart zikredilmiştir. Bu kelimenin şartlarını etraflıca öğrenmek isteyenlere Faruk Furkan'ın kaleme aldığı *"Kelime-i Tevhid'in Anlam ve Şartları"* adlı eseri tavsiye ederiz.

bilmesi için Allah'ın yasalarını çiğneyerek heva ve heveslerine göre kanun yapanları reddetmesi, onlara destek vermemesi, ortaya koydukları "şirk" maddelerini tanımaması ve kendisini Allah'a kulluktan alıkoyan tüm varlıkları elinin tersiyle bir tarafa itmesi gerekir... Bu varlık kimi zaman bir kadın, kimi zaman dünyalık bir çıkar olabileceği gibi kimi zaman da Allah'ın hükümlerini reddederek beşer ürünü yasalarla insanları yönetmeye kalkan bir sistem ya da bir ideoloji olabilir. Dolayısıyla bir insan Tağut'u inkâr etmeden Müslüman olamayacağı gibi La ilahe illallah dediği halde bu doğrultuda bir hayat yaşamadığı zaman da Müslüman olamaz.

"La ilahe illallah diyen kişi Cennet'e girecektir. " hadisi *"mutlak"* bir hadistir. **"Kim La ilahe illallah der ve Allah'tan başka ibadet ve itaat edilen şeyleri inkâr ederse malı ve kanı haram olmuş olur."** Hadisi ise *"mukayyit"*tir,[12] onu takyit etmiştir. Yani birinci Hadis-i Şerifi doğru anlayabilmemiz, ikinci hadis ile mümkündür.

---

12 Mutlak ve Mukayyet kavramlarının izahı için Usul-u Fıkıh kitaplarına müracaat edilebilir.

* İKİNCİ ÖĞÜT *

- *Tevhid Hakkında Genel Bir Tavsiye*

İbn-i Abbas *(r.a)* şöyle anlatır: "Bir gün Hz. Peygamberin terkisinde idim. Dedi ki: **"Delikanlı! Sana birtakım kelimeler öğreteyim. Allah'ın hududunu koru ki, Allah'ta seni korusun. Allah'ın emirlerini muhafaza et ki, onun yardımını karşında bulasın. Bir şey istediğin zaman sadece Allah'tan iste. Yardımı da ancak Allah'tan bekle. Bilesin ki bütün insanlık sana fayda vermek için bir araya gelse, Allah'ın sana takdir ettiği şeyden başka fayda veremez. Eğer sana zarar vermek için toplansalar, ancak Allah'ın dilediği kadar sana zarar verebilirler. Kalemler kaldırılmış, sahifelerin mürekkebi kurumuştur. "**[13]

Hadisin başka bir rivayeti ise şöyledir:

"Allah'ın hakkını koru ki, O'nun yardımını önünde bulasın. Bolluk zamanlarında Allah'ı bil ki, O'da sıkıntılı anlarda seni tanısın. Bil ki senden uzaklaşan sana isabet edecek değildir. Sana isabet eden de senden uzaklaşacak değildir. Bilesin ki yardım sabırla beraberdir. Tasanın ardında ferahlık zorluğun ardında da kolaylık vardır."[14]

*** AÇIKLAMA***

Efendimiz *(s.a.v.)*'in İbn-i Abbas (ra)'a yapmış olduğu bu muhteşem tavsiyelerden şu önemli noktaları çıkarabiliriz.

1) Rasulullah *(s.a.v.)*, küçük büyük, kadın erkek deme-

---

[13] Tirmizi, Hadis "sahih" tir.

[14] Müsned-i Ahmed.

den herkese ilim öğretmiş, insanları cennete ulaştırıp cehennemden sakındıracak şeyleri bir bir anlatmıştır.

2) İbn-i Abbas *(ra)*, Rasulullah *(s.a.v.)* vefat ettiğinde 13 yaşındaydı. Efendimiz kendisine bu öğüdü verdiğinde ise yaşı haliyle daha ufaktı. Yaşının küçüklüğüne rağmen tevhidin en öz ve temel meselelerini ona öğretmesi çok dikkat çekicidir.

Bu ve benzeri hadisi şeriflerden bizim çıkarmamız gereken en önemli ders; bu ulvi davanın kesinlikle ve kesinlikle gençlerin omzunda yükseleceğini ve davanın zorluklarını gerçek anlamda üstlenebilecek kimselerin *"gençler"* olduğunu bilmemizdir. Zira Kur'an ve Sünnet'e bir göz attığımızda bu hakikati açıkça görmekteyiz. Rabbimiz Ashab-ı Kehf hakkında buyurur ki:

"Onlar, Rablerine iman etmiş gençlerdi; biz de onların hidayetlerini artırmıştık." (18 Kehf/13)

Ayeti siyak ve sibakı ile birlikte düşündüğümüzde, onların, dönemin tağutuna karşı yapmış oldukları kıyamın ve tağuta itaat eden insanlardan uzaklaşarak beri olmalarının, Allah tarafından övüldüğünü görürüz. Yine Rabbimiz Musa *(a.s.)* hakkında şöyle buyurur:

"Musa'ya, kavminden birtakım gençler dışında kimse iman etmedi." (10 Yunus/83)

Rabbimizin bu ayeti kerimede de gençlerin değerine vurgu yaptığını müşahede ediyoruz. Rasulullah *(s.a.v.)*'ın hayatına baktığımız da, ona iman edenlerin çoğunun yine gençlerden müteşekkil olduğunu görürüz. İşte bazı sahabilerin Rasulullah *(s.a.v.)*'a iman ediş ve İslam davasına iltihak ediş yaşları:

Hz. Ali (10)	Abdullah b. Ömer (13)
Zeyd b. Harise (15 – 17)	Zübeyr b. Avvam (16)

Abdurrahman b. Avf (17)

Sâd b. Ebi Vakkas (17)

Abdullah b. Mesut (15)

Musab b. Umeyr (18–20)

Hz. Osman (24)

Onların hemen hemen hepsi daha buluğ dönemlerinde iken Rasullah'a iman etmiş ve gözlerini bile kırpmadan davaları uğruna canlarını ortaya koymuşlardır. Bu gün bizler de bu hakikati göz önünde bulundurarak öncelikle gençlere yönelmeli, fıtratları, küfrün zehirli ve öldürücü oklarına hedef olmadan onları kazanmalıyız. Yaşları ufaktır, bir şey anlamazlar dememeli, onlara Rasulullah *(s.a.v.)*'ın İbn-i Abbas'a yaptığı gibi ilk olarak tevhidin hakikatini ortaya koyan meseleleri anlatarak çağımızın tağutlarını, putlarını ve bu dönemde ortaya çıkan şirk çeşitlerini öğretmeliyiz. İbn-i Ebi Şeybe *"el-Musannef"* adlı eserinde, Sahabelerin çocuklarına öğrettikleri ilk şeyin: **"Allah'a iman ettim ve tağutları inkâr ettim."** sözü olduğunu nakleder.[15] Bizler de, sahabenin bu sünnetine uyarak çocuklarımıza öncelikle imanı ve Rabbimizin, inkâr etmesini emrettiği tağutları reddetmeyi öğretmeli, bunu onlara benimsetmeliyiz.

3) Kulların Allah üzerinde, Allah'ın da, kullar üzerinde bir takım hakları vardır. Allah'ın kulları üzerindeki en büyük hakkı, kulların hiçbir şeyi ona ortak koşmadan ibadet etmeleridir. Bu, gerçekten de çok önemli bir meseledir. Zira nice insanlar vardır ki kendilerinin Allah'a ibadet ettiklerini sanırlar. Hakikatte ise onlar bu ibadetleriyle birlikte Allah'a şirk koşmaktadırlar. Rabbimiz Yusuf Suresi'nde bu gereği şöyle dile getirmektedir:

"Onların çoğu, Allah'a, ancak müşrik oldukları halde iman ederler." (10 Yusuf/106)

---

[15] Bkz: Feyzu'l Furkan, sf: 270.

Yani onlar, Allah'a iman ederler, bir takım ibadetleri de yerine getirirler ama hakikatte ise onlar birer müşriktir. İbadet ve itaatlerine, Allah'tan başka varlıkları karıştırmışlardır. Allah'a iman ettiğini sandığı halde, hakikatte şirk koşan bir insan olmak ne kadar da acı bir durumdur! Allah bizi ve tüm inananları bu kötü durumdan korusun. Allah-u Teâlâ, dilerse tüm günahları bağışlar. O'nun bağışlamayacağı bir günah vardır ki o da *"Şirktir"* Rabbimiz Zümer Suresinde:

"Andolsun, sana ve senden önceki peygamberlere vahyolundu ki:" Eğer şirk koşarsan, kesinlikle amelin boşa gider ve şüphesiz ki hüsrana uğrayanlardan olursun" (39 Zümer/65) buyurmaktadır. Peygamberimiz *(s.a.v.)* bile şirk koştuğunda *-ki bu mümkün değildir-* bağışlanmayacak ve hüsrana uğrayanlardan olacaksa acaba bizlerin hali ne olur? İşte böylesi bir hataya düşmemek için varımızı yoğumuzu ortaya koymalı ve bizi ebedi cehenneme sürükleyecek olan *"şirk"* ten kendimizi, ailemizi ve ulaşma imkânı bulduğumuz tüm insanları korumalıyız. Kimilerinin aklına *"şirk"* denilince hemen *"putlara tapmak"* ya da *"Allah'tan başka bir Allah'ın!"* daha olduğuna inanmak gelir. Evet, bunlar şirktir ama şirk, sadece bunlar değildir. Şirkin binlerce çeşit ve türü vardır. Allah'tan başkalarına mutlak anlam da kanun yapma yetkisini vermek. Allah'ın dini ile alakası olmayanlara itaat etmek, bunları desteklemek, böylelerine sevgi ve sempati göstererek onların yollarından gitmek, ölülerden medet beklemek, kabirlerden yardım ummak, birilerinin kalpten geçenleri bildiğine inanmak, kadere isyan etmek, Allah'ın takdirine rıza göstermemek, Allah'ın rahmetinden ümit kesmek, Allah'a, Kur'an'a ve Peygambere uygun olmayan vasıflar yakıştırmak, Kur'an'a "Çöl kanunudur" demek, Şeriata sövmek ya da, "şeriat köhnemiş fikirlerden ibaret bir sistemdir" demek vb. şeyler günümüzde ortaya çıkan en bariz şirk çeşitlerindendir.

Şirki bilmeyen birisi her an şirke düşebilir. Bizler bu tür fitnelerden korunabilmek için,*"televizyon"* karşısında geçirdiğimiz vakti, Kur'an ve Sünnet'e ayırmalı, yiyecek ve giyecek satın alırken gösterdiğimiz titizliği, piyasada dolaşan fikirleri ayırt ederken de göstermeliyiz. Ve şunu hiç unutmamalıyız ki, bizler bu dünyaya sefa sürmeye değil, şirke ve küfre düşmeden yaşayarak yeryüzünü imar etmeye geldik.

4) Medet ve yardım sadece ve sadece Allah'tan istenir. Bunu, *"Medet ya şeyh, yetiş ya fulan"* demek suretiyle Allah'tan başkasından istemek, kişiyi şirke düşüren amellerdendir. Bizler günde onlarca kez **"Ancak sana ibadet eder ve ancak senden yardım dileriz" (1 Fatiha/4)** diyerek, Allah'tan başkasından medet ve yardım dilemeyeceğimize dair, Rabbimize söz veriyoruz. Bu söze sadakat göstermeliyiz.

5) Rasulullah'ın çok ufak yaşta olan bir sahabeye böylesine önemli bir meseleyi öğretmesi gerçekten dikkate şayandır.

6) Bütün insanlık fayda ve zarar vermek için bir araya gelse Allah'ın takdir ettiğinden başkasıyla asla fayda ve ya zarar veremez. Bu hadis sıkıntıya düşen bir insan için çok ümit vericidir. Yüce Allah Kur'an-ı Kerimde bu gerçeğe şöyle dikkat çekmiş: **"De ki: Bize, Allah'ın yazdığından başka bir şey isabet etmeyecektir." (9 Tevbe/51)**

Unutmamalıyız ki, ne kâfirlerin küfrü, ne de zalimlerin zulmü Rabbimizin takdirinin önüne geçebilir. Onlar ellerinden geleni ardlarına koymasalar, bütün zulüm mekanizmalarıyla mazlumlara saldırsalar da kesinlikle Allah'ın takdirinin önüne geçemeyecek Allah'ın bizler için yazdığı şeyleri asla değiştiremeyeceklerdir.

* ÜÇÜNCÜ ÖĞÜT *

- ***İlim Öğrenmenin Fazileti***

Ebu'd Derda *(r.a)* Rasulullah *(s.a.v.)*'ı şöyle buyururken işittiğini söylemiştir:

"Her kim, ilim öğrenmek üzere bir yola girerse Allah onu cennete giden bir yola sevk eder. Melekler yaptığından hoşnut oldukları için ilim talebesinin üzerine kanatlarını gererler. Suda ki balıklara varıncaya kadar gökler ve yerdekiler âlim için istiğfar da bulunurlar. Âlim kimsenin âbid kimseye üstünlüğü, ayın dolunay gecesinde yıldızlara olan üstünlüğü gibidir. Şüphesiz ki âlimler, Peygamberlerin varisleridir. Peygamberler ise ne altın ne gümüş bırakmışlardır. Onlar miras olarak ancak ilmi bırakmışlardır. Her kim ilmi elde ederse gerçekten büyük bir pay elde etmiştir."[16]

[16] Tirmizi ve İbn-i Hibbân rivayet etmiştir. Hadis "sahih " tir.

* DÖRDÜNCÜ ÖĞÜT *

- ***İlmin Değeri***

Saffan b. Assal *(ra)* şöyle anlatır:

"Bir gün Rasulullah *(s.a.v.)* mescit de kendisine ait kırmızı bir cübbeye yaslanmış iken yanına geldim ve: "Ya Rasulallah ilim tahsil etmek için gelmiştim" dedim. Efendimiz *(s.a.v.)*: **"İlim talebesine merhaba! Şüphesiz ki Melekler, ilim talebesini sarmalar ve kanatları ile onu gölgelendirir. Daha sonra ilim talebesinin öğrendiği şeylere olan sevgilerden dolayı dünya semasına ulaşana kadar bazısı, bazısının üzerine çıkar."** buyurdu."[17]

AÇIKLAMA

Rasulullah *(s.a.v.)* bu sözleriyle insanları ilme teşvik etmiştir. Rabbimiz Kur'an-ı Kerim'de **"Rabbim ilmimi artır! de" (20 Taha/114)** buyurarak ilmin diğer amellere olan üstünlüğünü beyan etmiştir. İbn-i Hacer *(rahimehullah)*, "Fethu'l Bârî" adlı dev eserinde bu ayetle ilgili olarak şöyle der:

"Bu ayet ilmin faziletini açık bir şekilde göstermektedir. Çünkü Yüce Allah Hz. Peygamber'den ilim dışında başka bir şeyin artırılması için dua etmesini istememiştir. Burada ki ilimden kastedilen dini ilimlerdir. "[18]

Evet, önderimiz, ilminin artırılmasını istemişse bizler de bunu içtenlikle istemeli ve bunun gereğini yapmak için

---

[17] Ahmed b. Hanbel ve Taberanî rivayet etmiştir. İsnadı "ceyyit" tir.
[18] Fethu'l Bârî c. 1, sf. 188.

gayret göstermeliyiz. Allah-u Teâla, **"Bil ki Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur" (47 Muhammed/19)** buyurarak ilk olarak neyi öğrenmemiz gerektiğini bizlere öğretmiştir. Bizler ilk önce, Allah'ın yegâne ilah ve Rab olduğunu bilmeli ve bu doğrultu da hayatımızı tanzim etmeliyiz. Rabbimiz bu ayetinde "Bil ki" diyerek Tevhid'i öğrenmeyi bizlere farz kılmıştır. Tevhid'i öğrenmeyenler, şirk bataklığında boğularak yok olmaya mahkûmdurlar.

Bizler, bu ilmi öğrenirken Kur'an ve Sünneti ölçü kabul etmeliyiz. Neleri öğrenip neleri öğrenmeyeceğimizi bu iki kaynak belirlemelidir. Rasulullah *(s.a.v.)* buyurur ki: **"ilim öğrenmek her Müslümana farzdır."**[19]

Bu gün nice Müslümanlar bu farzı terk etmekte, Allah'ın kendilerine ihsan etmiş olduğu "vakit" nimetini boş ve faydasız şeylerle heder etmektedirler. Bizler, ilmi temel ihtiyaçlarımızdan birisi olarak kabul etmeli, yemeye, içmeye, gezmeye, uyumaya nasıl vakit ayırıyorsak, ilmede gereken vakti ayırmalıyız.

Ahmed b. Hanbel *(rahimehullah)* "İnsanın ilme olan ihtiyacı, yeme ve içmeye olan ihtiyacından daha fazladır"[20] diyerek, üstte temas ettiğimiz hakikate vurgu yapmıştır. Bizler ilim sayesinde Allah'ı birler, Rasule itaat eder, helal ve haramı öğreniriz. Onun vesilesiyle Rabbimizi nasıl razı edeceğimizi bilir, O'nun gazabından kendimizi sakındırırız. Rasulullah *(s.a.v.)* başka bir hadisin de **"Dünya ve içindekiler lanetlenmiştir/melundur. Ancak, Allah'ı anmak, ona yaklaştıran şeyler, ilim öğreten ve öğrenen bundan müstesnadır"**[21] buyurarak ilimle uğraşanların dünya da ki lanetten uzak olacaklarını, **"Ya âlim ol, ya öğrenci ol, ya bunları**

---

[19] Camiu's Sağîr, 5264. Hadis "hasen" dir.
[20] er-Rasul ve'I İlim, Yusuf El-Kardavi, sf, 12.
[21] Tirmizi, Zühd, 14.

dinleyen ol, ya da bunları seven ol. Sakın ha beşinci olma helak olursun"[22] buyurarak ta ilme ve ilim talebelerine sevgi ve muhabbet gösterilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Yine bazı sahabelerden nakledilen şu hikmet dolu sözler, ilmin değerini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Hz. Ali *(ra)* der ki: "İlim, maldan daha hayırlıdır. İlim seni korur, sen ise malı korursun. İlim, harcandıkça artar, malı ise harcama eksiltir. İlim hâkimdir, mal ise mahkûmdur. "

Muaz b. Cebel (r.a)'de şöyle der: "İlim öğrenin. Zira ilmi Allah için öğrenmek haşyettir. Onu talep etmek ibadettir. Mütalaasını yapmak tesbihtir. Araştırmasını yapmak cihattır. Onu bilmeyen kimseye öğretmek sadaka, ehline bahşetmek Allah'a yaklaşmadır. İlim, yalnızlıkta en samimi dost, halvet halinde gerçek arkadaştır. Dini öğrenme de rehber, iyi ve kötü günde yardımcıdır… "[23]

Sözlerimi, İmam Şafii *(rahimehullah)*'ın şu muhteşem nasihati ile noktalamak istiyorum:

"Eğer dünyayı istiyorsan, ilme sarıl. Sadece ahireti istiyorsan yine ilme sarıl. Yok, eğer ikisini de istiyorsan yine ilme sarıl."

---

[22] Mecmau'z Zevaid c. 1, sf. 132.
[23] Bkz. er-Rasul ve'l İlim, sf, 11.

* BEŞİNCİ ÖĞÜT *

- ***Allah'a Secde Etmenin Fazileti***

Mi'dad b. Ebi Talha *(ra)* şöyle anlatır: "Ben, Rasulullah *(s.a.v.)*'ın azadlısı Sevban *(ra)* ile karşılaştım; O'na: "işlediğim de beni cennete koyacak bir amel söyle" dedim, *-başka bir rivayette-* "Amellerin Allah'a en sevimli olanını bana bildir" dedim. Ama O konuşmadı. Sonra tekrar sordum fakat yine konuşmadı. Üçüncü defa sorduğum da ise dedi ki: "Ben de bunu Rasulullah*(s.a.v.)*'a sormuştum. Rasulullah *(s.a.v.):* **"Çok secde et; zira sen her ne zaman Allah için bir secde etsen, Allah o secde sebebiyle seni bir derece yükseltir ve bir kötülüğünü giderir"** buyurdu. "[24]

Önemine binaen konuyla ilgili iki hadis daha nakledeceğiz. Ubade b. Samit *(ra),* Rasulullah *(s.a.v.)*'ı şöyle buyururken işitmiştir:

"Allah'a secde eden bir kula, Allah-u Teâlâ o secde sebebiyle bir iyilik yazar, bir kötülüğünü yok eder, makamını da bir derece yükseltir. O halde secdelerinizi çoğaltıp artırınız."[25]

Ebu Hureyre *(ra)*'den rivayet edildiğine göre Rasulullah *(s.a.v.)*şöyle buyurmuştur:

"Kulun, Rabbine en yakın olduğu hâl, secde halidir. Öyleyse (orada) **çok dua ediniz."[26]**

*** AÇIKLAMA ***

Bu hadisi şeriften sahabelerin cennete girmek için ne kabar çok çaba harcadıklarını ve bu yolu gösteren amelleri

---

[24] Müslim rivayet etmiştir.

[25] İbn-i Mace rivayet etmiştir. Hadis "sahih" tir.

[26] Müslim rivayet etmiştir.

öğrenmeye ne kadar istekli olduklarını rahatlıkla anlayabiliriz. Allah-u Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de: **"Eğer bilmiyorsanız ilim ehline sorun" (21 Enbiya/7)**buyurarak bizleri öğrenmeye, öğrenmek için de soru sormaya teşvik etmiştir. Bu nokta da bize düşen, kendimizi, cehennemden kurtaracak ve cennete koyacak amelleri öğrenme hususunda çaba sarf etmek ve büyük küçük demeden kim olursa olsun, hakkı bize ulaştıranlardan alma noktasında kibre ve gurura kapılmadan cehd-ü gayret göstermektir.

Abdullah İbn-i Mes'ud'un *(ra): "Hakkı, düşmanın bile söylese kabul et, batılı, dostun bile söylese reddet"* sözü, bu meseleyi çok net bir şekilde ifade etmektedir.

İmam Mücahid' de *"İlmi, hayâ eden ve kibirlenenler öğrenemezler"*[27] diyerek soru sormada utanan ya da kibrinden dolayı soru sormayan insanların ilmi elde edemeyeceğini bize öğretmiştir.

Rabbimiz Kehf Suresin de, Hz. Musa'nın ilim öğrenmek için uzun bir yolculuk yaptığını ve bu uğurda yorularak birçok sıkıntıya göğüs gerdiğini anlatır. Ümmetin yıldızları olan Sahabe, Tabiin ve Etbau't tabiin de ilim öğrenebilmek için aynı zorluklara katlanmış, bir Hadis-i Şerifi öğrenmek veya ilmî bir meseleyi halledebilmek için çok uzun mesafeler kat etmiştir.

Cabir b. Abdullah *(r.a)*, Abdullah b.Üneys *(r.a)*'e tek bir hadisle ilgili soru sormak için tam bir aylık mesafeye yolculuk etmiştir.[28]

Said b. Müseyyeb *(r.a)*'de şöyle demiştir: *"Yalnızca bir hadis öğrenmek için gece gündüz yolculuklar yapardım"*[29]

Bu insanlar, bir meseleyi öğrenebilmek için bu kadar

---

[27] Buhari, Kitabu'I İlm de "muallak" olarak rivayet etmiştir.
[28] Buhari, Kitabu'l İlm.
[29] el-Bidaye ve'n Nihaye, c. 9, sf.100.

uğraş gösteriyorsa bizlerinde bundan ibret alması ve dinimizi öğrenme adına mutlaka bir şeyler yapması gerekir.

Selef-i Salinin'in ilim uğruna çektiği sıkıntıyı ve bu yolda görmüş olduğu zorlukları öğrenmek isteyenlere; Şeyh Ebû Gudde'nin kaleme aldığı ve *"İlim Uğruna"* ismiyle tercüme edilerek "Polen Yayınları" tarafından piyasaya sürülen eseri tavsiye ederiz.

Hadisimizde secdenin önemine dikkat çekilmiştir.

Secde; kibir ve gururunu ayaklar altına alarak en değerli azan olan alnını âlemlerin Rabbi'nin huzurunda yere koyarak ubudiyetini ifade etmendir.

Secde; acziyet ve zaafını Allah'a arz etme makamıdır.

Secde; Allah'tan başkalarına itaat etmeyeceğini ve kulluğun sadece Allah'a olacağının ilanıdır.

Secde; Allah'ın huzurunda baş eğerek müstekbir Tağutlara baş kaldırmanın simgesidir.

Secde; Şeytan'ın kaybettiği imtihanı kazanmaktır.

Secde; dualara icabet anıdır.

Secde; huzura ermenin ve kalbi itminanı elde etme yeridir.

Secde; sadece secde edenlerin hissedebileceği müthiş bir tattır.

İhlâslı bir kalple ve bu manaların tamamının bilincinde olarak Allah için secdeye kapanmak, kişiye kulluğunu, Allah *(cc)* karşısında ne kadar aciz ve zayıf olduğunu, O'na olan ihtiyacını ve beşeri yetersizliğini fark ettirir; Onu suflî âlemden alarak ulvî âlemlere sevk eder.

* ALTINCI ÖĞÜT *

- *Sadakanın Fazileti*

Ka'b b. Ucre *(ra)*'den rivayet edildiğine göre Rasulullah *(s.a.v.)* O'na şöyle tavsiyede bulunmuştur: **"Ey Ka'b! Hiç şüphe yok ki, haram ile yetişen et ve kan cennete giremez. Ateş ona daha layıktır. Ey Ka'b! İnsanlar sabah erkenden işlerine çıkarlar da ya nefislerini âzâd ederek kendilerini azaptan kurtarırlar ya da nefislerini helake sürüklerler. Ey Ka'b! Namaz** (Allah'a) **yakınlıktır. Oruç bir kalkandır. Sadaka ise, buzun taşın üzerinde eridiği gibi kötülükleri silip süpürür."**[30]

Muaz b. Cebel *(ra)* şöyle anlatır:

"Ben bir yolculukta Rasulullah *(s.a.v.)* ile beraber bulundum. Bana: **"Ey Muaz! Sana hayır kapılarını göstereyim mi?"** buyurdu. Ben de hemen: **"Evet ey Allah'ın Rasulü!"** dedim. Rasulullah: **"Oruç, kalkandır, Sadaka, suyun ateşi söndürdüğü gibi kötülükleri silip süpürür."** buyurdu. "[31]

Ebu Umame *(ra)*'den rivayet edildiğine göre Rasulullah *(s.a.v.)*şöyle buyurmuştur:

"Güzel ve hayırlı işler kötü ölümden korur. Gizli verilen sadaka, Rabbin gazabını giderir. Sıla-i rahim de ömrü artırır."[32]

---

30 İbn-i Hibban rivayet etmiştir. Hadis "sahih"tir.

31 Tirmizi rivayet etmiş ve "sahih" demiştir.

32 Taberani el-Mu'cemu'l Kebir de "hasen" olarak rivayet etmiştir.

AÇIKLAMA

Rabbimiz, Kur'an-ı Kerim'de: **"Ey insanlar, yeryüzünde ki şeylerden helal ve temiz olanlarını yiyin" (2 Bakara/168)** buyurarak bizlere helal olan şeyleri tüketmeyi emretmiştir.

Kumar, faiz, haksız kazanç, yetim malı yemek vb. haram kılınmış olan şeyleri yemeyi yasaklamış ve bu tür haramları irtikab eden kimseleri çok korkunç azaplarla tehdit etmiştir. Efendimiz' de *(s.a.v.)* bu hadisinde **"Haram ile beslenen bir bedenin cehenneme girmeye daha layık olduğunu"** belirtmiştir. Başka bir hadis-i şerifte de, haram kazancın, kişinin yaptığı dua ve niyazlara engel olduğu ifade edilmiştir

"...**Bir adam ki uzun yolculuğa çıkmış, saçı başı birbirine karışmış toz toprak içinde bu haliyle ellerini göğe kaldırmış Ya Rab, Ya Rab! diyerek niyazda bulunuyor. Hal bu ki, onun yediği haram, içtiği haram, giydiği haram, haramla beslenmiş. Bunun duasına nasıl icabet edilsin."**[33]

Hadisin ikinci kısmında sadakaya ve Allah rızası için mal harcamaya teşvik vardır. Su, nasıl ki ateşi söndürüp yok ediyorsa, Allah yolunda harcanan mal da günahları silip yok eder. Mallarımızı Allah için harcarken şu iki hususa çok dikkat etmeliyiz:

a) Onları tamamen helal ve temiz olanlarından seçmeli, kötü olanları vermemeli,

b) Dağıttıktan sonra asla başa kakmamalı.

Rabbimiz, bu iki noktayı şu şekilde ifade etmiştir:

"Ey iman edenler, kazandıklarınızın en güzel ve helallerinden ve sizin için yerden çıkardığımız şeylerden infak edin. Göz yummaksızın alıcısı olmayacağınız aşağı-

---

[33] Müslim, 1015.

lık şeyleri seçerek vermeye yeltenmeyin." (2 Bakara /267)

"Ey iman edenler! Sadakalarınızı başa kakarak ve eziyet ederek boşa çıkarmayın." (2 Bakara/264.)

Efendimiz *(s.a.v.)*'in hadislerine baktığımızda **"Yarım hurma ile de olsa cehennem ateşinden korkunuz"**[34] gibi ifadelerden, Müslümanların az veya çok mutlaka infakta bulunmaları gerektiğini ve herkesin gücü nispetinde bir şeyler vermeye kendisini alıştırmasının zorunlu olduğunu anlarız. Kişi buna rağmen elde verecek bir şeyi bulamıyorsa, o zaman Allah'ın kendisine vermiş olduğu bedenî gücü, aklı, zekâyı, ilmi, boş vakti ve buna benzer nimetleri ortaya koyarak sadaka görevini yerine getirebilir. Örneğin, Bir kardeşinin yük ve ağırlıklarını taşıyarak bedeniyle, içinden çıkamadığı bir mesele hakkında ona yol göstererek akıl ve zekâsıyla, bilmediği bir meseleyi öğreterek ilmiyle, üstesinden gelemediği işlerin halledilmesinde vaktiyle yardımda bulunabilir. Onun bu ameli kendisi için sadaka olur. Müslümanların saydığımız şeylere de gücü yetmiyorsa sadaka veremiyorum diye üzülmemesi gerekir. Zira

İnsanlara zarar vermemek sadaka[35]

"Subhanallah", "el-hamdülillah", "Allahu Ekber" ve "La ilahe illallah" **demek sadaka, iyiliği emrederek kötülüklerden sakındırmak sadaka**[36]

Kişinin hanımı ile yatması sadaka[37]

Kardeşine güler yüzlü davranması sadaka[38]

Hoş ve tatlı sözler söylemek sadaka[39]

---

34 Buhari, Zekât 9; Müslim, Zekât 66.
35 Buhari, İtk 2; Müslim, İman 136.
36 Müslim, Kitabu'l Müsafirin, 84.
37 Müslim, Zekât, 53.
38 Buhari, Edep 34; Müslim, Zekât 66.

Adaletle hükmetmek, namaz için mescide giderken atılan her adım, insanlara eziyet veren şeyleri yollardan kaldırmak[40] Bineğine binerken ya da yükünü yüklerken Müslüman'a yardım etmek[41] sadakadır." Evet, maddi imkânın yoksa bu tür salih amellerle sadaka sevabını elde edebilirsin. "Sadakanın en faziletlisi hangisidir? " diye soran bir sahabeye Efendimiz *(s.a.v.)* **"Dar gelirlinin gücünün yettiğidir. Sen bakmakla yükümlü olduğun kimseden başla"[42]** buyurarak cevap vermiştir. Aile ve yakınlarımızı asla ihmal etmemeli, malımızdan infak edeceğimiz zaman ilk olarak onlardan başlamalıyız. Sonra da **"Mü'min diğer mü'min kardeşine karşı parçaları birbirine destek olan bir bina gibidir"[43]** hadisi gereğince etrafımızda sıkıntı çeken din kardeşlerimize harcamada bulunmalıyız. Bu harcamaları yaparken Rasulullah *(s.a.v.)*'ın şu sözlerini asla hatırımızdan çıkarmamalıyız.

"Sadaka vermek asla malı eksiltmez."[44]

"Her sabah yeryüzüne iki melek iner. Birisi "Allah-'ım, infak edenin malının yerine yenisi ver" der. Diğeri de "Allah'ım, cimrilik edenin malına telef ver, yok et" diye dua eder. "[45]

Malın gerçek sahibi Allah-u Teâlâ'dır. Bizler elimizde ki mallarla sadece imtihan edilmekteyiz. Allah, bu imtihanımızı başarıyla geçmeyi bizlere nasip ve müyesser eylesin.

---

39 Buhari, Sulh 11.

40 Müslim, Zekât 56.

41 Müslim, Zekât 56.

42 Ebu Davut, Zekât 40.

43 Tirmizi, 1908.

44 Müslim, Kitabu'l Biri ve's Sıla, 69.

45 Buhari, Zekât 27; Müslim, Zekât 57.

* YEDİNCİ ÖĞÜT *

- **İki Rekât Duha Namazı Kılmanın Ve Her Aydan Üç Gün Oruç Tutmanın Fazileti**

Ebu Hureyre (ra) şöyle der:

"Dostum Muhammed *(s.a.v.)* bana her aydan üç gün oruç tutmamı, iki rekât duha namazı kılmamı ve uyumadan önce vitir namazı kılmamı tavsiye etti."[46]

İbn-i Huzeyme'de şu lafızla rivayet etmiştir.

"Dostum Muhammed *(s.a.v.)* bana şu üç şeyi tavsiye etti. Ben onları kesinlikle terk edecek değilim.

1) Ancak vitir namazı kıldıktan sonra uyumamı,

2) Allah'a yönelenlerin namazı olan iki rekâtlık Duha namazını kesinlikle bırakmamamı,

3) Her aydan üç gün oruç tutmamı."

Faydayı artırması için iki hadis daha nakledeceğiz.

1) Abdullah b. Amr b. As *(ra)*'dan rivayet edildiğine göre Rasulullah *(s.a.v.)* şöyle buyurmuştur:

"Her aydan üç gün oruç tutmak, bütün yıl oruç tutmaya denktir."[47]

2) Ebu Zer *(ra)*'den rivayet edildiğine göre Rasulullah *(s.a.v.)* şöyle buyurmuştur:

"Sizden her birinizin bütün eklemleri için ayrı ayrı sadaka gerekir. Her tesbih; sadaka, her hamd; sadaka, her

---

[46] Buhari ve Müslim rivayet etmiştir.

[47] Buhari ve Müslim rivayet etmiştir.

tehlil (La ilahe illallah demek); **sadaka, her tekbir getirmek; sadaka, iyiliği emretmek; sadaka, kötülükten alıkoymak; sadakadır. Kuşluk vaktinde kılınacak iki rekâtlık namaz ise bütün bunların yerini tutar."**[48]

*** AÇIKLAMA ***

Peygamberimiz *(s.a.v.),* Ebu Hureyre *(r.a)*'ye yaptığı bu tavsiyesinde kuşluk namazı kılmaya, oruç tutmaya ve vitir namazına teşvik etmiştir. Şimdi bu üç maddeyi kısaca izah edelim.

Kuşluk Namazı: Bu son derece faziletli bir namazdır. Hadis-i şeriflerde belirtildiğine göre bir insanda üçyüzaltmış mafsal vardır. Her bir mafsal için günlük sadaka vermek gerekir. İki rekâtlık kuşluk namazı ise bunun yerine geçmektedir. Dolayısıyla iki rekât kuşluk namazı kılmak insan vücudunda bulunan üçyüzaltmış eklemin sadakası olmaktadır. Bu namazın vakti, güneş bir mızrak boyu yükselince başlar, zeval vaktinin girmesiyle son bulur. Müstehap olan, güneş yükselip hararet artıncaya kadar geciktirmektir. Bu namazın en azı iki, en çoğu ise bizzat Efendimiz *(s.a.v.)*'in tatbikiyle sekiz rekâttır. Bazı hadisi şeriflerde on iki rekât olduğu da söylenmiştir. Ama muhakkik âlimler, Peygamberimiz ve ashabının bunu sekiz rekâttan fazla kılmadığını belirtmiştir. Allah en iyisini bilendir.

Oruç: Bu ibadetin fazileti hakkında da sayılamayacak kadar Hadis-i Şerif varit olmuştur.

"Oruç benim içindir. Onun mükâfatını ancak ben veririm."[49]

"Oruç sabrın yarısıdır."[50]

---

[48] Müslim ve Nesai rivayet etmiştir. Hadis "sahih" tir.

[49] Buhari, Savm, 2.

[50] Tirmizi, Deavat, 86.

"Sizden biriniz oruç gününde olduğunda o gün kötü söz söylemesin. Tartışıp dalaşmasın, eğer birisi onunla dövüşür veya ona sataşırsa : *"Ben oruçlu bir adamım"* desin. Muhammed'in nefsi elinde olan Allah'a yemin ederim ki, oruçlunun ağız kokusu kıyamet günü Allah katında mis kokusundan daha güzeldir."[51]

"Bir kul, Allah yolunda iken bir gün oruç tutarsa, bunun sebebiyle kesinlikle Allah onun yüzünü cehennemden yetmiş yıl uzak tutar."[52]

Oruç ibadeti müminin takvasını artırır, kalbini yumuşatır, bedenine sağlık ve sıhhat verir. Bunun yanı sıra yaşamış olduğu toplumda bulunan fakirlerin, gariplerin ve miskinlerin halini fark ettirir. Kişiye, kendisini onların yerine koyabilme özelliğini ve belirli bir dönem için bile olsa, onların yaşadığı duyguları yaşayabilme hissini verir.

Oruç, şehveti kırmak için çok etkili bir ilaçtır. Bu sebeple evlenemeyen gençlerin bu ilacı sürekli ve düzenli bir şekilde kullanmaları gerekir. Küfür, basın ve yayın yoluyla *"kadın kılıcını"* kullanarak Müslüman gençlere hücum etmektedir. Müslüman gençlerin ise bu etkili kılıca ancak oruç gibi sağlam bir kalkanla karşılık vermeleri gerekir. Kâfirler, Müslümanların edep ve ahlakını bozmak için ne kadar güçlü ve tesirli zehir kullanırlarsa kullansınlar, Allah mutlaka bizlere o zehirin gücünü yok edecek bir panzehir nasip etmiştir. Oruç ibadetinin birçok fıkhî yönü vardır. Bu nokta da bilgi sahibi olmak isteyenler ilgili fıkıh kitaplarına müracaat edebilirler.

Vitir Namazı: Bu namaz da Rasulullah *(s.a.v.)*'ın son derece önem verdiği ve terketmediği güçlü bir sünnettir.[53]

---

[51] Müslim, Sıyam, 163.

[52] Müslim, Sıyam, 167.

[53] Hanefî âlimleri ise bunun "vâcib" olduğunu söylemişlerdir.

Yatsı namazı ile sabah namazı arasında kılınır. Gece uyanamayacağına kanaat getiren birisinin hemen kılması, uyanacağını kestiren birisinin de uyuduktan sonra uyanarak kılması ve bu namazı namazların en sonu yapması müstehaptır.

İslam da bazı ibadetlerin tek sayılı olarak yapılmasına teşvik vardır. Bu sebeple, mesela; Kâbeyi tavaf etmek, Safa ile Merve arasında sa'y etmek, rûku ve secdeler de yapılan tesbihat, namazın sonunda çekilen tesbihler ve vitir namazı hep tek sayı olarak uygulanmıştır.

Efendimiz *(s.a.v.)* bir hadisinde: **"Allah tekdir; teki sever"**[54] buyurarak, bu tür ibadetlerde tek sayılara riayet etmenin hikmetini açıklamıştır. Allah'ın güzel isimleri de doksan dokuzdur. Yani onların sayısı da tektir. Bunun kıymet ve hikmetini, Allah'ı her konuda; zatında, sıfatlarında ve fiillerinde birleyen muvahhitler anlayabilir. Yaptığımız ibadetleri yeniden gözden geçirmeli ve bu şuur içerisinde vitirlerimizi eda etmeliyiz.

---

54 Müslim, Dua, 5.

* SEKİZİNCİ ÖĞÜT *

- *Tesbih Namazı*

İbn-i Abbas *(r.a)*'dan rivayet edildiğine göre Peygamberimiz *(s.a.v.)* amcası Abbas'a şöyle demiştir:

"Amcacığım sana bir iyilikte bulunup seni ödüllendireyim mi? Eğer bunları yaparsan Allah; gelmiş ve geçmiş, eski ve yeni, bilerek ve bilmeyerek, küçük ve büyük, gizli ve açık bütün günahlarını affeder. Sen dört rekât namaz kılarsın. Her rekâtında Fatiha ve bir sure okursun. Birinci rekâtta okumayı bitirince ayakta iken: *"Subhanallahi ve'lhamdü lillahi ve la ilaha illallahu vallahu ekber"* i on beş kere söylersin. Sonra rukua giderek rukuda iken on kere aynı duayı söylersin. Sonra rûkudan başını kaldırınca on kere aynısını söylersin. Sonra secdeye iner on kere söylersin. Secdeden başını kaldırır on kere söylersin. Sonra tekrar secde eder on kere söylersin. Secdeden başını kaldırır on kere daha söylersin. Böylece her rekâtta yetmiş beş tesbih yapar diğer rekatlardada aynısını yaparsın. Eğer her gün bir kere kılmaya gücün yeterse kıl. Şayet gücün yetmezse her hafta bir kere kıl. Eğer bunu yapamazsan senede bir kere kıl. Eğer onu da yapamazsan ömrün de bir kere kıl. "[55]

* AÇIKLAMA*

Rasulullah *(s.a.v.)* farz namazların yanı sıra birçok nafile namazın kılınmasını ümmetine tavsiye etmiştir. Bu namazlardan birisi de tesbih namazıdır.

---

55 Ebu Davud, İbn-i Mace ve Hâkim rivayet etmiştir. Hadis "hasen" dir.

Tesbih: Allah'ı noksan sıfatlardan tenzih etmek, Allah'a yakışmayan nitelikleri O'ndan uzaklaştırmak anlamındadır. Bizler dört rekâtlık bir tesbih namazın da her rekâtta yetmiş beşer kez ***"Subhanallahi velhamdü lillahi ve la ilaha illallahu vallahu ekber"*** demek suretiyle tam üç yüz defa Allah'ı noksan sıfatlardan tenzih etmekteyiz. Allah'ı böylesine yücelten bir namazı terketmek biz müslümanlara yakışmaz. Ama bu namaz, malesef müslümanlar arasında neredeyse unutulmaya yüz tutmuştur. Bizler, Rasulullah (s.a.v.)'ın unutulmuş sünnetleri arasında yer alan bu namazı edâ etmeli ve ölmüş olan bir sünneti ihya ederek insanlara örnek olmalıyız. Rasulullah *(s.a.v.)* bu konuda şöyle buyurur: **"Kim benden sonra öldürülmüş bir sünnetimi ihya ederse ona, o sünnetle amel edenlerin sevabından hiç eksiltilmeksizin sevap verilecektir."**[56]

"Kim benim sünnetimi ihya ederse beni sevmiş olur. Kim de beni severse cennette benimle birlikte olacaktır."[57]

Eğer Rasulullah *(s.a.v.)* ile beraber cennette olmak istiyorsak, onun unutulmuş sünnetlerini yeniden canlandırmalı ve hayata hâkim kılmalıyız. Bu konuya da son derece hassasiyet göstermeliyiz. Bu tür ibadetleri *"nafiledir"* diyerek terk etmemeliyiz. Çünkü nafile namazlar, farz olan namazlarda meydana gelen eksiklikleri gidermek için meşru kılınmıştır.

Nafileler, farzların muhafazası için adeta bir kalkan niteliğindedir. Nafileleri sürekli terk etmek, zamanla farzları terk etmeye yol açabilir. Bu nedenle nafilelere titizlikle riayet edilmeli, Allah'a daha fazla yaklaşabilmek için onları muhafaza etmeliyiz. Efendimiz *(s.a.v.)* bir hadisinde yüce Allah'ın şöyle buyurduğunu bize bildirir:

"Kulumu bana yaklaştıran şeylerin benim katımda en

---

[56] Tirmizi, 2677.

[57] Tirmizi, 2678.

sevimli olanı, farz kıldığım ibadetlerdir. Kulum nafile ibadetlerle devamlı bana yaklaşır da, nihayet ben onu severim. Onu sevdiğim vakit de işiten kulağı, gören gözü, tutan eli ve yürüyen ayağı olurum. Bana sığınırsa muhakkak onu korurum."[58]

"Kıyamet günü insanların ilk hesaba çekileceği amel namazdır. Allah meleklere, kendisi en iyi bildiği halde: **"Kulumun namazına bakın, onu tamamladı mı yoksa noksan mı bıraktı?" Eğer tamamlamışsa sevabı tam olarak yazılır. Eğer namazını noksan bırakmışsa kulumun nafilelerine bakın, eğer nafilesi varsa farzlarını nafile ile tamamlayın" der.** Sonra da diğer ameller ele alınır."[59]

İbnu'l Cevzî "el Mevduat" adlı eserinde Tesbih namazı hadisinin *"mevzu"* olduğunu iddia etmiştir. İbn-i Hacer el-Askalanî ise onu bu konuda tenkit ederek hadisin "mevzu" olmadığını, aksine kendisi ile amel edilebilecek bir sıhhate sahip olduğunu ifade etmiştir. Bizde bu noktada İbn-i Hacer gibi düşünüyor ve hadisin amel edilebilecek bir konumda olduğuna inanıyoruz. Allah en iyisini bilendir.

---

58 Buhari, Rikak, 38.

59 Tirmizi, Mevakit, 188.

*** DOKUZUNCU ÖĞÜT ***

- ***Allah'tan Bağışlanma Ve Afiyet Dileyin!***

Rasulullah *(s.a.v.)* amcası Abbas *(r.a)*'a:

"Ey Abbas! Ey Rasulullah 'ın amcası! Allah'tan dünya ve ahiret te bağışlanma ve afiyet dile." buyurdu.[60]

Diğer bir rivayette ise şöyledir:

"Allah'tan afiyet dileyin. Çünkü hiç bir kimseye imandan sonra afiyetten daha hayırlı bir şey verilmemiştir."[61]

*** AÇIKLAMA ***

Önderimiz Hz. Muhammed *(s.a.v.),* amcasına yaptığı bu tavsiyesinde Allah'tan bağışlanma dilemeyi yani isiğfar etmeyi ve her zaman sağlık, sıhhat ve afiyet üzere olmayı temenni etmeyi öğütlemiştir. Rasulullah *(s.a.v.)* şöyle buyurur:

"Ey insanlar! Allah'a tevbe ediniz ve O'ndan bağışlanma dileyiniz. Doğrusu ben de günde yüz defa tevbe ediyorum."[62]

"Allah'a yemin ederim ki; ben günde yetmiş defadan daha fazla Allah'tan bağışlanma diliyor ve tövbe ediyorum."[63]

Hayatımızın her anında bilerek veya bilmeyerek günah

---

60 Tirmizi ve Ahmed b. Hanbel rivayet etmiştir. Hadis "sahih" tir.

61 Sahihu'l Camii's Sağir 632 nolu hadis.

62 Müslim, Kitabu'z Zikr, 2702.

63 Buhari, Kitabu'd Daevat, 3.

işlememiz mümkündür. Bu nedenle sürekli Allah'tan bağışlanma dileyerek günah-larımızın affı için çabalamalıyız. Bu hususta sadece kendi nefislerimizi değil, bizimle aynı akideyi paylaşan diğer kardeşlerimizi de düşünmeliyiz. Allah-u Teâlâ şöyle buyurur:

"Bil ki, Allah'tan başka ilah yoktur. Hem kendinin, hem de Mü'mim erkeklerin ve Mü'min kadınların günahlarının bağışlanmasını dile!" (47 Muhammed/19)

"Rabbimiz! Bizi ve bizden önce gelip geçmiş iman eden kardeşlerimizi bağışla..." (59 Haşr/10)

Rasulullah *(s.a.v.)* her sabah ve her akşam Allah-u Teâlâ'dan af ve afiyet isterdi.

"Allah'ım! Dünya ve ahirette senden af ve afiyet isterîm. Allah'ım! Dinim, dünyam, ailem ve malım hakkında da senden af ve afiyet isterim..."[64]

Efendimiz *(s.a.v.)*, öncelikle dinimiz hususunda afiyet dilemeyi bize öğretmiştir. Dinimizi, ölene kadar her an şirk, küfür, nifak, kibir, ucub vb. afetlerden korumalıyız. Sonra da ehlimiz, malımız ve bedenimiz için afiyet dilemeliyiz. Bunun içinde daima Rabbimize yalvarıp yakarmalıyız. Allah-u Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de:

"Rabbimiz! Bizi kâfirler için imtihan konusu kılma, bizi bağışla Ey Rabbimiz!" (60 Mümtahine/5)buyurmuştur.

Ne yazık ki bu gün bazı Müslümanlardan "Müslüman hapse düşmeli, Müslüman fakir olmalı, Müslüman müreffeh bir hayat yaşamamalı" gibi, Rasulullah'ın emrine aykırı sözler işitmekteyiz. İmtihanımızın şeklini bizler değil, her şeyi en iyi bilen Allah belirlemelidir. Zira bizler bir saniye sonrasını bile bilemeyecek kadar kıt bir bilgiye sahibiz. Böylesi lakırdılar ve boş sözlerle Allah'a akıl vermeye kalkışırsak bu

---

[64] Ebu Dâvut, 5074.

işin neticesi muhtemelen bizim lehimizde sonuçlanmayacaktır. Rabbimiz Bakara Suresin de:

"Allah her nefsi ancak gücünün yettiği ölçüde mükellef kılar" (2 Bakara/286) buyurarak, kaldıramayacağımız yükü yüklemeyeceğini vaat etmiştir. Bizlere düşen, O'nun bizim için çizdiği kadere rıza göstermektir, O'na akıl vermeye kalkışmak değil. Efendimiz *(s.a.v.)* başka bir hadisinde de:

"Ey insanlar! Düşmanla karşılaşmayı temenni etmeyin. Allah'tan afiyet dileyin. Düşmanla karşılaşınca da sabredin"[65] buyurmuştur.

Allah'tan her halükarda sağlık, sıhhat ve selamet içerisinde olmayı dilemeliyiz. Ama ilahi takdir gereği bir sıkıntıya maruz kalırsak o zaman da isyan etmeksizin güzel bir sabır ile o musibet zail olana dek sebat göstermeliyiz.

Allah'ım! Bizleri her zaman afiyet içerisinde kıl. Şayet bizler için bir musibet dilemişsen, o zaman da gereken sabrı göstermeyi nasip et. (Âmin!)

---

[65] Buhari ve Müslim rivayet etmiştir. Bkz. Müslim, 1742.

* ONUNCU ÖĞÜT *

- *Oruç Tutmanın Fazileti*

Ebu Ümâme *(ra)* şöyle anlatır:

"Ey Allah'ın Rasulü! Bana bir amel yapmayı emret" dedim. Rasulullah *(s.a.v.)* **"Oruca sımsıkı sarıl, çünkü onun bir dengi yoktur"** buyurdu. (Ben tekrar) "Ey Allah'ın Rasulü! Bana bir amel yapmayı emret" dedim. Rasulullah *(s.a.v.)* yine **"Oruca sımsıkı sarıl, çünkü orucun bir dengi yoktur"** buyurdu. (Ben bir daha) "Ey Allah'ın Rasulü! Bana bir amel yapmayı emret" dedim. Rasulullah *(s.a.v.)* yine **"Oruca sımsıkı sarıl, çünkü onun bir benzeri yoktur."** buyurdu. "[66]

*** AÇIKLAMA ***

Allah-u Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de: **"Ey iman edenler, Oruç sizden önceki ümmetlere farz kılındığı gibi sizede farz kılındı…" (2 Bakara/187)** buyurarak, oruç ibadetini hem bu ümmete hem de önceki ümmetlere farz kılındığını beyan etmiştir. İnsanlığın, süfli duygularına hâkim olabilmesi için oruç ibadetine ihtiyacı vardır. Oruç ibadetinin bu noktada ki rolü çok büyüktür. İnsana sürekli kötülüğü emreden nefis, oruç sayesinde dizginlenir. Şehvetlere olan duygular ve dünyaya olan ihtiraslar oruç vesilesiyle teskin edilir. Oruç şehveti kırar, nefsanî hevesleri mağlup eder, azgınlıktan, çirkin fiillerden ve kötü amellerden men eder. İnsana takva ve huşu verir. Yüce Allah kitabın da: **"Kim bir iyilikle gelirse işte ona bunun on katı vardır." (6 Enam/16)** buyura-

---

[66] Nesai, İbn-i Huzeyme ve Hâkim rivayet etmiştir. Hadis "sahih" tir.

rak, yapılan güzel amellerin on misli ile mukabele göreceğini belirtmiştir. Buhari'nin rivayet ettiği bir hadiste de: **"Güzel ameller/iyilikler on misli ile ödenir."**[67] buyrulmuştur.

Bir insan güzel ve yararlı bir amel işlediğinde, o amelin on katı fazlası ile sevap kazanacaktır. Ama oruç ibadeti böyle değildir. Onun ecir ve sevabını sadece Allah verecektir. Oruç, sırf O'nun rızası için tutulduğundan dolayı, ona verilecek sevapta sadece O'nun (c.c.) tarafından olacaktır. Kudsî bir Hadiste Allah-u Tealâ'nın : **"Oruç benim içindir. Onun mükâfatını ancak ben veririm."**[68] buyurduğu nakledilir. Bu ibadete ne kadar ecir verileceğini hiç kimse bilemez. Bu nedenle Peygamberimiz *(s.a.v.)* **"Onun hiç bir dengi yoktur."** buyurmuştur. Böylesi benzeri olmayan bir ibadete alışmayı Rabbim tüm Müslümanlara nasip etsin.

---

[67] Buhari Savm, 2.

[68] Buhari, Savm, 2.

* ONBİRİNCİ ÖGÜT *

- *Allah'a Şirk Koşmamak*

Ümeyme *(r.a.)* şöyle anlatır:

"Bir adam Rasulullah *(s.a.v.)*'ın huzuruna girdi ve "Bana bir tavsiye de bulun" dedi. Bunun üzerine Rasulullah *(s.a.v.)*: **"Paramparça edilsen de, ateşlerde yakılsan da, hiçbir şeyi Allah'a ortak koşma. Anne ve babana kesinlikle isyan etme, eğer onlar ailenden ve dünyalıklardan uzak durmanı isterlerse, uzak dur. Sakın içki içme, çünkü o tüm şerlerin anahtarıdır. Bile bile namazını terk etme. Zira her kim onu** (namazı) **kasıtlı olarak terk ederse, Allah ve Rasulü'nün himayesi ondan uzak olur."** buyurdu "[69]

*** AÇIKLAMA ***

Rasulullah *(s.a.v.)* bu hadisinde çok önemli tavsiyelerde bulunmuştur. Bu hadiste bildirilen tavsiyelerin en can alıcı noktası; şirke düşmeden bir hayat sürdürebilmek için çabalamak ve her ne pahasına olursa olsun asla şirk koşmamaktır. Bundan dolayı da **"Paramparça edilsen de, ateşlerde yakılsan da hiç bir şeyi Allah'a ortak koşma"** buyrulmuştur.

Esefle belirtmeliyim ki, içerisin de yaşadığımız toplum, hayatın birçok alanın da şirke düşmüştür. Hatta kendisini İslama nisbet eden ve bunun için çabalayan insanlar bile bu mesele hakkında gereken titizliği göstermemektedirler. Allah Rasulü'nün, şirke düşmesi tahayyül dahi edilemezken, O

---

[69] Heysemi, Mecmau'z Zevaid de zikretmiştir. Hadis "hasen" dir.

bile şirk ve küfürden sürekli Allah'a sığınmıştır. Hatta O'nun en çok sığındığı şeylerden birisi bu olmuştur.

"Allah'ım! Küfürden, fakirlikten ve kabir azabından sana sığınırım." [70]

"Allah'ım! Bilerek şirk koşmaktan sana sığınırım. Bilmediğim şeyler hususunda da senden bağışlanma dilerim."[71]

"Allah'ım! Senden başka hiçbir ilah olmadığına şehadet ederim. Nefsimin şerrinden, şeytanın da şer ve şirkinden sana sığınırım." [72]

Efendimiz *(s.a.v.)* bu dualarını sabah-akşam sürekli yapmıştır. Bizim de meselenin ehemmiyetinden dolayı bazı açıklamalarda bulunmamız ve günümüzde revaçta olan şirk çeşitlerinden bahsetmemiz kaçınılmazdır.

ŞİRK: Allah'a zatın da, sıfatlarında ya da fiillerinde denk tutmak, ortak koşmaktır veya kişinin her hangi bir ibadet türünü ya da ibadet sayılabilecek her hangi bir şeyi Allah dışında bir başka varlık için yapmasıdır. Allah ve Rasulu'nün emrettiği bütün inanç, söz ve amellerin Allah için yapılması tevhid ve iman olarak adlandırılırken; bunların Allah dışında bir varlık için yapılması da şirk ve küfür olarak adlandırılır. Allah'ın kendisine has bir takım özellikleri, vasıfları ve yetkileri vardır. Bunların tamamını ya da her hangi birisini Allah'tan başka varlıklara vermek şirktir. Örneğin, Allah-u Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de: **"O gaybı bilendir. O, kendi gaybına hiçbir kimseyi muttali kılmaz"** [73] buyurarak, gaybı ancak kendisinin bildiğini beyan etmiştir.

Bu gün birisi çıksa ve: *"Efendim ben de kalplerden geçeni*

---

[70] Ebu Davut, Kitabu'l Edep 324.
[71] Tirmizi, Deavat, 4.
[72] Tirmizi, 3392.
[73] Cin Suresi, 26.

bilirim, benim de bu noktada bilgim vardır" dese, bu adam, Allah'ın "Gaybı Bilme" sıfatını kendisinde gördüğü için ilahlık iddiasında bulunmuştur.

Başka birisi de çıksa: *"Efendi hazretleri doğru söylüyor. O kalpten geçenleri bilebilir. Ben bu nokta da ona inanıyorum"* derse, bu adam da Allah'tan başka birisinin gaybı bildiğine inandığı ve onu doğruladığı için *"müşrik"* olmuş olur.

Buna bir örnek daha verelim. Mesela, Allahu Teâlâ Yusuf Suresinin 40. ayetinde **"Hüküm yalnızca Allah'a mahsustur "** diyerek ve yine Kehf suresinin 26. ayetin de **"O, hiçbir kimseyi hükmüne ortak etmez"** buyurarak *"egemenliğin"* kayıtsız ve şartsız kendisinin olduğunu bildiriyor. Şimdi birisi çıksa ve: *"Hayır efendim egemenlik kayıtsız şartsız bizimdir ve ya milletindir"* dese, bu şahıs Allah'ın egemenlik hakkını kendisinde gördüğü için ilahlık iddiasında bulunmuş olur. Başka birisi de böyle söyleyen kimselere maddi ve manevi destekte bulunsa veya onlara itaat etse, Allah'tan başkalarının da hüküm koyabilme yetkisini kabullendiği için müşrik olur. Buna benzer örnekleri çoğaltmamız mümkündür, ama verdiğimiz iki örneğe kıyas yapılarak diğerlerinin de anlaşılacağını umduğumuz için bu kadarıyla yetiniyoruz.

Bir insan hayatının tamamını Allah'a ibadet ve itaatle geçirirse; namaz kılsa, oruç tutsa, zekâtını verse, hacca gitse, fakir ve miskinleri gözetse kısacası hayır ve hasenat yönünden birçok sâlih amel işlese ama bununla birlikte kendisini dinden çıkaran bir eylemde bulunursa *-Allah korusun-* bu şahsın tüm yaptığı ameller boşa gider ve ebedi cehennemi hak edenlerden olur. Aşağıda mealini vereceğimiz ayetler bunun delilidir.

"Eğer onlar (peygamberler) **dahi şirk koşsalardı, yaptıkları her amel boşa giderdi."** [74]

---

[74] (6 Enam/88)

"Andolsun, sana ve senden öncekilere vahyolundu ki: Eğer şirk koşarsan, yemin olsun ki amelin boşa çıkar ve muhakkak zarar edenlerden olursun."[75]

Şirke düşerek amellerimizin boşa çıkmasından rahmet ve merhameti sonsuz olan Rabbimize sığınırız. Şirk, samimi bir şekilde tövbe edilmediği takdirde asla bağışlanmayacaktır. Allah'u Teâlâ dilediği zaman tüm günahları affettiği halde, şirki asla affetmeyecektir. Bu hususu Rabbimiz şöyle dile getirir:

"Doğrusu Allah kendisine şirk koşulmasını affetmez. Ondan başkasını da dilediğine bağışlar. Allah'a şirk koşan kimse büyük bir günah ile iftira etmiş olur."[76]

Bu kadar öneme haiz olan bir mesele hakkında lakayt kalmamız asla düşünülemez. Hiç bir Müslüman'ın da böylesi bir konuda ilgisiz kalması uygun değildir. Tarih boyunca gelmiş geçmiş tüm Peygamberler, ümmetlerini şirke ve küfre düşüren amellerden sakındırdığına göre, bizler de onların takipçileri olarak yaşadığımız toplumda ki fertleri bu tür kötülüklerden sakındırmalıyız. Meselenin önemini beyan ettikten sonra günümüz de zuhur eden şirk çeşitlerinden bazılarını anlatmaya geçebiliriz. Günümüz de meydana gelen şirk çeşitlerinden birisi hiç kuşkusuz **"Hâkimiyet"** noktasında ki şirktir.

Hâkimiyet Şirki: Kişinin Allah'ın indirdiği ile hükmetmemesi, Allah'ın indirdiği kanunları bırakıp yeni kanun ve yasalar çıkarması, Allah'tan başka ya da Allah ile beraber mutlak bir kanun koyucunun varlığına inanması, Allah'ın kitabını bırakıp tağutların kanunlarıyla hükmolunmayı istemesidir. Yine Allah ve Rasulü'nün hükmüne razı olmamak, Allah'ın haram kıldığı şeyleri helal, helal kıldığı şeyleri

---

[75] (39 Zümer/65)
[76] (4 Nisa/48)

ise haram saymak hâkimiyet şirkinin en belirgin örneklerindendir. [77]

Şirkin diğer bir çeşidi de kişinin müminleri bırakıp kâfirleri dost edinmesi ve müminlere karşı kâfirlere yardımda bulunmasıdır. Kâfirlere yardımda bulunup dostluk göstermenin islâmda ki manası "Muvalattır."

Muvâlât: Kişiyi islâmdan çıkarıp küfre sokan bir ameldir. Müslümanların müşriklere karşı dostluk göstermeleri Allah-u Teâlâ tarafından yasaklanmıştır. Allah-u Teâlâ şöyle buyurur:

"Ey iman edenler, müminleri bırakıp da kâfirleri veli (dost) **edinmeyin." (4 Nisa/144)**

"Müminler, müminleri bırakıp da kâfirleri veli edinmesinler. Kim böyle yaparsa Allah ile dostluğu kalmaz." (3 Al-i İmran/28)

Kâfirleri veli edinenlerin, Allah ile bir ilişiğinin kalmayacağını bu ayetten rahatlıkla anlamak mümkündür. Bu gün bazı mealler *"velayet"* kelimesini sadece *"dost edinmek"* şeklinde anlamlandırmaktadırlar. Hal bu ki bu kelimenin sadece bu anlamla tercüme edilmesi eksiktir. "Velayet" kelimesi Arap dilinde "dostluk" anlamına geldiği gibi kalben sevgi duyma, azalar ile yardım etme, destek verme, müttefik olma, arkadaşlık kurma anlamlarına da gelmektedir. Dolayısıyla mealler okunurken bu noktaya dikkat edilmeli ve ayetleri anlamada hataya düşülmemelidir.

Başka bir şirk çeşidi de bazı tasavvuf çevrelerinde görülen; ***"Yardım dileme, medet umma ve aracı edinme"*** şirkidir. Sadece Allah-u Telâlâ'nın güç yetirebileceği bir konuda, mahlûkattan yardım dilemek ve medet ummak kişiyi dinden çıkarır. Çünkü böyle bir yardım talebi ibadet niteliğin-

---

[77] İstismar Edilen Kavramlar, Abdullah Palevî, sf. 53.

dedir. İbadeti ise Allah'tan başkasına sarf etmek caiz değildir. Rasulullah *(s.a.v.)* şöyle buyurur:

"Dua ibadetin ta kendisidir." [78]

Kişilerin Allah'a daha yakın olma maksadıyla, Allah'tan başkalarına yönelmeleri, onlara dua etmeleri, kendileri ile Allah arasında vasıta tayin etmeleri, dilek ve isteklerini Allah'a değil de bu vasıtalara yöneltmeleri bu gün karşılaştığımız bariz şirk çeşitlerindendir. Bu gün kimi insanlar kabir ve türbelere giderek oralardan dilekte bulunmakta; zengin olmak, iş kurmak okul kazanmak, çocuk sahibi olmak veya hastalıklardan kurtulmak için isteklerini o türbe ve kabir de yatanlara sunmaktadırlar. Kimileri de zorda kaldığında *"yetiş ya Rab"* diyecekleri yerde: *" Yetiş ya şeyh! Yardım ya fulan! "* demekte, sıkıntı ve maruzatlarını onlara arz etmektedirler. Bizler, sünnet namazlarını da hesaba katarsak günde tam kırk kez **"İyyake na'budu ve iyyake nestain"**demekteyiz. Yani, Allah'ım! İbadetlerimin tümü sanadır. Namazım, orucum, secdem, kıyamım, dua ve isteklerim hepsi senin içindir. Senden başkası bunları hak edemez. Yardımı ancak senden dileriz. Zaten senden başkası da buna güç yetiremez. İşte Fatiha Suresini okurken tam "kırk defa" Allah'a böyle yakarıyoruz. Günde kırk kez böyle deyip sonra da ondan başkasından yardım ve medet bekleyenler acaba yalan söylemiş olmazlar mı? Yaptığımız amellere dikkat etmeli, dua ve niyazlarımızda ki ifadeleri özenle seçmeliyiz. İbn-i Kayyim *(rahimehullah)* şöyle der; "Şirk çeşitlerinden biri de, ölüden bir şeyler istemek, ona sığınmak ve ona yönelmektir. Ölmüş kimsenin ameli kesilmiştir. O, kendine zarar veya fayda veremediği gibi kendisine sığınan ya da kendisinden Allah katında şefaat isteyen kimseye de yardım edemez..."[79]

---

[78] Kenzu'l Ummal, Daavat, 3113

[79] Bkz: A'malun Tuhricu Sahibeha Mine'l Milleh, Sf. 200.

Unutulmamalıdır ki şirkin çeşitleri yukarıda anlattıklarımızla sınırlı değildir. Şirkin birçok çeşit ve türü vardır. Kendisini İslam'a nisbet eden herkese bunu bilip öğrenmek farzdır. Zira kişi bilmediği bir şeyin içerisine her an düşebilir. Allah-u Teâlâ bizleri, şirksiz bir hayat sürerek O'na ibadet etmemiz için var etmiştir. Bu nedenle hangi amellerin Allah tarafından sevilip, hangilerinin sevilmediğini, hangilerinin iman, hangilerinin küfür olduğunu bilmek bizim birinci vazifemizdir. Vazifesini terkedenler, netice de gelecek cezalara katlanmalıdırlar. Şirkin dünya ve ahirette ki bazı zararlarını da kısaca belirttikten sonra hadisin diğer maddelerini izah etmeye geçebiliriz.

➢ **ŞİRKİN ZARARLARI**

1. Kişinin kan ve mal dokunulmazlığını ortadan kaldırır.

2. Dünya ve ahirette ki sıkıntıların en büyük sebebidir.

3. Affedilmesi mümkün olmayan bir ameldir.

4. Bütün amelleri yok eder.

5. Kişiye cenneti haram kılar.

6. Kişiye cehennemi gerekli kılar.

7. En büyük zulümdür.

8. Allah'ın gazap ve cezasını celbeder.

9. Fıtrat nurunu söndürür.

10. Güzel ahlakı yok eder.

11. İzzet-i nefsi ortadan kaldırır.

12. Sahibini Müslümanların düşmanı yapar.

Allah-u Teâlâ şirkten beri ve uzak bir hayat sürmeyi hepimize nasip ve müyesser eylesin (Âmin!)

Hadis de içkinin kötülüğüne de vurgu yapılmıştır. **“Sakın içki içme, çünkü o tüm serlerin anahtarıdır.”** Günümüz insanının müptela olduğu en kötü alışkanlıklardan birisi hiç şüphesiz ki içkidir. İçki, insanın aklını başından alarak hayal bile edemeyeceği kötülükleri rahatlıkla yaptıra-

bilen bir maddedir. İçki içen birisi aklını gereği gibi kullanma özelliğini yitirdiği için, Allah'ın yasakladığı amelleri rahatlıkla işleyebilir. Buna, Abdullah b. Amr *(r.a.)*'dan rivayet edilen şu hadisi örnek verebiliriz: Rasulullah *(s.a.v.)* buyurur ki: **"İçki içen namazı terk eder. Hatta annesi, halası ve teyzesine kötülük yapabilir."**

Diğer bir rivayette ise: **"İçki içen annesiyle zina edebilir"**[80] buyrulmuştur. Hz. Osman'ın Rasulullah *(s.a.v.)*'den naklen anlattığı bir olayda şöyle geçer:

"Sizden önceki ümmetler arasında ibadetle meşgul olan bir adam vardı. Fahişe bir kadın ona kafayı taktı ve hizmetçisini göndererek **"şahitlik için seni istiyoruz"** diye onu çağırttı. Adam hizmetçi ile beraber onun yanına kadar geldi. Her bir kapıdan içeri girince hizmetçi kapıları kilitliyordu. Sonunda güzel bir kadının yanına geldi kadının yanında bir çocuk, bir kap içerisinde de içki vardı. Kadın o gelen adama "Allah'a yemin olsun ki ben seni şahitlik için çağırmadım, ya benimle ilişki kurarsın veya bu içkiden içersin ya da bu çocuğu öldürürsün!" Adam öyleyse bana bir kadeh içki ver dedi. Kadın bir kadeh içki verdi, adam tekrar ver dedi ve sarhoş olunca kadınla zina etti çocuğu da öldürdü. (İşte bundan dolayı) içkiden uzak durun."[81]

İşte böylesi kötü sonuçlara neden olabileceği için: **"İçki tüm şerlerin anahtarıdır."** denmiştir.

İçki içmek en büyük haramlardan birisidir. Hatta Rasulullah *(s.a.v.)* içki için öyle korkutucu bir ifade kullanmıştır ki, böylesi bir ifade diğer günahlar için kullanılmamıştır. Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurur:

"İçki tutkunu öldüğün de, Allah-u Teâlâ tarafından

---

80 Taberani rivayet etmiştir. Bkz: Fıkhu's-Sünne, 4/214.

81 Nesai, 5572.

puta tapan kişi gibi karşılanır."[82]

"İçki tutkunu kimse cennete giremez."[83]

Eğer içki tutkunluğu, kişiyi içkinin helal ve iyi olduğu düşüncesine sevk ederse o zaman hadis zahirine göredir. Yani içki düşkünü gerçekten de bir putun kulu olmuş olur. Efendimiz *(s.a.v.)* başka bir hadisinde:

"Ümmetimden bazı insanlar içki içer ve ona başka bir ad koyarlar" [84]buyurarak, günümüzde olduğu gibi içkinin farklı isimlerle adlandırılacağını bildirmiştir. Bugün içki farklı adlarla adlandırılarak ve çekici şişelerde satışa sunularak toplumumuzu özellikle de gençlerimizi tehdit etmektedir. Bu tehditten insanlarımızı kurtarabilmek için gayret etmemiz gerekmektedir. Hadisler de içki içen birisinin kırk gün namazının kabul olmayacağı bildirilmiştir. Rasulullah *(s.a.v.)* şöyle buyurur;

"Her kim içki içerse kırk gün namazı kabul edilmez. Eğer tevbe ederse Allah tevbesini kabul eder."[85]

Dünya da içki içen ve bu amelinden ötürü tövbe etmeden ölenler ahiretin o enfes şarabından mahrum kalacaklardır.

"Her kim dünya da devamlı içki içerek ölürse ahirette cennet şarabından içemez."[86]

Dünya da takva üzere yaşayanlara cennette dört türlü ırmaktan ikram da bulunulacaktır. Bu ırmak türlerinden birisi de: *"İçenlere lezzet veren şarap ırmağı"*dır. Rabbimiz şöyle buyurur:

---

[82] Silsiletu's-Sahiha 677.

[83] Silsiletu's-Sahiha 678.

[84] Buhari, İbn-i Mace ve İbn-i Hibban rivayet etmiştir. Bkz, et-Terğib, 828.

[85] Tirmizi rivayet etmiş ve "hasen" dir demiştir. Bkz: et-Terğib 829

[86] Buhari ve Müslim rivayet etmiştir. Bkz; et-Terğib 824.

"Takva üzere yaşayanlara vaat edilen cennetin durumu şudur: İçinde bozulmayan sudan ırmaklar, tadı değişmeyen sütten ırmaklar, içenlere lezzet veren şaraptan ırmaklar ve süzme baldan ırmaklar vardır." [87]

Ahiret şarabından mahrum olmamak için dünya şarabını içmemek gerek. Akla:"Peki, ahirette ki şaraptan mahrum olan içkicilerin orada ki içecekleri nedir?" diye bir soru gelirse, bunun cevabını Hadis-i Şeriflerden öğrenmek mümkündür. Rasulullah *(s.a.v.)* şöyle buyurur:

"Sarhoşluk veren şeyleri içenlere "Tinetü'l Habâl" içireceğine dair Allahu Teâlânın sözü vardır. Sahabeler: "Ey Allah'ın Rasulu, "Tinetü'l Habâl" nedir?" dediler. Rasulullah: *(s.a.v.)* **"Cehennemliklerin teri veya cehennemliklerden sıkılıp çıkarılan sudur."** buyurdu. [88]

Dünya da içki içenler ahirette irin içmeye mahkûmdurlar. İçkinin böylesine korkunç akıbeti olduğunu öğrendikten sonra ona devam edenler, karşılaşacakları kötü sona şimdiden hazırlık yapmalıdırlar. Tabi ki yaptıkları hazırlık kendilerini kurtaracaksa!

Hadis-i şerifin diğer kısmında namaz ibadetini terk etmenin kötü sonucundan bahsedilmiştir.

Namaz... İslam'ın beş temel ilkesinden birisi... Dinin direği... Bir tevhid eylemi... Tekbiri ile Allah'tan başka hayata karışanları ve büyüklenen müstekbirleri tanımamayı, kıyamı ile Allah'a baş kaldırmış despotlara karşı koyarak Allah'tan gayrı hiç bir kimsenin karşısında durmamayı, rükûsu ile yaratandan başkasının önünde eğilmemeyi, secdesi ile de vücudun en değerli azası olan alnı âlemlerin Rabbi'nin önüne koyarak ubudiyetin zirvesine ulaşmayı ifade eden bir ibadet... Kişiyi hayâsızlıklardan ve tüm kötülüklerden koru-

---

87 Muhammed Suresi, 15.
88 Müslim, Eşribe 72.

yan yegâne amel... Allah'a yaklaşmanın ve kalben huzura ermenin en güzel yolu... Rasulullah *(s.a.v).*'ın gözünün nuru…

Namaz, İslam akidesinde çok önemli bir yere haizdir. Namazı hakkıyla eda edenlere çok büyük mükâfatlar vaat edilirken, onu terk edenlere de çok ağır tehditler varit olmuştur. Bizler burada namazın adap ve erkânından bahsetmeyeceğiz Elbette ki bunları bilmek her Müslüman'ın görevidir. Ama bizim asıl amacımız konumuz olan hadisin metninde ki ifadenin anlaşılması ve bunun ne anlama geldiğidir. Efendimiz *(s.a.v.)* bu hadisinde: **"Bile bile namazı terk etme Zira her kim onu kasıtlı olarak terk ederse Allah ve Rasulü'nün himayesi ondan uzak olur"** buyurarak, namazı kasıtlı olarak terk edenlerden Allah ve Rasulü'nün zimmetinin uzak olacağını bildirmiştir.

Gerçekten de namazı terk edenlerden Allah ve Resulünün himayesi olan İslam vasfı kalkar mı? Bu soru, İslam âlimleri tarafından bir hayli tartışılmıştır. Kimileri, bu vasfın kalkması için kişinin namazın aslını inkâr etmesi gerektiğini şart koşmuş iken, kimileri de ayet, hadis ve Selefi Salihinin sözlerinin ihtiva ettiği anlamların zahirine bakarak, bu vasfın kalkması için sadece inkâr şartının gerekmediğini bilakis onu tamamen terk etmenin kişiyi İslâm dininden çıkaran bir eylem olduğunu öne sürmüşlerdir. Acaba, gerçekten de namazı terk etmek kişiyi İslâmdan çıkaran bir amel midir?

Şimdi Kur'an, Sünnet ve Selef-i Salihinin sözleri çerçevesinde bu konuyu ele almaya ve namazı terk eden kimsenin hükmünün ne olduğunu açıklamaya çalışacağız.

Rabbimiz Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır*:*

"O haram aylar çıkanca, artık müşrikleri nerede bulursanız öldürün. Onları yakalayın. Onları alıkoyun. Onların bütün geçit yerlerini tutun. Eğer tevbe edip namaz kılar ve zekât verirlerse, yollarını serbest bırakın. Gerçekten Allah Gafur'dur, Rahimdir." (9 Tevbe/5)

"Eğer tevbe eder, namaz kılar ve zekât verirlerse artık dinde kardeşlerinizdir. Biz bilen bir kavme ayetleri uzun uzadıya açıklarız." (9 Tevbe/11)

Ayetlerin mefhumundan, onların tövbe edip namaz kılmadıkça ve zekât farzlarını eda etmedikçe yolların serbest bırakılmayacağını ve bizim, din de kardeşlerimiz olamayacaklarını anlıyoruz. Onların *"dinde kardeşlerimiz"* olamamaları, kendilerinin kâfir ve müşrik olduğu anlamına gelmektedir. Namazı terk etmenin küfür olduğunun Kur'an da ki delilleri bunlardır. Şimdi bu hakikatin Sünnette ki yerine bir göz atalım. Peygamberimiz *(s.a.v.)* şöyle buyurur:

"Kişi ile küfür arasında namazı terk vardır." [89]

"Kul ile küfür arasında ancak namazı terk vardır."[90]

"Küfür ile iman arasında namazı terk vardır." [91]

"Bizim ile onların arasında ki ahit namazdır. Kim onu terk ederse kâfir ol m ustur." [92]

"Kul ile küfür ve iman arasında namaz vardır. Onu terk eden, şirk koşmuş olur." [93]

"Namazı kim bile bile terk ederse dinden çıkmış olur." [94]

"Namaza devam eden kimse için kıyamet gününde namaz bir nur, bir delil ve bir kurtuluştur. Ona devam etmeyen kimseler için namaz bir delil ve kurtuluş değildir. Ve o kimse kıyamet günün de Kârun, Firavun, Hâman ve Ubeyy b. Halef ile beraber olacaktır. "[95]

---

89 Müslim, rivayet etmiştir.

90 Nesai rivayet etmiştir. Bkz: Sahihu't Terğib, 563.

91 Tirmizi rivayet etmiştir. Bkz: Sahihu't Terğib, 563.

92 Ahmed rivayet etmiştir. Bkz: Sahihu't Terğib, 564.

93 Sahihu't Terğib, 574.

94 Ahmed rivayet etmiştir. Bkz: Sahihu't Terğib, 569.

95 Ahmed, Taberani ve İbn-i Hibban rivayet etmiştir. Bkz: Fıkhu's Sünne, sf, 100.

Namazı terk edenin küfür önderiyle beraber olması, o kimsenin kâfir olduğunu gösterir. İbn-i Kayyım *(rahimehullah)* bu hadisin şerhinde şöyle der:

"Namazı terk edeni ya malı, ya reisliği, ya memuriyeti ya da ticareti engeller. Malı namazını kılmaktan engelleyenler Kârunla beraber, saltanatı engelleyenler Firavunla beraber, memuriyeti ve vezirliği engelleyenler Hâmanla beraber, ticareti engelleyenlerde Ubeyy b. Halefle beraberdirler." [96]

Şimdi de ümmetin öncüleri olan sahabenin, bu noktadaki sözlerini nakledelim:

Hz. Ömer *(ra)* şöyle der: **"Namazı terk edenin dini yoktur"**

İbn-i Mesud *(ra)* şöyle der: **"Namazı terk edenin İslâmdan bir payı yoktur."**

Ebu Derda *(ra)* şöyle der: **"Namazı olmayanın imanı yoktur, abdesti olmayanın da namazı yoktur."**

Hz.Ali şöyle *(ra)* şöyle der: **"Namaz kılmayan kâfirdir."**

Cabir b. Abdillah *(ra)* şöyle der: **"Namazı terk etmek küfürdür. Bunda da ihtilaf yoktur."** [97]

Abdullah b. Şakik el-Ukayli *(r.a)*: **"Rasulullah'ın ashabı, namazdan başka hiç bir ibadeti terk etmeyi küfür saymazlardı"**[98] diyerek, sahabenin, namazı terk eden kişinin kâfir olacağına inandığını açıkça belirtmiştir. Hadis alimleriden Hafız el-Münziri de bu hususu şöyle dile getirir.

"Sahabeden ve onlardan sonra gelenlerden bir topluluk vakti çıkıncaya kadar namazı kasıtlı olarak terk eden bir kimsenin tekfir edileceği görüşündedir. Bu görüşte olanlar

---

96 Bkz: Fıkhu's Sünne, sf, 100.

97 Tüm bu nakiller için bkz: A'malûn Tuhricu Sahibeha Mine'l Mille, sf. 184

98 Tirmizi ve Hâkim rivayet etmiştir. Bkz: Fıkhu's Sünne sf, 100.

şunlardır: Hz. Ömer, Abdullah İbn-i Mesud, Abdullah İbn-i Abbas, Muaz b. Cebel, Cabir b. Abdillah ve Ebu Derda. Sahabenin dışında aynı görüşte olanlar ise: Ahmed b. Hanbel, İshak b. Rahaveyh, Abdullah İbn-i Mübarek, İbrahim en-Nehaî, Hakem b. Utbe, Eyyub es-Sahtiyani, Ebu Davut et-Tayalisi, İbn-i Ebi Şeybe, Züheyr b. Harp ve diğerleridir." [99]

Şeyhu'l İslam İbn-i Teymiyye *(rahimehullah)* şöyle der:

"Selefin büyük bir çoğunluğu, farz olduğunu kabul etmesine rağmen namazı terk edenin kâfir olarak öldürüleceği görüşündedir."[100]

Yine başka bir yerde şöyle der:

"Kim namazı terk etme konusunda ısrar eder, asla namaz kılmaz ve bu durum üzere ölürse, o kimse Müslüman değildir."[101]

Özetleyecek olursak, kendisinin Müslüman olduğunu söyleyen, ama Allah'ın farz kıldığı beş vakit namazı tamamen terk eden kişi bunun farz olduğuna inansa dahi yine de kâfir olmuş olur. Kur'an'ın, Sünnetin ve Selef-i Salihinin ifadeleri bizlere bunu göstermektedir. Artık bunca delilden sonra namaz kılmamakta ısrar edenler yeniden imanlarını gözden geçirsin, kendilerinin, Allah'a göre mi yoksa heva ve heveslerine göre mi Müslüman olduklarını incelesinler?

Bizler birilerini "tekfir etme" sevdasında değiliz. Ama Allah ve Rasulü bir amelin küfür olduğunu ve onu işleyenlerin dinden çıktığını söylemişse bu noktada asla birilerinin kınamasından da çekinmeyiniz. Bizim, mesele hakkında bu denli açık ve net ifadeler kullanmamız Allah'da biliyor ki tebliğ ve ıslah amaçlıdır.

---

[99] et-Terğib ve't-Terhip, sf; 107,108.

[100] Mecmuu'l Fetava, 28/308.

[101] Mecmuu'l Fetâva, 7/578.

"Ben gücümün yettiği kadar ıslahtan başkasını istemem, Benim başarım ancak Allah iledir. Ben yalnız O'na güvenip dayandım ve yalnız O'na dönerim."[102]

Bu güne kadar birileri namaz kılmayanlara karşı hep bozuk teviller yaparak, Allah'ın affına sığındırarak onları tembelliğe sevk etti. Bizler ise namaz kılmayanlara acıdığımızdan ve onların cehenneme gitmelerini istemediğimizden dolayı kendilerinin gerçek hükmünü açıklamaya çalıştık. Rabbimiz Müddesir Suresi'nde:

"Sizi Sakar cehennemine sokan nedir? Onlar şöyle cevap verirler! Biz namaz kılanlardan değildik." [103] buyurarak, namaz kılmamayı cehenneme girme sebebi saymıştır. Cehenneme girmemek ve elem verici o çetin azaptan kurtulmak, tevhidi bir hayat sürerek namaz kılmakla mümkün olur.

Ey namazı terk ederek nefsine zulmeden kişi! Ne olur bu amelinden vazgeç. Allah'a yönel. Nefsine uyma. Şu üç günlük dünya hayatına aldanma.

"De ki: **"Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin! Çünkü Allah bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki 0, çok bağışlayan, çok esirgeyendir."** [104]

Namaz kılmak şayet zoruna gidiyor ve nefsine ağır geliyorsa biraz gayret ederek bunun üstesinden gelebilirsin. Namaz kıldığında Allah'ın senin için neler hazırladığını, cennetteki nimetleri ve en önemlisi O'nun rızasını düşünürsen, namaz kılmak artık zor bir görev değil, zevk veren bir amele dönüşür.

Bir de, namaz kılarken kendini şirk, küfür ve nifaktan

---

[102] (11 Hud/88)

[103] (74 Müddessir/42,43)

[104] (39 Zümer/53)

koru, şayet hayatın şirke bulaşmış ise kıldığın namazın sana hiç bir faydası olmayacak, seni cehennemden koruyamayacaktır. Nice namaz kılanlar vardır ki şirk bataklığında boğulmuş ve yok olmuşlardır. Sen böylesi kimselerden olma. Kur'an ve Sünnet okuyarak, tevhid ilmini öğrenerek kendini şirkten koru, işte o zaman namaz sana fayda verecek ve seni kötülüklerden koruyacaktır. Rabbimiz şöyle buyurur:

"Sana vahyedilen kitabı oku ve namazı kıl. Muhakkak ki namaz, hayâsızlıktan ve kötülüklerden alıkoyar..."[105]

Hadis-i Şerifte son madde olarak ana babanın çocukları üzerindeki haklarının önemine dikkat çekilmiştir. Biz meselenin önemine binaen ana baba haklarıyla ilgili olarak bazı açıklamalar yapmaya, sonra da hadiste yer alan: **"Eğer anne ve baban ailenden ve dünyalıklarıdan uzak durmanı isterlerse, uzak dur."** şeklindeki ifadenin ne anlama geldiğini izah etmeye çalışacağız.

Rabbimiz Kuran-ı Kerim de: ***"Rabbin sadece kendisine kulluk etmenizi, ana babanıza da iyi davranmanızı kesin bir şekilde emretti"***[106] buyurarak, insan üzerinde Allah'u Teâlâ'dan sonra en çok hak sahibi olan kimselerin ebeveynler olduğunu beyan etmiştir. Çünkü ayet-i kerime de Allah'a kulluktan hemen sonra ana babaya iyilikten bahsedilmiştir. Müslim'in rivayet ettiği bir hadiste Peygamberimiz *(s.a.v.):*

"Günahların en büyüğü Allah'a şirk koşmak, ana babaya karşı gelip eziyet vermek ve yalancı şahitlikte bulunmaktır" [107] buyurarak, ana babaya itaatsizliği şirkten sonra en büyük günah olarak nitelendirmiştir.

Buna binaen, çocuklar ebeveynlerine son derece itaat

---

[105] (29 Ankebut/45)

[106] (17 İsra Suresi/23)

[107] Müslim, Kitabu'l iman, 87. (Muhtasar)

etmeli, onlara saygıda kusur etmemeli ve rızalarını kazanabilmek için ellerinden gelen tüm gayreti sarf etmelidirler. Rabbimiz, Lokman Suresin de ana babaya yapılacak itaatin boyutlarını tayin etmiştir. Eğer onlar bizleri şirke ve küfre zorlarlarsa asla itaat etmemeliyiz.

"Eğer onlar seni hakkında bilgin olmayan bir şeyi bana şirk koşman için zorlarlarsa, onlara itaat etme. Onlarla dünya da iyi geçin." [108]

Rasulullah *(s.a.v.)*'da: **"Yaratana isyan hususunda hiç bir mahlûka itaat yoktur. İtaat ancak iyi şeylerdedir."** [109] buyurarak itaatin sadece dinin öngördüğü iyi şeylerde olduğunu, haram da ve günahı gerektiren hususlarda ise itaatin olmayacağını belirtmiştir. Mevdudî, Tefhimu'l Kur'an adlı eserinde şöyle der:

"Allah'ın yarattıkları arasında anne babanın hakları en üst seviyededir. Fakat anne baba kişiyi şirke zorlarsa, onlara itaat edilmemelidir. Anne baba çocuklarının kendilerine hizmet etme, saygı gösterme ve helal şeylerde itaat etmeleri konusunda mutlak haklara sahiptirler.

Fakat onların bir kişiyi körü körüne, gerçeklerden habersiz bir şekilde itaate zorlama hakları yoktur."[110]

Bu gün kimi ana-babalar çocuklarını tevhid akidesinden ve bu akidenin gerektirdiği esaslardan döndürebilmek için uğraşmakta ve bin bir türlü baskı yoluyla onları şirke zorlamaktadırlar. Bu noktada çocuklara düşen, ana-babalarını güzellikle tevhide davet etmeleri, şayet kabule yanaşmıyorlarsa onları incitmeden gereken tavrı göstermeleridir. Bazı genç kardeşler, tevhidî ve islamî hakikatleri bilmeyen ebeveynlerine karşı çok sert davranmakta, onları

---

[108] (31 Lokman/15)

[109] Müslim, Kitabu'l imara, 40.

[110] Tefhimu'l Kur'an, c. 4, sf. 229.

rencide ederek gayri islami bir tavır takınmaktadırlar. Böylesi bir hataya düşen genç muvahhitlere, kendileri gibi genç yaşta iman eden Sa'd b. Ebi Vakkas'ın annesi ile arasında geçen şu olayı hatırlatmakta yarar görüyorum:

Hz. Sa'd der ki: "Ben anneme son derece itaatkâr bir gençtim. İslam'ı kabul ettiğim vakit annem bana "**ihdas ettiğin bu din de neyin nesi ey Sâ'd! Ya bu dini terk edersin ya da ölene dek yeyip içmeyi bırakırım da bu nedenle kınanır ve "Ey annesinin katili"diye itham edilirsin**" dedi. Bunun üzerine ben**:"Anneciğim bunu yapma! Zira ben bu tür şeylerden dolayı dinimi terk etmem"** dedim. Tam bir gün bir gece hiç bir şey yemeden bekledi. Takati kesilmişti. Sonra yine tam bir gün bir gece hiç bir şey yemeden bekledi. Bu durumu görünce anneme: "**Anneciğim! Vallahi biliyorsun ki, yüz tane canın olsa ve hepside bu şekilde tek tek çıksa ben asla dinimi değiştirmem. Dilersen yersin dilersen aç kalırsın**" dedim. Olayın ciddiyetini anlayan annem yemeye başladı ve bunun üzerine Allah-u Teâlâ Ankebut Suresi'nin 8. ayetini indirdi.[111]

Rivayetlerden anlaşıldığına göre Hz. Sâ'd dininden dönmesini emrettiği için annesine itaat etmemiş, ama ona karşı kusurda da bulunmamıştır. Zaten ebeveyne karşı gelmek ve onları azarlayarak kötü sözler sarf etmek İslam ahlakından değildir. Rabbimiz İsra Suresinde: **"Onlardan** (anababadan) **biri veya her ikisi senin yanında yaşlanırsa kendilerine "üf" bile deme, onları azarlama, ikisine de güzel söz söyle" (17 İsra/12)** buyurmuştur. Eğer onlara "üf" bile demek caiz değilse, acaba sövmenin, hakaret etmenin ve kendilerini darp etmenin hükmü nedir? Onlara olan kin ve nefretimiz bizi asla adaletsizliğe sevk etmemelidir. Şayet ebeveynimiz yanlış yapıyorsa bizimde başka bir yanlışla onlara karşı koymamız uygun değildir. Ebeveynlerimizin

[111] Safvetü't Tefasir 2/451

başka inanç ve akideleri benimsemeleri bizim kendilerine iyilik etmemize engel teşkil etmez. Çünkü: "**Allah'ın rızası, ana-babanın razı edilmesine bağlıdır. Allah'ın gazabı da ana-babanın gazabındadır.**" [112]

Yine bir hadiste: **"Ana-babasından birine veya her ikisine ihtiyarlık devrelerinde yetişipte (onları razı edemediğinden ötürü) cennete giremeyen kimsenin, burnu yerde sürtülsün, burnu yerde sürtülsün, burnu yerde sürtülsün"**[113] denilerek ana-babanın rıza ve hoşnutluğunu kazanamamanın kötü akıbetine dikkat çekilmiştir.

Anne ve babanın rızasının kesinlikle meşru çerçeve de olması gerektiğini unutmamak gerekir. Eğer onlar bizim dini yaşantımızdan, İslamî kılık kıyafetimizden ve İslami fikir yapımızdan hoşnut olmuyorlarsa bizim de bu konuda onları razı etme gibi bir mesuliyetimiz yoktur. Hadis-i Şerif de varid olan tehdit böyle bir konumda olan kimseyi kapsamamaktadır. **"Burnu yerde sürtülsün"** ifadesi, Allah'ın emrettiği şekilde ana-babasını razı etmeyenler içindir. Bu noktaya dikkat etmek gerekir.

Hadiste, anne hakkının baba hakkına nisbetle çok daha fazla olduğuna işaret edilmiştir.

"Biz insana ana-babasına iyilikte bulunmasını tavsiye ettik. Annesi onu zorlukla taşımış, zorlukla bırakmıştır. Onun taşınması ve sütten kesilmesi de otuz aydır." (46 Ahkâf/15)

"Biz insana ana-babasını (onlara iyilikte bulun-masını) **tavsiye ettik. Annesi onu güçsüzlük üzerine güçsüzlükle taşımıştır. Onun sütten kesilmesi de iki yılda olur. Bana ve ana-babana şükret. Dönüş yalnız banadır." (31 Lokman/14)**

Hamilelik döneminden tutun da ta evlenme çağına ka-

---

112 Tirmizi, 1899.

113 Müslim, Bir ve Sıla, 9.

dar çocuğun tüm sıkıntılarını çeken öncelikle annedir. Çocuğun doğumu, emzirilmesi, ihtiyaçlarının giderilmesi ve bu esnada çekilen uykusuzluk gibi sıkıntıların tamamı anne tarafından üstlenilmektedir. Çocuğun eğitiminde de en büyük sorumluluğu anne yüklenmektedir. Çocuk belirli bir yaşa gelene dek yirmi dört saat annesinden ayrılamamaktadır. Bu süre zarfında çocuğun maddi ve manevi tüm ihtiyaçlarını karşılayan yine annedir. Allah en iyisini bilir ama herhalde bu tür haklardan dolayı anneye gösterilecek hürmet babanınkinden çok daha önceliklidir.

Unutmayalım ki: **"Cennet annelerin ayakları altındadır."**[114] Rabbim bizleri ana-baba hakkını en iyi şekilde ifa edenlerden eylesin. (Âmin!)

Hadiste yer alan **"Eğer anne ve baban ailenden ve dünyalıklardan uzak durmanı isterlerse, uzak dur"** ifadesini iki şekilde anlamamız mümkündür.

1) Rasulullah *(s.a.v.)*'tan tavsiye isteyen bu sahabenin ebeveynine isyankâr olması ve eşi ile dünyalıklarını onlara tercih etmesi ihtimal dairesindedir. Dolayısıyla, sahabesinde gördüğü bu eksikliği gidermek için Efendimiz *(s.a.v.)* böyle bir ifade kullanmış olabilir.

2) Vahyin doğrultusunda hareket eden ana-baba, evlatlarının eşlerinde görmüş oldukları serkeşlik, başkaldırma, hayâsızlık, iffetsizlik ve Allah'ın emirlerine itaatsizlik gibi durumlarda, çocuklarına, gelinlerinin icabına bakmalarını ve onlardan ayrılmalarını tavsiye edebilir.

Burada dikkat edilmesi gereken en önemli husus, ana-babaların, çocuklarına eşlerinden ayrılmalarını tavsiye ederken kesinlikle nefsanî davranmamaları ve her meselede olması gerektiği gibi bu meselede de şer'i ölçülere rivayet etmeleridir. Şayet ebeveynler bu kriterlere dikkat etmiyor ve

---

[114] Hâkim rivayet etrmiştir.

nefislerinin arzuladığı şekilde çocuklarına eşlerinden ayrılmalarını dikte ediyorlarsa, o zaman çocukların, İslâm'ın en önemli müesseselerinden birisi olan aile müessesini, sırf anne ve babamıza itaat edelim düşüncesiyle yıkma gibi bir hakları yoktur. Bu noktada yapılan itaatsizlik, Allah ve Rasulü'nün buğz ettiği bir itaatsizlik değildir. Zira İslam: **"Allah'a isyan hususunda hiçbir mahlûka itaat yoktur"**[115] ilkesi ile bizlere meşru itaatin çerçevesini çizmiştir. İmam Buhari'nin, naklettiği şu olayda anlattıklarımızı desteklemektedir:

"Bir gün İbrahim *(as)*, evlendirdiği oğlu İsmail'i yoklamak için Hz. İsmail'in evine gelir. Ama kendisini evde bulamaz. Hanımına: "oğlunun nerede olduğunu" sorar. Kadın, kocası İsmail'in kendilerine rızık temin etmeye gittiğini söyler. Hz. İbrahim kadına durumunuz nasıl, geçinebiliyor musunuz? diye soru yöneltince kadın: "iyi değilz. Sıkıntı ve darlık içindeyiz." diyerek şikâyette bulunur. Bunun üzerine Hz. İbrahim: "Kocan gelince benden selam ilet ve ona "kapının eşiğini değiştir" dediğimi söyle" diyerek oradan ayrılır. Nihayet İsmail *(as)* gelir ve gelip giden oldu mu? diye sorar. Hanımı "evet" der ve Hz. İbrahim ile aralarında cereyan eden konuşmayı ona anlatır.

Baştan sona olayı dinleyen Hz. İsmail babasının "kapının eşiğini değiştir" sözünden kadınını boşaması gerektiğini anlar ve hiç beklemeden kadını boşar. Daha sonra Hz. İsmail Cürhüm kabilesinden başka bir kadınla evlenir. Aradan belirli bir vakit geçtikten sonra İbrahim *(a.s)* oğlunun evine gelir ve yine onu evde bulamaz. Hanımına nereye gittiğini sorar. Hanımı da kendileri için rızık temin etmeye gittiğini söyler. İbrahim *(as)* kadına: "Nasılsınız? Durumunuz iyi mi?" diye sual eder. Kadın Allah'a şükrederek "iyilik ve bolluk içindeyiz" der. Bunun üzerine Hz. İbrahim kadına: "Kocan geldiği

---

115 Müslim, Kitabu'l İmara, 40

zaman selamımı ilet ve ona "kapının eşiğine iyi sahip çık" dediğimi hatırlat" der ve oradan ayrılır. İsmail *(as)* eve gelince hanımı, İbrahim *(as)* ile aralarında geçen olayı anlatır. Olayı dinleyen İsmail *(as)* kadına: "O benim babamdır, sende eşiksin. Babam "Eşiğine iyi sahip çık" demekle sana iyi davranmamı ve seni bırakmamamı tavsiye etmiştir" diyerek kadına olayın iç yüzünü anlatır... [116]

Hadiste anlatıldığı şekliyle İbrahim peygamber şükretmeyen ve durumundan sürekli şikâyetçi olan hanımını boşaması için oğlu İsmail'e tavsiyede bulunmuştur. Babasının bu mantıklı ve hikmetli öğüdünü kabul eden İsmail peygamber derhal asi eşini boşar. Buna benzer bir olayda Rasulullah döneminde vuku bulmuştur. Hz. Ömer *(ra)* beğenmediği ve yanlışlarını gördüğü için oğlu Abdullah'a karısını boşamasını emretmiş. Abdullah bundan imtina ederek eşini boşamayacağını söyleyince olay Rasulullah *(s.a.v.)*'a intikal etmiş ve Efendimizde, hanımını boşaması için Abdullah'a emir vermiştir.[117]

Aktardığımız bu iki olay açıkça bize göstermektedir ki, şer'i olmayan hiçbir gerekçe ile eşlerin arası ayrılmayacağı gibi, yuvalarını yıkmalarıda kendilerinden istenemez. Üzülerek belirtmeliyim ki, yaşadığımız toplumda heva ve heveslerinin esiri olmuş ebeveynler, ceviz kabuğunu doldurmayacak bahanelerle çocuklarını eşlerinden ayrılmaya zorlamakta, maalesef buna gerekçe olarakta peygamberimizin, açıklamaya çalıştığımız hadisini öne sürmektedirler. Delil getirmeye çalıştıkları bu hadisin kendileri için bir dayanak olmadığını ve Rasulullah'ın söylediği bu sözün çarpıtılmaya çalışıldığını okuyucu kardeşlerimiz rahatlıkla anlayacaktır. Boşanmayı, **"Allah'ın en çok kızdığı helal"**[118] olarak niteleyen

---

[116] Olayın tamamı için bkz: Buhari, hadis No: 3364.

[117] Bkz.Tirmizi ve Ebu Davud.

[118] Ebu Davud, Talak, 3.

bir peygamber nasıl olurda şer'i gerekçelere dayanmadan çocuklarının boşanmasını isteyen ebeveynlere cevaz verebilir? Bu iddia, Rasulullah'ın hadislerini birbiriden ayırarak neticeye varmak isteyen ve dini bir bütün olarak almaktan imtina eden kimselerin ortaya attığı boş bir lakırtıdan ibarettir. Kur'an ve Sünnete bir bütün olarak yaklaşan ve karşılaştığı meseleleri bu doğrultuda halleden birisi, zahiren çelişkili gibi gözüken nasları kolaylıkla fehmedecek ve içinden çıkamadığı çetrefilli meseleleri selim bir kalple düşündüğü için rahatlıkla neticeye bağlayabilecektir.

Aslına bakılırsa bu, çoğu Müslüman'ın hataya düştüğü ve insanların ayaklarının kaydığı bir meseledir. Rabbim, her noktada olduğu gibi bu noktada da bizleri orta yolu takip eden Müslümanlardan eylesin.

* ONİKİNCİ ÖĞÜT *

- *İslam'ın Rükünleri*

Muaz b. Cebel *(r.a)* şöyle anlatır:

Rasulullah *(s.a.v.)* ile bir yolculukta beraberdim. Bir ara beraber yürürken ona çok yakın oldum ve: "Ey Allah'ın Rasulü, bana öyle bir amel söyle ki, beni cehennemden kurtarıp, cennete koysun" dedim. Bunun üzerine Efendimiz (s.a.v.): **"Gerçekten büyük bir soru sordun ama o, Allah'ın kolaylaştırdığı kimseler için çok kolaydır: Allah'a ibadet eder ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmazsın, namazı dosdoğru kılar, zekâtı verir, orucu tutar ve haccedersin" dedi ve şöyle devam etti; "Sana hayır yollarını göstereceğim; oruç kalkandır, sadaka suyun ateşi söndürdüğü gibi günahları silip süpürür, kişinin gece kıldığı namazda hataları silip süpürür. Sonra Efendimiz Secde Suresinin 16 ve 17. ayetlerini okudu.**

"Yanları yataklarından uzak kalır. Rablerine korkarak ve ümit ederek dua ederler. Onlara verdiğimiz rızıklardan da infak ederler. Onlara o işlediklerine mükâfat olmak üzere gözleri aydınlatan ne nimetler gizlendiğini hiçbir kimse bilemez"

Sana bütün işlerin başını, direğini ve en üst noktasını haber vereyim mi? dedi. Bende: "Evet Ey Allah'ın Rasulü!" dedim. Buyurdu ki: **"Her işin başı İslam** (teslimiyyet) **dir. Direği namaz zirvesi ve en üst noktasıda cihaddır."** Sonra devamla **"Sana bütün bunların temel ve esasını haber vereyim mi?"** dedi. Bende: "Evet Ey Allah'ın Rasulü dedim." Rasulullah (s.a.v.) dilini tuttu ve : **"Buna iyi sahip çık, onu**

sıkı tut" dedi. Ben: "Ey Allah'ın Rasulü bizler konuşmalarımızdan dolayı hesaba çekilecek miyiz" dedim. Rasulullah: **"Anan sana hasret kalsın ey Muaz! İnsanları yüzükoyun cehenneme sürükleyen dillerinin yaptıklarından başka bir şey midir?"** buyurdu. [119]

*** AÇIKLAMA ***

Hadis-i Şerifte İslam'ın birçok rüknüne atıfta bulunulmuş ve bu rükünlerin, kişiyi cehennemden kurtarıp cennete koyacağı belirtilmiştir. Ayrıca, Allah'a ibadet etmek, şirkten uzak durmak, namaz kılmak, zekât vermek, oruç tutmak, hacca gitmek ve sadaka vermek gibi bir takım esasların önemine vurgu yapılmıştır. Zikri geçen kavramların geniş ve detaylı açıklamaları önceki hadislerin şerhinde verildiği için, burada tekrar zikredilmeyecektir. Hadis-i Şerifte zikri geçen ibadet türlerinin yanı sıra şu iki noktanın altı önemle çizilmiştir.

a) Geceleyin kılınan teheccüd namazının günahları yok edeceği:

b) Kişinin diline sahip çıkmasının gerekliliği:

Bu iki konu birçoğumuzun hayatında önem ve değerini yitirdiğinden dolayı, ihya edilmeyi bekleyen en önemli kavramlar kervanına dâhil olmuştur. İhya yolunda bir katkı olur düşüncesi ile bu iki kavramı izah etmekte büyük yarar görüyoruz.

GECE NAMAZININ ÖNEMİ:

Bu ibadet, artık birçok Müslüman'ın hayat programı içerisinde yer almamaktadır. Gece namazına endeksli bir hayat sürdürmeleri gereken Müslümanlar, ne yazık ki, bu mühim ibadeti terk etmiş durumdadırlar. Gece yarılarına kadar laf-ü güzaflarla faydasız sözlere dalan Müslümanlar,

---

[119] Ahmed b. Hanbel ve Tirmizi rivayet etmiştir. Hadis "sahih"tir.

bırakın gece namazını, neredeyse sabah namazını bile kaçırır hale gelmişlerdir. Farz namazlar bile gösterilmesi gereken gerçek ihtimamı yitirdiğine göre, bu tür nafile namazların kendi değer ve kıymetini kaybetmeleri çok doğal gözükmektedir. Bu gafleti bizden gidermesini ve bizleri "her şeye gereken değeri veren" kimselerden eylemesini Cenab-ı Allah'tan niyaz ediyoruz.

Gece namazı diğer nafilelerden farklı bir konuma haizdir. Gecenin zifiri karanlığında, riya ve gösterişten uzak, sükûnetli ve huşulu bir kalple eda edildiği için diğer nafile ibadetlere sirayet etmesi muhtemel olan birçok kötü hasletten uzaktır. Diğer nafileleri eda eden birisinin kibre, gurura, riya ve nifaka kapılması muhtemelken, geceleyin namaz kılanların bu tür kötü hasletlere yakalanması neredeyse imkânsızdır. Zira gece yapılan ibadetlere âlemlerin tek sahibi olan Allah'tan başka hiçbir kimse muttali olamamaktadır. Bu nedenle, gece namazını ihya edenler, gösteriş hastalığına yakalanmamış ihlâslı kimselerdir. Münafıkların veya kalplerinde hastalık bulunan insanların bu namazdan payı yoktur. Bu namaz, ihlâs mektebinden mezun olanların namazıdır. Gafillerin, bu namazın haz ve lezzetini bilmeleri imkânsızdır. Lezzetini tatmadıkları için de bu namazı kılmaları anlamsızdır. İbadetlerin kabulündeki temel şartın "ihlâs" olduğunu düşündüğümüzde, bunun en iyi şekilde tezahür ettiği yerin gece olduğunu rahatlıkla anlarız. Samimi ve ihlâslı bir şekilde ibadet etmek, en iyi şekliyle gece vakitlerinde olduğuna göre; Selef-i Salihin ve İslam önderleri, acaba gece ibadetlerine neden bu kadar özen göstermişlerdir? şeklinde kafamızda oluşan bir istifhama bu şekilde cevap bulmuş oluruz. Hatta Selef-i Salihin bu ibadetlere o kadar özen gösteriyordu ki, vefat edeceklerinde, gece ibadetlerinden ayrılacakları için ağlıyorlardı.

Amir *(ra)* vefat ederken ağlıyordu. Kendisine "Neden

ağlıyorsun" diye sorulunca şöyle cevap verdi: *"Yaz sıcaklığında ki susuzluğa ve kış gecelerindeki namaza veda edeceğim için ağlıyorum"* [120]

Kitapları karıştırdığımızda, bu manada Selef-i Salihin'den nakledilen birçok rivayetle karşılaşmaktayız. Bu da göstermektedir ki, salih insanlar gece ibadetlerine bir hayli özen göstermişlerdir.

Gece içerisinde: Namaz kılmak, Kur'an okumak, Allah'ı zikretmek, tefekkür ve tezekkürde bulunmak, tesbih çekmek ve ilimle meşgul olmak gibi birçok ibadeti yerine getirmek mümkündür. Ama Rasulullah *(s.a.v.)*'ın bildirdiğine göre, gece içerisinde yapılan ibadetlerin en faziletlisi namaz kılmaktır.

"**Farz namazdan sonra en faziletli namaz gece namazıdır"** [121]

Çünkü namaz, yukarıda saydığımız tüm ibadet türlerini ihtiva etmektedir. Namaz kılan birisi hem Kur'an okumakta, hem tesbihat yapmakta hem de, tefekkürde bulunmaktadır. İşte, tüm bu amelleri kendisinde bulundurduğundan ötürü namaz, gece yapılabilecek ibadetlerin en değerlisi sayılmıştır. Rabbimiz Müzzemmil Suresinde:

"Ey örtüsüne bürünen! Birazı müstesna geceleyin kalk; yarısı kadar yahut ondan biraz eksilt veya ona (biraz) ekle! Kur'an'ı da tane tane güzelce oku. Muhakkak ki biz sana ağır bir söz ilka edeceğiz" (73 Müzzemmil/1-5) buyurarak, Rasulullah'a ağır bir yük yükleyeceğinden bahsetmiştir. Bu ağır yük müfessirlerinde belirttiği gibi, Kur'an-ı Kerim'in insanlığa ulaştırılması ve içerisinde ki ahkâmın uygulanmasıdır. Allah-u Teâlâ böylesi bir ağır yükün altından ancak gece namazı ile kalkılabileceğini belirtmiştir.

Gece namazı, beş vakit namaz farz kılınmadan önce

---

120 Ruhbanu'l Leyl sf. 589.

121 Müslim, Tirmizi, Ebu Davud ve Nesai rivayet etmiştir.

farz kılınmış, daha sonraları sadece Peygamberimize farz, sair Müslümanlara ise nafile olarak bırakılmıştır. Bunun birçok hikmeti vardır. Ama ayetlerin siyak ve sibakından ve Rasulullah'ın kutlu siyretinden anladığımız kadarıyla bunun en bariz hikmeti; islam yolunda karşımıza çıkabilecek zorlukların ancak gece kıyamı ile hafifletileceğidir. Davanın bel büken ağır yükünü ancak gece namazı kılan Kur'an'ı düşünerek, tane tane ve manasını idrak ederek okuyan muvahhitler kaldırabilir. İnsanlara vahyi ulaştırırken çekilen sıkıntılar, işitilen ağır sözler, kötü itham ve eleştiriler ancak gece namazından alınan manevi ilaç ile tahammül edilir hale gelebilir. Bu ilaç alınmadan yapılacak mücadele başarısız olacaktır. Allah-u Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de:

"Sizden önce kendilerine kitap verilenlerden ve şirk koşan insanlardan birçok üzücü sözler işiteceksiniz" (3 Ali İmran/186) buyurarak, İslam akidesini kabul etmeyen insanların muvahhit Müslümanlara birçok sıkıntı ve eziyet çektireceğini belirtmiştir. Hatta müşriklerin müslüman insanlara mecnun, deli, büyücü, kâhin vb. ifadeler kullandığı muhtelif eserlerde mevcuttur. Peygamberlerin hemen hemen hepsinin bu tür iftiralara uğradığı ise bizzat Allah tarafından Kur'an-ı Kerimde bildirilmiştir. Bu tür haksız ithamlara hedef olmak insanı psikolojik olarak yıpratabilir.

Bu tür yıpratıcı ithamların tedavisi gece namazıdır. Bu namazı kendisine adet edinmiş birisi böylesi ağır ithamlardan etkilenmeyecek ve üstlendiği ağır misyonun yükünü taşıyabilecektir. Bu konuda "Namaz Bilinci" adlı eserde şöyle denilir:

"Gece namazı, Müslümanların, özelliklede İslam davetçilerinin hayatında büyük tesire sahiptir. Sanki bu olmazsa onların tebliğlerinin bir tesiri, hayatlarının bir bereketi olmayacaktır.

Onun için Müslümanlara örnek olan Peygamberimizin

hiçbir zaman kolay kolay terk etmediği ibadet gece namazıdır. Daha İslam'ın ilk günlerinde, davetin en zor dönemlerinde hem Rasulullah *(s.a.v.)*'a hem de Müslümanlara farz kılınmıştır. Kur'an'da henüz beş vakit namazın farz olmadığı bir zamanda gece namazı Müslümanlar üzerine farz olan bir ibadetti. Kur'an'ın ilk nazil olan surelerine baktığımız zaman bunu kolayca anlarız:

"Ey örtüsüne bürünen! Birazı hariç gece kalk, yarısında ya da yarısından biraz azalt veya bunu artır. Ve ağır ağır Kur'an oku. Doğrusu biz senin üzerine ağır bir söz indireceğiz. Gerçekten gece kalkmak, nefse hâkim olmak, Kur'an-ı okumak için daha uygundur. Çünkü gündüz senin için uğraşacağın uzun işler vardır. Rabbinin ismini an ve her şeyden gönlünü boşaltarak O'na yönel..." (73 Müzzemmil/1-8)

İslam'ın ilk yayılma döneminde Allah, Peygamberi ve mü'minleri böyle hazırlıyordu. Çünkü onlar gerçekten ağır olan Kur'an davasını taşıyacaklardı. Günümüzde tebliğ vazifesiyle yükümlü tüm mü'minlerin de buna dikkat etmeleri gerekir. Herkes yatarken gecenin üçte ikisinin geçtiği bir anda kalkacak. Güzelce abdestini alacak. Sonra Rasulullah'ın kıldığı teheccüd namazını kılacak. Kur'an'dan ağır ağır anlayarak okuyacak. Gündüz yapacağı davet için manevi güç ve Kur'an bilgisini kazanacak. Gündüzü asla boş geçmeyecek. Bunlar ancak davasında samimi olan mü'minlerin işidir. [122]

Namaz müminleri öyle bir hale getirdi ki, bu namazın kendilerine kazandırdığı vasıf, onları savaş meydanlarında galip getiriyordu. Sahabiler Suriye seferindeydi. Bizans Komutanı Herakliyus, müslüman askerlerin arasına casus gönderdi. Casusun, Herakliyus'a Müslümanlarla ilgili sunduğu

[122] Namaz Bilinci, sf: 100, 101.

rapor çok ilginçti*: "Onlar gece ruhbân gündüz de fursândırlar.*[123] *Onun için bunlara galip gelmemiz asla mümkün değildir."* Nitekim casusun dediği gibi oldu. Allah müminleri zafere, diğerlerini de hezimete uğrattı. [124]

Unutmayalım ki gündüzün yiğidi olmak, gecenin âbidi olmaktan geçer. Gecesini diriltmeyen, gündüzünü öldürmüştür. Hasan Basri *(ra)* bir gün çarşıda ki gereksiz ve boş konuşmaları dinleyince şöyle der:

"Bana öyle geliyor ki, bunların geceleri kötü olduğu için gündüzleri de böyle kötüdür. Gecelerini ibadetle değerlendirmedikleri için, gündüzlerinde bir hayır göremiyorlar." [125]

Hasan Basri'nin bu tesbitinden anlaşılmaktadır ki, gecelerini iyi değerlendirmeyen insanların gündüzleri, bereketsiz geçmeye mahkûmdur.

- **GECE NAMAZI HAKKINDAKİ RİVAYETLER**

1. "**Cennette, dışı içeriden içi de dışarıdan görünen odalar vardır**." Ebu Malik: "Bunlar kimler içindir ya Rasulullah?" diye sordu. Rasulullah *(s.a.v.):* "**Güzel söz söyleyen, yemek yediren ve insanlar uyurken geceyi ibadetle geçiren içindir** " buyurdu. [126]

2. "Kıyamet günü insanların hepsi ayrım yapılmaksızın diriltilirler. Bir münadi şöyle seslenir: "Geceleri yanları yataklarından uzaklaşıp kalkanlar neredeler?" Onlar azdırlar, hesapsız Cennet'e girerler. Sonra diğer insanların hesapları görülür." [127]

3. "**Allah'ın en sevdiği namaz Dâvud** *(a.s)*'**un namazı,**

---

[123] Ruhbân, daima ibadet eden âbid; Fursân, sürekli savaşan süvari demektir.

[124] Namaz Bilinci, sf: 102, 103.

[125] Kitabu'z Zühd, Ahmed bin Hanbel, 1540.

[126] Taberani ve Hâkim rivayet etmiştir.

[127] Beyhaki rivayet etmiştir.

en sevdiği oruç Dâvud *(a.s.)***'un orucudur. O gecenin yansında uyur, üçte birinde kalkar altıda birinde uyurdu. Bir gün oruç tutar, bir gün iftar ederdi."** [128]

4. "Gecede bir saat vardır. Kim, o saate rastlar ve Allah'tan dünya ve ahiret ile ilgili bir şey isterse verilir. Bu her gece için geçerlidir." [129]

5. "Gece kalkıp namaz kılan, eşini uyandıran, kalkmazsa yüzüne su serperek kaldırana Allah merhamet etsin." [130]

6. "Geceleri namazla kıyamda durunuz. Bu sizden önceki Salihlerin yoludur. Rabbinize yaklaştıncı, kötülükleri örtücü, günahları yok edicidir." [131]

7. Rasulullah *(s.a.v.)* geceleri ayakları şişinceye kadar kıyam ediyordu. Kendisine: "Yâ Rasulallah, Allah senin geçmiş ve gelecekteki günahlarını affetmesine rağmen böyle mi yapıyorsun?" denildi. Cevaben şöyle dedi: "**Şükreden bir kul olmayayım mı?"** [132]

8. "Kişi ailesini uyandırıp iki rekât namaz kıldıklarında (ayette geçen) **Allah'ı zikreden erkekler ve Allah'ı zikreden kadınlardan yazılırlar"** [133]

9. "Gece namazının, gündüz namazlarına üstünlüğü; gizli verilen sadakanın, açıktan verilene üstünlüğü gibidir." [134]

Gece namazının fazileti hakkında rivayet edilen hadislerin yekûnu bir hayli çoktur. Biz, hatırlatma adına sadece bir kısmını zikrettik. Dileyenler, hadis kitaplarının ilgili bölümlerine müracaat edebilirler.

---

[128] Buhari ve Müslim rivayet etmiştir..

[129] Müslim rivayet etmiştir.

[130] Ebu Davut, Nesai, İbn-i Mace rivayet etmiştir.

[131] Tirmizi rivayet etmiştir.

[132] İbn-i Huzeyme rivayet etmiştir.

[133] Ebu Davut, Nesai rivayet etmiştir.

[134] Taberani rivayet etmiştir.

- **Gece Namazı Hakkında Bazı Fıkhi Yönler**

Gece namazı hakkında bir takım fıkhi meseleler bulunmaktadır. Bunlardan bazısını zikretmemizde fayda vardır.

- **Gece Namazı İkişer Rekâttır:**

Rasulullah *(s.a.v.)*'dan rivayet edilen hadislerin zahirinden, bu namazı ikişer rekat kılmanın daha faziletli olduğu anlaşılmaktadır. Bunun aksini gösteren rivayetler bulunsa da, Rasulullah *(s.a.v.)*'ın genelde iki rekâtta bir selam vererek kıldığını bildiren hadisler hem daha kuvvetli, hem de daha çoktur. Bu hadislere binaen Cumhuru ulema, gece namazlarını her iki rekatte bir selam vermek sureti ile eda etmenin, diğerlerine nisbetle daha efdal olduğuna kani olmuştur. Ama dört veya daha fazla rekât sonunda selam veren birisi de yine sünnete muvafakat etmiş olur.

- **Ayakta Kılmak Oturarak Kılmaktan Daha Efdaldir**:

Rasulullah *(s.a.v.)* şöyle buyurmuştur:

"Her kim ayakta kılarsa bu en efdalidir. Her kim de oturarak kılarsa ona ayakta kılan kimsenin sevabının yarısı vardır." [135]

İnsan, güç yitirdiği durumlarda ayakta kılmalıdır. Ama kimi zaman yorgunluğundan, kimi zaman da rahatsızlığından ötürü halsiz olabilir. Böylesi durumlarda oturarak kılması mümkündür. Allah-u Teâlâ şöyle buyurur: **"O, din hususunda size bir zorluk yüklemedi." (22 Hac/ 78)** Oturarak namaz kılmak meşru bir ibadet olduğuna göre, zorluk anlarında bu ruhsatı kullanmak güzeldir. Yaptığımız ibadetlerden bıkkınlık duymamak için gerekli ruhsatları kullanmamız gerekir. Bedenimize haddinden fazla yükler yüklediğimizde, belirli bir aşamadan sonra bedenimiz bunu kaldır-

---

135 Buhari rivayet etmiştir.

mayacak, belki de yaptığı ibadetten bıkkınlık duyacaktır. Böylesi bir duruma düşmemek için ruhsatları kullanmamızda yarar vardır.

- **Kur'an'ı Ağır Ağır mı Okumak İyidir Yoksa Hızlı ve Çok mu?**

İbn Kayyim (rahimehullah) der ki; "İnsanlar, Kur'an'ı ağır ağır ve az miktarda okumanın mı, yoksa hızlı ve çok miktarda okumanın mı daha faziletli olduğu hususunda iki görüşe ayrılmışlardır:

İbn Mes'ûd, İbn Abbas ve diğer birçokları düşünerek ve tefekkür ederek az miktarda okumanın, hızlı ve çok miktarda okumaktan faziletli olduğu görüşündedir. Deliller şunlardır:

1) Kur'an'dan asıl maksat onu anlamak, tefekkür etmek, içindeki hükümleri idrak edip onlarla amel etmektir.

2) İman amellerin en üstünüdür. İman meyvasını veren de Kur'an'ı tefekkür etmek, anlamaktır. Kur'an'ı anlamadan ve düşünmeden okumayı ise muttaki de yapar günahkâr da, mü'min de yapar, münafık da. Nasıl ki Kur'an'sız iman verilmiş kimse imansız Kur'an verilmiş kimseden üstünse, Kur'an'ı tefekkür etme ve anlama ihsanında bulunulmuş kimse de onu çok okuma lütfuna mazhar olmuş kimseden daha üstündür.

3) Ayrıca bu Peygamberin (s.a.v.) sünneti ve âdetiydi. Âyetleri ağır ağır okur, normalden daha çok uzunmuş gibi olurdu. Tek bir ayeti sabaha kadar okuduğu olurdu.

Şafii âlimleri ise, çok miktarda Kur''an okumak daha faziletlidir demişlerdir. Bunların delili İbn-i Mes'ud'un (r.a.) Rasulullah'tan (s.a.v.) rivayet ettiği **"Her kim Allah'ın kitabından bir harf okursa, ona bir sevap yazılır."** hadisi şerifidir. Ayrıca Osman b. Affan'ın Kur'an'ın tümünü bir rekâtta okuyuşunu delil getirmişlerdir.

Bu konuda en doğru olanı şöyle söylemektir:

Ağır ağır ve düşünerek okumanın sevabı kıymet ve değer yönünden fazla, çok miktarda okumanın sevabı ise sayıca çoktur. Birincisi çok değerli bir mücevheri sadaka veren veya çok para eden bir köleyi azad eden kimse gibiyken, ikincisi çok miktarda dirhem sadaka veren veya değeri düşük çok sayıda köle azad eden kimse gibidir. [136]

- **Gece Namazını Cemaatle Kılmanın Hükmü:**

İslam âlimleri, gece namazını sürekli olmamak şartıyla cemaatle kılmanın caiz olduğunu söylemişlerdir. Dolayısıyla kimi zaman münferit, kimi zamanda cemaatle kılmak Rasulullah'ın sünnetidir.

- **Gece Namazına Kalkabilmek İçin Nelere Dikkat Etmeli:**

Aşağıda sayacağımız maddeler gece namazına kalkış için kolaylık sağlamaktadır. Bu maddelerin tamamına ya da bir kısmına riayet eden birisi gece namazına kolaylıkla kalkacaktır.

- Az yemek
- Gündüz bedeni çok yormamak,
- Kaylule uykusu uyumak,
- Yatsı namazından sonra sohbet etmemek,
- Yumuşak yatakta yatmamak, sağ tarafa yatmak,
- Günahlardan uzak durmak ve helal yemek

➢ **KIŞ MÜMİNİN BAHARIDIR**

Rasulullah (sav.): **"Kış mü'minin baharıdır. Mü'min o mevsimde geceleri uzun uzun namaz kılma imkânı bulur. Gündüzleri kısa olur, böylece kolayca oruç tutar."**[137] buyurmuştur.

---

[136] Gece Namazına Nasıl Kalkabilirim? Hüseyin Affani, sf: 84-85.

[137] Ruhbanu'l Leyl, sf: 583.

Kişi, bu uzun geceleri değerlendirerek uzun uzun namaz kılabilir, tertil üzere Kur'an'ını okur ve gecenin sükûnetinde inceden inceye tefekkür edebilir. Bu, Allah'ın kullarına bir ikramıdır. Gündüzlerin kısa olması da, oruç için son derece elverişlidir. O halde, bu nimetin kıymetini iyi bilmek gerekir.

Hz. Ömer (r.a.) der ki: "Kış abidlerin ganimetidir."

İbn-i Mes'ud (r.a.) der ki: "Kış mevsimine merhaba, kışın bereketi iner, gece namazı için geceler uzar, oruç için gündüzler kısalır."

Mu'dad şöyle der: "Şu üç şey olmasaydı eşek arısı bile olsam gam yemezdim:

1) Sıcak yaz günlerinin susuzluğu

2) Kış gecelerinin namazı

3) *Ve Allah'ın kitabıyla teheccüd namazı kılmanın tadı."*[138]

Rabbim tüm mü'minlere bu şuuru nasip etsin. Şimdi, hadisimizde vurgusu yapılan ikinci maddeyi izah etmeye geçebiliriz.

Kişinin, Diline Sahip Çıkmasının Gerekliliği:

Hadisin son kısmında yer alan "**İnsanları yüzükoyun cehenneme sürükleyen şey dillerinin yaptıklarından başka bir şey midir ?**" cümlesi gerçekten de çok ürperticidir. Başka bir rivayette şöyle geçer. Sufyan b. Abdillah anlatır: " Bir gün, ya Rasulullah, hakkımda korktuğun şeylerin en tehlikelisi nedir ?" dedim. Rasululiah *(s.a.v.)* mübarek dilini tutarak : "**işte budur**" buyurdu. [139]

Dil, kimi zaman insana üstün bir itibar temin ederken bezende kazanılan itibarı bir anda ayaklar altına serecek derecede fena neticelere sebep olmuştur. Dil, kullanmasını

---

138 Ruhbanu'l Leyl adlı kitaptan sf: 588, 589.

139 Tirmizi, 2410.

bilmeyenler için bir felaket sebebidir. Fakat onu yerli yerinde kullanmak oldukça büyük bir fazilettir. Söz vardır insanın hürmet görmesini sağlar. Söz vardır, sahibinin itibarını da beraberinde alıp götürür. Bazen ocakların sönmesine, yuvaların yıkılmasına sebep olan dil, bazen de bir harbin önünü alacak kudrete sahiptir. [140] Boşuna dememişler: "**Söz ola kese savaşı, söz ola kestire başı**" diye... Bir atasözünde şöyle denir:

"Mızrakların açtığı yaralar kapanır ama dilin açtığı yaralar asla kapanmaz."

Bu nedenle konuştuğumuz şeylere çok dikkat etmeli ve söylediğimiz lafların nereye gittiğini iyi bilmeliyiz. Rabbimiz Kâf Suresinde şöyle buyurur:

"...Çünkü onun sağında ve solunda, oturan ve her davranışı yakalayıp tespit eden iki melek vardır, insan bir söz söylemeye dursun mutlaka yanında gözetleyici ve dediklerini zapt eden (bir) melek vardır." (50 Kâf/16,17)

Her insanın sağında ve solunda, yaptığı amelleri ve söylediği sözleri kaydeden iki melek vardır. Kamera, fotoğraf makinesi, ses kayıt cihazı vb. aletler nasıl ki kayıt yapmakta ve bu kayıtlar mahkemelerde delil olarak kullanılmakta ise, aynı şekilde meleklerin kayıt yaptığı aletler hiç durmaksızın çalışmakta ve kıyamet günü mahkeme-i kübra'da delil olarak kullanılmak için arşivlenmektedir. İbn-i Kesir bu ayetin tefsirinde şu rivayete yer verir.

İbn-i abbas *(r.a.)* der ki: "Kulun, hayır veya şer namına konuştuğu her şey yazılmaktadır. Hatta onun "yedim, içtim, gittim, geldim ve gördüm" gibi sözleri de kaydedilir." [141]

Bu rivayet sayesinde, işin ne kadar ciddi bir boyuta sahip olduğunu rahatlıkla anlayabiliriz. Ağzımızdan çıkan her

---

140 Kırk Hadis Şerhi, Lütfi Kazancı sf: 152 – 153.

141 Tefsiru'l Kur'an'i'l Azim, c. 4, s. 286.

söz kayda geçtiğine göre, söylediklerimizi itina ile seçmeli, gerekiyorsa bin kez düşünüp bir kez söylemeliyiz.

İbn-i Kesir devamla şöyle der: "Meleğin her sözü yazıp yazmadığı hususunda âlimler ihtilaf etmiştir. Hasan-ı Basri ve Katade, meleğin her sözü yazdığı görüşündedir. İbn-i Abbas'ın iki kavlinden birisine göre ise melek sadece sevap ya da azap gerektiren sözleri yazar. Ayetin zahiri birinci görüşü desteklemektedir. Zira ayet umumidir..." [142]

Efendimiz *(s.a.v.)* bir hadisinde şöyle buyurur:

"Kişi nereye varacağını bilmeden, Allah'ın rızasını gerektiren bir kelime konuşur da, Allah bu kelime sebebi ile kendisine kavuşacağı güne kadar o kul için rızasını yazar. Bir kişide nereye varacağını düşünmeden Allah'ın gazabını gerektirecek bir kelime konuşur da Allah bu kelime sebebi ile kendisine kavuşacağı güne kadar o kul aleyhinde öfkesini yazar." [143]

Hadisin ravilerinden olan Alkame *(r.a.)* "Bilal b. Haris'in rivayet ettiği bu hadis, nice sözleri dile getirmekten beni engellemiştir."[144] diyerek meselenin ciddiyetini ortaya koymuştur. İlmin kaldırıp cehaletin yayıldığı şu dönemde insanlar çoğu zaman kendilerini uçuruma götüren sözler söylemekte bu nedenle de helakin eşiğine gelmektedirler. Kendilerini İslam dairesinden çıkarıp küfre sokan birtakım kelime ve cümleler sarf etmekte ve çoğu zaman da bu hususta ciddi davranmamaktadırlar. Söyledikleri bu sözleri ya şaka amaçlı dillendirmekte ya da bir yerlere gelebilme adına söylemektedirler. Bir de niyet ve kasıtların farklı olduğunu dile getirmeleri yok mu, işte bu onları aldatmakta küfre girmelerine rağmen hâlâ kendilerinin Müslüman olduklarını ihsas

---

[142] Tefsiru'l Kur'an'i'l Azim, c.4, sf: 286.
[143] Tirmizi, Zühd, 10.
[144] Bkz: Tefsiru'l Kur'an'i'l Azim, c.4, sf: 286.

ettirmektedir. Bu gerçektende çok acı bir durumdur. Etrafımızda bu bataklığa saplanan insanları bir an önce kurtarmalı ve yaptıkları bu şeyin yanlış olduğunu onlara güzellikle anlatmalıyız.

Kur'an ve Sünnetin açık nasları "İkrah" olmaksızın küfür kelimesini telaffuz eden bir kimsenin kâfir olacağına ve bu noktada niyetinin geçerli olmayacağına işaret etmektedir. Mesele bu kadar ciddi ve ehemmiyetli iken insanlar hâlâ batmış oldukları bataklıktan çıkmak için çabalamamakta, içlerinde bulundukları durumlardan kurtulma adına bir şeyler yapmamaktadırlar. Bu mesele hakkında bazı nakiller yapmanın faydalı olacağı kanısındayız.

İmam Kurtubi, Kadı Ebu Bekir İbnu'l Arabî'[145]nin şöyle dediğini nakleder:

"Küfür (lafızları) **ile şaka yapmak küfürdür. Bu konuda ümmet arasında hiçbir ihtilaf yoktur."**[146]

İbn-i Hacer *"el-A'lam"* adlı eserinde Hanefi fıkıh kitaplarından şunu nakleder: "**Kim küfür kelimesini söylerse kâfir olur."** el-Bahr adlı eserde de şu nakledilir. **"Kişi kalbi ile iman üzerine olduğu halde isteyerek küfür kelimesini söylerlerse kâfir olur, Allah katında da mü'min olamaz."** Fetevay-ı Kadıhan ve Fetevay-ı Hindiyede de böyledir

İmam Keşmiri de şöyle der: **"Kısacası, kim, gerek alay ederek, gerekse şaka yere küfür kelimesini söylerse, ittifakla kâfir olur ve bu konuda itikadına** (niyetine) **itibar edilmez."**[147]

Nakillerden de anlaşılacağı üzere Ehl-i Sünnet âlimleri,

---

[145] Zikri geçen İbnu'l Arabî Malikî mezhebinin büyük alimlerinden birisidir. Sapkın birçok fikri olan tasavvufçu İbn-i Arabî ile karıştırılmamalıdır.

[146] Tefsiru'l Kurtubi, c, 8, sf; 197.

[147] İkfaru'I Mulhidin, sf. 59.

küfür kelimesini telaffuz eden bir kimsenin dinden çıktığı hususunda icma etmiş, bu duruma düşen birisinin şakacı ya da ciddi olması konusunda bir ayrım gözetmemişlerdir. Aynı şekilde, böyle bir kimsenin niyetinin iyi ve kalbinin temiz(!) olmasının kendisini kurtarmayacağını küfür kelimesini hangi amaç ve gaye ile söylerse söylesin kesinlikle kâfir olacağını açıkça beyan etmişlerdir. Rabbimiz Kuranı Kerimde şöyle buyurur:

"Andolsun, onlara (Tebûk gazvesine giderken söyledikleri o alaylı sözleri) **soracak olsan, elbette şöyle diyeceklerdir : "Biz sadece eğlenip şakalaşıyorduk." De ki: "Allah ile O'nun ayetleri ile ve Rasulü ile mi alay ediyorsunuz? Özür dilemeyin siz, iman ettikten sonra gerçekten kâfir oldunuz..." (9 Tevbe/65, 66)**

Bu ayetin sebebi nüzulü şu olaydır.

"Tebuk gazvesinde bir adam: "Bizim şu Kur'an okuyanlarımız kadar midelerine düşkün, dilleri yalancı ve düşmanla karşılaşma esnasında korkak kimseleri hiç görmedim" dedi. O mecliste bulunan bir adam: "Yalan söyledin sen bir münafıksın, seni Rasulullah'a haber vereceğim" dedi. Bu Rasulullah'a ulaştı ve bunun üzerine ayet nazil oldu" [148]

Ayetin iniş sebebi hakkında daha başka rivayetlerde vardır. Bu konuda detaylı bilgi isteyenler ilgili ayetin tefsirine müracaat edebilirler. Abdu'l Munim, bu ayet ve hadisi naklettikten sonra şöyle der:

"Bu (nakiller), ***Allah ile, ayetleri ile ve Rasulü ile alay eden bir kimsenin, bunu oyun, eğlence ve şaka maksadıyla yapsa dahi kafir olacağı noktasında açık naslardır. Ümmet arasında küfür olan bir söz veya amel ile eğlenilmesinin küfür olduğu konusunda hiçbir ihtilaf yoktur."*** [149]

---

[148] Taberi Tefsiri, c. 6, sf. 172 vd.

[149] Dinden Çıkaran Ameller, sf: 155.

Yukarıda zikri geçen ayette ve onun inişi hakkında nakledilen rivayette; Tebük gazvesine giderken aralarında konuşan ve konuşmaları esnasına Rasulullah *(s.a.v.)* ve ashabı hakkında ileri geri laflar eden bir takım insanların sırf bu sözleri nedeni ile dinden çıktıkları belirtilmektedir. Ayetin ifadesinden, onların bu olaydan önce mümin oldukları fakat telaffuz ettikleri bir takım alaycı ifadelerden dolayı küfre düştükleri anlaşılmaktadır. Onların dinden çıkmalarının nedeni sadece söyledikleri alaycı sözlerdir. Onlar bu sözleri söylerken belki de niyetleri başka idi. Niyetleri ne olursa olsun yaptıkları iş onları küfre düşürmüştü. Bu gün, niyetlerinin iyi olduğu gerekçesiyle küfür sözlerini telaffuz eden ve hocalardan aldıkları fetvalarla dine aykırı ifadeleri kullanan insanların durumu nedir acaba? Onların durumunu herhalde söylemeye gerek yoktur. Zira Kur'an ve Sünnetin açık hükümleri karşısında hiçbir insanın sözüne veya fetvasına itibar edilmez. Bu durumda olan insanlara Allah için tavsiyemiz yaptıkları işin yanlış olduğunun farkına varmaları ve bir an önce içinde bulundukları durumdan vazgeçmeleridir. Rabbim tüm Müslümanları, diline sahip olan kimselerden eylesin. (Âmin)

* ONUÇÜNCÜ ÖĞÜT *

- ***Ana-Babaya İyilik Etmek***

Ebu Hureyre *(r.a.)*'den şöyle rivayet edilmiştir:

"Bir adam Rasulullah *(s.a.v.)*'a: "Ey Allah'ın Rasulü güzel davranmama ve hüsn-ü muamelede bulunmama en layık olan kimdir" dedi. Rasulullah *(s.a.v.)*: **"Annendir"** buyurdu. Adam: "Sonra kimdir?" dedi. Rasulullah *(s.a.v.)* yine: **"Annendir"** buyurdu. Adam "Sonra kimdir?" dedi. Rasulullah *(s.a.v.)* tekrar: **"Annendir"** buyurdu. Adam "Sonra kimdir?" deyince, Rasulullah *(s.a.v.)* (dördüncüde): **"Babandır."** buyurdu.[150]

*** AÇIKLAMA ***

Ana-baba hakları ile ilgili meseleleri, onbirinci öğüdün açıklamasında izah etmiştik. Burada değinmek istediğimiz asıl mesele; anneye gösterilmesi gereken hürmetin neden babanınkinden önce zikredildiği ve bunun üç defa ard arda neden vurgulanmış olduğudur? İslam âlimleri bunun nedenini şu şekilde açıklamıştır. Çocuğu yetiştirmede annenin üstlendiği görev babanın üstlendiği görevden çok daha fazla ve çok daha meşakkatlidir. Annenin üç defa zikredilmesinin nedeni de çektiği üç sıkıntıdan dolayıdır.

- Hamilelik sıkıntısı
- Doğum sıkıntısı
- Emzirme sıkıntısı

Dolayısıyla anne, babadan üç kat daha fazla ilgi ve hürmete layıktır. Fakat her ikisi nede güzel davranmak va-

---

[150] Buhari ve Müslim rivayet etmiştir.

ciptir. Haris el-Muhasibi; iyilik ve güzel muamele hususunda annenin babadan öncelikli olduğuna dair ulemanın icmaını nakletmiştir.

Hadisten şu iki hükmü çıkarabiliriz.

1) Annenin hakkı herkesin hakkından fazladır. Herkesten fazla anne ile iyi geçinmek, ona iyi davranmak gerekir. Bu hak çok önemli olduğu için üç defa tekrarlanmıştır.

2) Anneden sonra babanın hakkı diğer insanların haklarından fazladır.

* ONDÖRDÜNCÜ ÖĞÜT *

- ***İslamda Niyetin Önemi***

Ebu Hureyre *(r.a.)*'den rivayet edildiğine göre Rasulullah *(s.a.v.)* şöyle buyurmuştur:

Allah: **"Kulum bir kötülük yapmak isterse onu işleyene kadar yazmayın. Eğer işlerse onu aynen yazınız. Şayet o kötülüğü benim rızam için işlemez** (terk ederse), **bu amelini kendisi için bir sevap olarak yazınız. Yine bir iyilik yapmak isterde bunu yap**(a)**mazsa, bu amelini kendisi için bir sevap olarak yazınız, şayet, o iyiliği yaparsa kendisi için on mislinden yedi yüz misline kadar yazınız."** buyurur. [151]

*** AÇIKLAMA ***

Allah-u Teâlâ Kur'an'ı Kerim de şöyle buyurur:

"Kim (Allah'ın huzuruna) **bir iyilikle gelirse, ona bunun on misli vardır. Kim de bir kötülükle gelirse ancak onun misliyle cezalandırılır. Onlara zulüm de edilmez." (5, En'am/160.)**

Yani, kişi bir iyilik işlediğinde ona iyiliğinin karşılığı olarak en aşağı on misli ecir verilecektir. Günahı gerektiren bir amel işlediğinde de sadece o amelin günahı yüklenecektir. Ayet-i Kerime'nin zahirinden güzel bir amelin karşılığının en aşağı on misli ile mukabele olduğu anlaşılmaktadır. Yani, bir iyiliğin yapılması halinde o iyiliği yapan kişi en aşağı on misli ile karşılık görecektir. Bu, yapılan iyiliğe verilecek en alt seviyedir. Bunun en üst derecesi ise bazen yüz,

---

[151] Buhari rivayet etmiştir.

bazen yedi yüz, bezende sınırsızdır. Bu, kişinin niyet ve samimiyetine göre değişir. Birçok müfessir, ayet-i kerimeyi böyle yorumlamıştır.

İzahını yapmış olduğumuz hadiste, ayet-i kerimede geçen iki maddeye bir üçüncüsü daha eklenmiştir. O da niyettir. Yani, sevap işlemeyi arzu eden ama bunu yapamayan birisi sırf içinde taşıdığı hüsn-ü niyetinden dolayı bir ecir olacaktır. Aynı şekilde kötülük işlemeyi arzu eden ama bu arzusundan sırf Allah rızası için vazgeçen kimsede taşıdığı güzel niyetten ötürü bir sevap kazanacaktır. Şayet o günahı irtikab ederse, hanesine o günahın sadece misli yazılacaktır. Bu, Allah'ın, kullarına olan bir lutfudur. Allah, hiç kimseye zulmetmez. **"Rahmeti gazabını geçtiği için"** [152] yapılan iyiliklere yüzlerce kat mükâfat verirken, günahlara sadece misli ile mukabelede bulunmaktadır.

Hadis-İ Şeriften Öğrendiklerimiz:

- Kul kalbinden kötülük geçirdiğinde, bu bir düşünce olarak kaldığı sürece melekler onu hemen yazmaz. Bu düşünce onun aleyhine bir şey olmaz. Mağrifet olur.
- Kulun kalbinde düşünce olarak beliren kötülük yapıldığında bir günah olarak yazılır.
- Kul, kalbinden bir kötülük düşünür de sonra pişman olur vazgeçerse bu ona bir sevap olarak yazılır.
- Kul kalbinden iyilik yapmayı geçirip, sonra bundan vazgeçer, yapmaz veya imkân yetmediği için bunu yapamazsa bir sevap yazılır.
- Tasarlanan iyilik yapılırsa on iyilik veya yedi yüz iyilik yapılmış gibi kat kat sevap yazılır.
- Melekler kulların iyilik ve kötülüklerini izlerler, kulun amellerine yazarlar, kaydederler.

[152] Müslim, 2751.

- Melekler insanın kalbindeki düşünceleri, niyetleri bilir.
- Kul, kötülüğü Allah rızası için terk etmelidir.
- Tertemiz Müslümanlıktan; inancına şirk karışmayan, itikadı doğru olan, Allah ve Rasulü'ne tam teslimiyet gösterenlerin kulluğu kastedilmektedir.
- Allah (c.c.) dilerse kulun yaptığı kötülükleri de yok kabul eder, affeder.
- Allah'a (c.c.) isyan eden helak olur. [153]

---

[153] İman Kitabı, sf, 326.

* ONBEŞİNCİ ÖĞÜT *

- *Namazdan Sonra Ne Yapılmalı?*

Enes b. Malik *(r.a.)*'den şöyle rivayet edilmiştir:

Bir gün Ümmü Süleym *(r.a.)* sabah erkenden Peygamberimize geldi ve: "Ya Rasulullah, bana namazlarımda söyleyeceğim bir şeyler öğret" dedi. Bunun üzerine Rasulullah *(s.a.v.)*: **"On defa 'Allah'u Ekber', on defa 'Subhanallah' ve on defa da 'Elhamdülillah' de sonra da Allah'tan ne dilersen dile"** buyurdu. Ümmü Süleym *(r.a.)* (bunları dinlerken) evet, evet diyordu. [154]

*** AÇIKLAMA ***

Yaptığımız araştırmalar neticesinde, Rasulullah *(s.a.v.)*'ın dört farklı şekilde tesbihat yaptığını ve ya bunu emrettiğini tesbit edebildik. İmam Ayni bu rivayetleri on altıya çıkarmıştır ama bunların hemen hemen hepsi birazdan zikredeceğimiz dört rivayetle aynı doğrultudadır. Şimdi sırasıyla bunları zikredelim.

- "Her kim namazdan sonra 33 defa **"Subhanallah",** 33 defa **"El Hamdülillah"** ve 33 defa **"Allahu Ekber"** dedikten sonra: **"La ilahe illallahu vahdehu la şerike leh, lehü'l mülkü ve lehü'l hamdü ve hüve alâ külli şeyin kadir"** diyerek yüze tamamlarsa deniz köpüğü bile kadar olsa bütün günahları bağışlanır. " [155]

- "Her farz namazdan sonra peş peşe söylenecek bazı sözler vardır. Bu sözleri söyleyen (okuyan) sevabından asla

---

154 Ahmed b. Hanbel ve Tirmizi rivayet etmiştir. Hadis "hasen"dir.

155 Müslim, 597.

mahrum olmaz. Söylenecek bu sözler 33 defa **"Subhanallah"** 33 defa **"Elhamdülillah"** ve 34 defa **"Allahu Ekber"** sözleridir." [156]

- "İki özellik vardır ki Müslüman bir kul buna güzelce riayet ederse mutlaka cennete girer. Bu çok kolaydır ama bununla amel eden azdır. Her namazın ardından on defa **"Subhanallah"** 10 defa **"Elhamdülillah"** ve 10 defa da **"Allahu Ekber"** demektir ki bu günde yüzelli eder. Mizan da ise bin beşyüz eder. Yatağına **girdiğinde 34 defa** "**Allahu Ekber**" 33 defa "**Elhamdülillah**" ve 33 defa da "**Subhanallah**" demek dilde yüz, Mizan da ise bin adet eder. Acaba hanginizin bir gün ve gecede ikibin beşyüz günah işler? " [157]
- Zeyd b. Sabit anlatır: Bizler, her namazdan sonra 33 defa "**Subhanallah**"**,** 33 defa "**Elhamdülillah**" ve 34 defa "**Allahu Ekber**" demekle emrolunduk. Ensar'dan bir adama rüyasında, Hz. Peygamber, her namazdan sonra şöyle şöyle demenizi emretti mi? diye soruldu. Ensar'dan olan adam: "Evet" dedi. Rüyada görünen kişi: "Bunları 25'er defa söyleyin ve buna tehlil (La ilahe illallah demeyi) de ekleyin" dedi. Sabah olunca, Ensar'dan olan adam Hz. Peygamberin yanına gitti ve rüyasını ona haber verdi. Hz. Peygamber : "Böyle yapın" buyurdu [158]

Aktardığımız bu rivayetlerden, Rasulullah (s.a.v.)'ın namazların akabinde nasıl tesbihat yaptığını ve bu tesbihatların ne gibi faydaları olduğunu öğrendik. Toplumumuzda genelde bir tek tesbihat türü yaygındır. O da, aktardığımız ilk rivayette geçen şekildir.

Diğer tesbihat modellerini de hayatımıza kazandırarak ölmüş bir sünneti ihya edebilir ve bu sayede cennette

---

[156] Müslim, 596.

[157] Ebu Davut, 5065, Tirmizi, 3410.

[158] Tirmizi, 3413, Nesai, 1350.

Rasulullah *(s.a.v.)*'a komşu olma şerefine nazil olabiliriz.

"Kim, benden sonra unutulmuş bir sünnetimi ihya ederse beni seviyor demektir. Beni sevende, benimle beraberdir." [159]

Rasulullah'a olan sevgimizi ispat etmenin yolu, onun bizim için belirlediği kurallara sıkıca bağlanmaktır. Biz ancak O'nun sünnetini yaşayarak ve yaşatarak sevgimizi ispat edebiliriz. Birilerinin yaptığı gibi yılda bir kez Hırka-ı Şerifi ziyaret ederek veya mevlit gecelerinde birkaç damla gözyaşı dökerek bununla birlikte İslam'dan uzak bir yaşantı ortaya koyarak değil.

İzahını yaptığımız hadisten, dua ve niyazlarımızı tesbihten sonraya bırakmanın güzel bir şey olduğunu anlıyoruz. Rasulullah'ın: "On defa "**Allahu Ekber**", on defa "**Subhanallah**" ve *on* defa da "**Elhamdülillah**" de*, **sonra da Allah'tan ne dilersen dile"*** sözü buna işaret etmektedir.

---

[159] İbn-i Mace, 4077.

* ONALTINCI ÖĞÜT *

- ***Her Namazın Ardından Ne Söylenir?***

Muaz b. Cebel (r.a.)'den şöyle rivayet edilmiştir.

"Rasululllah *(s.a.v.)* bir gün Muaz *(r.a.)*'nın elinden tuttu ve ona: "Muaz! Vallahi seni çok seviyorum. Şimdi sana her namazın ardından: "**Allah'ım seni anmak, sana şükretmek ve sana güzel bir şekilde ibadet etmek için bana yardım et**" duasını hiç bırakmamanı öğütlüyorum." buyurdu.[160]

*** AÇIKLAMA ***

Hadis-i Şerifin izahına geçmeden önce, Muaz b. Cebel *(r.a.)* hakkında kısa bir bilgi verelim.

Muaz b. Cebel *(r.a.)*, Ensar'ın Hazreç kabilesinden idi. Rasulullah *(s.a.v.)* ile birlikte tüm savaşlara katılmıştı. Kur'an-ı Kerim'i ve ondaki ahkâmı son derecede iyi bilirdi. Onun bu alandaki kabiliyet ve bilgisini takdir eden Efendimiz *(s.a.v.)*, Kur'an'ı öğrenmek isteyenlerin ona müracaat etmelerini tavsiye etmiştir. Bir hadisinde onun için şöyle der:

"**Ümmetim içinde haram ve helali en iyi bilen Muaz b. Cebel'dir."**[161] Başka bir hadisinde de: "**Muaz b. Cebel ne iyi adamdır.**"[162] buyurmuştur.

Rasulullah *(s.a.v.)*, vefatının son yılında onu Yemen'e göndermişti. Yemen'e gittiğinde kendisine yüklenen görevi hakkıyla yerine getirdi ve orada ki ahaliye İslam'ı güzelce öğretti. Efendimizin vefatından tam yedi yıl sonra ebedi

---

[160] Ebu Davut ve Nesai rivayet etmiştir. Hadis "sahih" tir.

[161] Tirmizi, Kitabu'l Menakib, 33.

[162] Tirmizi, Kitabu'l Menakib, 33.

âleme irtihal etti. Ölüm nedeni herkesi kırıp geçen veba hastalığı idi. Şam diyarlarında baş gösteren bu hastalık Muaz *(r.a.)*'ı da bulmuş ve onu sevgilinin yanına göndermişti. Vefat ettiğinde otuz dört yaşını bitirmişti. Allah ondan razı olsun.

Efendimiz *(s.a.v.),* Muaz'a nasihat etmeden önce ona olan sevgisini ortaya koymuş sonrada söylemek istediği şeyleri dile getirmiştir. Bir hadis-i şerifte şöyle buyrulur:

"Kişi (Müslüman) **kardeşini sevdiğinde mutlaka sevdiğini ona bildirsin.** [163]

Efendimiz *(s.a.v.)* 'de, bize bildirdiği bu ilkeye göre hareket etmiş ve sevdiği insanlara mutlaka sevdiğini söylemiştir, izahını yapmakta olduğumuz hadis bunlardan sadece biridir. Bu ilkenin eğitimde ve insanlar arası diyalokta çok büyük bir etkisi vardır. Karşı tarafın kendisini sevdiğini bilen bir kişi verilen nasihat ve direktiflere kulak verecek, seven kişinin rızasını kazanabilmek için çok daha fazla gayret gösterecektir.

Hadisin muhtevasından nasihatleşmenin önemi anlaşılmaktadır. Rasulullah *(s.a.v.)* her insana ihtiyaç duyduğu meselelerde nasihat eder ve onu hayra yönlendirirdi. Bu, sevdiği kişilerde daha da öne çıkardı. Yani sevdiği insanlara diğer insanlardan farklı olarak özel nasihatlerde bulunurdu. Hadis kitapları bunun örnekleri ile doludur.

Örneğin; Hz. Fatıma *(r.anha.),* Peygamber Efendimize değirmenin eline verdiği zarardan dolayı şikâyette bulunmuştu. Bu sırada Efendimize *(s.a.v.)* bazı esirler getirilmişti. Bunun üzerine Fatıma *(r.anha.)* hizmetini gördürmek için esir istemek üzere Efendimiz *(s.a.v.)*'e geldi, ama evde olmadığı için Rasulullah (s.a.v.)'ı göremedi. Geliş sebebini Aişe *(r.anha)*'ya bildirdi. Peygamber *(s.a.v.)* gelince Aişe *(r.anha)* durumu haber verdi. Bunun üzerine Rasulullah *(s.a.v.)* bize geldi. Biz yata-

---

163 Ebu Davut, 5124.

ğımıza yatmıştık tam kalkacaktık ki bize "Yerinizde durun buyurdu ve aramıza oturdu. Sonra bize şöyle dedi: "Size istediğinizden daha hayırlı bir şey söyleyeyim mi? Yatağınıza girdiğinizde 33 defa "**Subhanallah**" 33 defa "**Elhamdülillah**" 34 defa da "**Allahu Ekber**" deyiniz. Bu sizin için bir hizmetçiden daha hayırlıdır.[164]

Bunun bir diğer örneğide Buharinin aktardığı şu rivayettir: "Efendimiz *(s.a.v.)* Abdullah ibn-i Ömer *(r.a.)*'e **"Abdullah ne güzel bir adamdır. Ah birde gece namazı kılsa!"** buyurmuştur. [165]

Müslümanlar her daim birbirine nasihat etmeli birbirlerini hayra yönlendirerek kötülüklerin önüne geçmelidir. **"Din nasihattir"** hadisi Müslüman'ın düsturu olmalı ve hiçbir kınayıcının kınamasından korkmadan her zaman ve her zeminde hakkı dile getirerek genelde insanlığa özelde ise Müslümanlara olan nasihat görevini yerine getirmelidir. Cerir bin Abdillah: **"Ben Rasulullah** *(s.a.v.)*'**a namaz kılmak, zekât vermek ve her Müslüman'a nasihat etmek üzere biat ettim"**[166] diyerek nasihatin önemini bizlere öğretmiştir. Her Müslüman'a karşı samimi olmalı ve bu samimiyetin gereği olarak birbirimize nasihat etmeliyiz.

Hadiste geçen **"Her namazın ardından"** ifadesi ile farz namazlar kast edilmiştir. Hadisin son kısmında yer alan **"Sana güzel bir şekilde ibadet etmek için"** sözü dikkate şayandır. Zira her Müslüman ibadet edebilir ama güzel ibadet etme erdemine ancak dinini bilen insanlar muvaffak olur. Güzel ibadet etmek, ancak ibadetlerin şart, rükün ve adablarını bilmekle mümkündür. Bunun da yegâne yolu ilimdir. İlimsiz yapılan ibadette hayır yoktur. İlimsiz yapılan ibadet hatadan yoksun olmaz. Hz. Ali *(r.a) şöyle* der:

---

164 Ebu Davud, 5062.

165 Buhari, Teheccüd 2.

166 Buhari, İman 42.

"İlimsiz yapılan ibadette, fıkıh edilmemiş bir ilimde ve manası düşünülmeden okunan Kur'an'da hiçbir hayır yoktur." [167]

Bu nedenle her Müslüman *"güzel ibadet"* erdemine nail olabilmek için tüm gayretini ortaya koymalıdır. Bunun da yolu ilim öğrenmekten geçer. Muaz bin Cebel'in ilim hakkındaki şu müthiş sözlerini aktarmadan geçemeyeceğim

"İlim öğreniniz. Zira o yalnızlıkta en samimi dost, halvet halinde gerçek arkadaştır. Dini öğrenmede rehber, iyi ve kötü günde yardımcıdır. Helal ve haram onunla bilinir. İlim amelin imamıdır. Amel ona tabidir." [168]

Efendimiz *(s.a.v.)*'in bu emrini yerine getirebilmemiz için ilme sarılmalıyız. İlme sarılmadan güzel ibadet etmemiz asla mümkün değildir.

---

[167] Gelin Bir Saat İman Edelim, sf. 49.

[168] er-Rasul ve'l İlim sf, 11.

* ON YEDİNCİ ÖĞÜT *

- *Zikrin Fazileti*

Abdullah b. Büsr anlatır: "Adamın birisi "Ya Rasulallah, İslam'ın nafile ibadetleri bana ağır geldi. Bana, devamlı yapabileceğim bir şey söyle ki ona sımsıkı sarılayım" dedi. Bunun üzerine Rasulullah (s.a.v.): **"Dilin devamlı Allah'ın zikriyle ıslak kalsın"** buyurdu. [169]

*** AÇIKLAMA ***

Kıyametin önemli alametlerinden birisi olan, ilmin ortadan kaybolup cehaletin artması ve ehil olmayan kişilerin hayatın her sahasında iş başına gelmesiyle İslam'ın tüm değerlerine saldırılar olmuş ve islam'ın birçok kelimeleri üzerindeki farklı yorum ve yaklaşım tarzları sonucu insanlar din şemsiyesi altında fırka fırka olmuşlardır. Allah'tan gelen vahyi, Allah ve Rasulü'nün iradesine uygun anlamak yerine, kolay olanı tercih etmişler ve ayetler ile hadisleri kendi akıl ve anlayışlarına göre yorumlamışlardır. Oysa Rahmet sahibi Rabbimiz bizlere bildirdiği buyruklarını bizzat kendisi açıklamış ve hiç bir kimseye dinine ilave ve eksiltmelerle müdahale hakkı tanımamıştır. İçi boşaltılan manası daraltılan ve diğer dini vecibelerle ilgisi kesilen Kur'an'i kavramlardan birisıde, hiç şüphe yok ki zikir kavramıdır.

Günümüzde birçok insan ne yazık ki, zikir denilince sadece **"Allahu Ekber"**, **"La ilahe İllallah"**, **"Subhanallah"**, "**Elhamdülillah"** ve **"Estağfirullah"** gibi bir takım kelimeleri belirli sayılarda ve zamanlarda defalarca, manasını dü-

---

[169] Tirmizi ve İbn-i Hibban rivayet etmiştir. Hadis "sahih" tir.

şünmeden, asli vazifelerini bilmeden ve kulluğunu icra etmeden tekrarlama olarak algılamaktadırlar. Asr-ı saadette örneği olmamasına rağmen, halkalar halinde bir araya gelen kişiler "Allah, Allah!" diyerek ya da Allah'ın bazı isimlerini söyleyerek veya sadece "Huu!" Diyerek Allah'ı zikretme görevlerini yerine getirdiklerini sanmaktadırlar. Oysa koro halinde "Allah" ve "Hu" diye bağrışan insanların çıkarttıkları seslerden hiçbir harf ve kelime anlaşılmamakta ve çok nahoş bir görüntü oluşmaktadır. Dârimi'nin rivayetlerinden birinde, Ebu Musa el-Eş'ari bir sabah namazından sonra insanları halkalar şeklinde ellerinde taşlar olduğu halde emir-komuta ile 100 defa Subhanallah, 100 defa Lailahe İllallah ve 100 defa Allah'u Ekber derlerken gördü ve bu durumu Abdullah b. Mesud ile görüştü. Abdullah b. Mesud duyduklarına çok kızarak doğruca mescide gitti ve "Ey ümmeti Muhammed Helakınız ne kadarda yaklaştı. Hem de aranızda bunca sahabi varken, Rasulullah'ın kefeni daha nemlenmedi, yemek tabağı henüz kırılmadı. Siz Muhammed ümmetinden daha çok mu hidayet üzerindesiniz yoksa dalalet (sapıklık) kapısını açanlar mısınız?" dedi. Onlar: "Ey Abdullah, vallahi iyilikten başka maksadımız yoktur" deyince Abdullah: "Nice hayır uman insanlar var ki asla umduğu hayrı bulamamıştır" diye cevap verdi. Amr b. Seleme'nin bildirdiğine göre bu adamların çoğunluğu haricilerle birlikte Nehrevan'da Müslümanlara karşı savaşmışlardır.

İslam'da, batıl ve bid'at yolundan hayra ulaşmak yoktur. İslam'a göre niyet, amel ve yol-yöntem meşru olmalıdır. Bilinmelidir ki, Kur'anda birçok manaları ihtiva eden "Zû vûcûh" kelimeler vardır. Mukatil b. Süleyman: "*Kişi Kur'anda ki birçok vecihleri görmedikçe hakiki fakih olamaz"* diyerek bu inceliğe dikkat çekmiştir.

İslam âlimleri, Kur'an'da "zikr kavramı"ınn 17 manada kullanıldığını tesbit etmişlerdir. Bu 17 mana şunlardır:

Bir şeyi telaffuz etmek, unutmamak için bir şeyi zihinde hazır bulundurmak, sadırda hâsıl olan şey, amele devam etmek, dilin zikri, hıfız (hatırda tutmak), taat ve ceza, beş vakit namaz, beyan, Hadis, Kur'an, şeraitleri bilmek, şeref, ayıp, şükür, Cuma namazı ve kalbin zikri. Kur'anda geçen "zikra" kelimeside "zikir" anlamındadır. Süfiyye'ye göre ise zikir, Allah'ı belli bir takım kelimelerle ve cümlelerle anmaktır." Yüce Allah *(c.c.)* şöyle buyuruyor:

"Ey iman edenler, Allah'ı çokça zikredin." (33 Ahzab/41)

Bu ayetin tefsirine dair İbn-i Abbas şöyle der: "Hiçbir kimse aklını yitirmedikçe, Allah'ı zikretmeyi terk ettiği için mazur sayılamaz." Allah'ı çokça zikretmenin anlamı, Allah'ı asla unutmamaktır. "Hâkim, İbn-i Hibban, Ebu Ya'la ve Ahmed b. Hanbel'in Ebu Said el-Hudri'den rivayetle naklettikleri bir hadis-i şerifte Rasulullah *(s.a.v.)* şöyle buyuruyor:

"Allah'ı zikretmeye çokça devam ediniz. Tâki insanlar size "deli" deyinceye kadar."

Yine bu konuda Said b. Cübeyr şöyle der: "Zikir Allah'a itaat etmektir. Allah'a itaat etmeyen kimse isterse pek çok defa *"Subhanallah"* desin, *"Lailaheillallah"* desin, Kur'an okusun Allah'ı zikretmiş olmaz."

Allah'ı zikretmek farzdır. Allah'ı zikir yalnızca dille olmaz. Müslüman hem dil hem kalp hem amel hem de niyet ve ihlâs ile Allah'a itaat etmelidir. Hayatın belirli vakitlerinde belirli sayılarla bir takım kelime ve cümleleri söyleyerek değil; gece gündüz her an tevhid ve ihlâs üzere Allah'ın buyruklarını hatırda tutarak, Allah'ın rızasına muvafık hareket etmektir. Çünkü Allah'ın rızasına göre yaşayıp, İslami hükümleri hayatta ihya etmenin karşılığı cennet ve cemal-i ilahidir. Rabbimiz şöyle buyuruyor:

"O halde siz beni anın ki (zikredin) **bende sizi ana-**

yım. Ve bana şükredin, nankörlük etmeyin." (2 Bakara/152)

Allah'ın ismini gündemde tutarak, Allah adına iş yapmak ve yaptıklarımızı Allah dediği için yapmanın karşılığı, Allah'ın kuluna rahmetiyle tecelli ederek ona sevap vermesi ve bağışlamasıdır.

Bakara Suresi 152. ayette de belirtildiği gibi, biz nankörlük etmeden, hamd ederek ve şükrederek Allah'ı zikredersek Allah'ta karşılığını verecektir.

Yukarıda ki hadiste de belirtildiği gibi; milyarlarca fikir, tercih, teklif, arzu ve menfaatlerin olduğu, çoğu zaman da çatıştığı bir dönemde tek bir yola uyan, sadece Allah'ın iradesi ve emirleri istikametinde bir hayat yaşayan Müslümanlara, diğer insanlar "deli" diyeceklerdir. Haramdan, faizden, rüşvetten, zinadan, fuhşiyat ve malayaniden uzak duran, Allah'ın hadlerini kabul edip, erdemli-faziletli bir hayat tarzını seçen güvenilir, dürüst ve doğruluk timsali olan Müslümanlar onlara göre delilerdir. Çünkü onlar önlerine çıkan fırsatları değerlendirmeyip, iyilik ve takva üzere yardımlaşmak malları ve nefisleriyle Allah'a ibadet etmekte ve topluca Allah'ı zikretmektedirler. Bu bağlamda sofilerin sözü olan *"deli olunmadan veli olunmaz."* sözü ile açıklamakta olduğumuz bu hadis arasında bir uyum olduğu sanılmamalıdır. Çünkü İslam da ne velilik müessesesi vardır ne delillik(!). Allah'ın istediği şekilde iman eden, Rasulullah'ın sünnetine uygun amel işleyen her mü'min velidir. Allah katında üstünlük ancak Takva iledir. Müslümanlar takva üzere bir hayat yaşadıkları zaman Allah'ı zikretmiş olurlar. Rabbimiz Hicr Suresi 9. ayette şöyle buyurur.

"Şüphesiz ki o zikri biz indirdik ve onun koruyucusu da elbette biziz."

Kur'an takva sahipleri için bir rehberdir. Dosdoğru yolun kılavuzudur. Kur'an'ın tüm ayetlerini okumak, onlar

üzerinde düşünmek, onları tebliğ etmek, o ayetlere göre hayat yaşamak, Kur'an ilimlerini öğrenmek ve öğretmek, Kur'an'ın hükümlerini korumak, Kur'an'a ve İslam'a saldıranlara karşı cihad etmek, ümmet ve kardeşliği tesis ve ilim ehli âlimler yetiştirmek adına mallardan harcamalar yapmak, Kur'an hükümlerinin hayatla bütünleşmesi adına bedenen hizmet etmek birer zikirdir.

Yine Rabbimiz Al-i İmran Suresi 191. ayette şöyle buyuruyor.

"Onlar ki, ayakta iken, otururken, yanları üzerine yatarken Allah'ı anarlar (zikrederler), **göklerin ve yerin yaratılışını düşünürler** (ve şöyle derler): **"Rabbimiz, sen bunları boş yere yaratmadın. Sen münezzehsin. Bizi ateşin azabından koru !"**

Bütün bu söylenenlerden sonra şunu anlıyoruz ki, Müslüman' ın 24 saati zikir olmalıdır. Yerken-içerken, gezerken, ticaret yaparken, evlenirken-boşanırken, insanlarla görüşürken-ortaklık yaparken, uyurken-uyanırken, hastalanınca, ölüm döşeğinde her halükarda Allah'ı anmalıdır. Müslüman, hayatının her anında Allah'ı hatırında tutmalı ve ondan gafil olmamalıdır. Kalbin masivallah ile meşgul iken, dilin tesbih, tehlil ve tahmid'i zikir değildir. Kalbin gafleti anında dilin tesbih, tekbir, tehlil ve tahmidi ise etkisiz ve zayıf bir zikirdir. Bu zikri yapan dil günah işleyen, boş şeyler konuşan boş duran dilden üstündür. En üstün zikir ise, dilin söylediğinin kalbe yerleşmesi, iman olarak, istikrar bulması ve azalara tesir ederek hayata yön vermesidir. Yüce Allah gönülden, içtenlik ve takva ile zikretmemizi emrediyor:

"Rabbini içinden yalvararak ve korkarak, yüksek olmayan bir sesle sabah akşam an (zikret) **ve gafillerden olma!"** ***(7 A'raf/ 205)***

* ON SEKİZİNCİ ÖĞÜT *

- *Allah'ı Anmanın Fazilet Ve Değeri*

Ebu Hureyre *(r.a.)*'den rivayet edildiğine göre Rasulullah *(s.a.v.)* şöyle buyurmuştur:

"Kim bir yere oturur veya bir yere yaslanır da orada Allah'ı zikretmez (anmaz) **ise, Allah'tan ona bir pişmanlık ve eksiklik yazılır."** [170]

*** AÇIKLAMA ***

Rasulullah *(s.a.v.)*' dan, bu anlamda bir çok hadis-i şerif varid olmuştur:

"Kim bir yere oturur ve Allah'ı anmadan oradan kalkarsa, o kişide Allah'ın rahmetinden bir noksanlık vardır. Kim bir yerde yatar da orada Allah'ı zikretmezsa onda Allah'ın rahmetinden bir noksanlık vardır. Kim bir müddet yürür ve bu esnada Allah'ı zikretmezse, Allah'ın rahmetinden onda bir noksanlık vardır." [171]

İmam Müslim'in rivayet ettiği bir hadiste, Hz. Aişe *(r.anha.)* Rasulullah *(s.a.v.)*'ı şöyle niteler:

"Rasulullah *(s.a.v.)*, hayatının her anında Allah'ı zikrederdi." [172]

Yani, yemesinde, içmesinde, oturmasında, kalkmasında hasılı hayatının her alanında Allah'ı zikrederdi. Hiçbir şey onu, Rabbini zikretmekten alıkoyamazdı. Rasulullah

---

[170] Silsiletu Ehadisi's Sahiha. Hadis "sahih" tir.

[171] Ebu Davut, Edep 31. Hadisin son kısmı İbn-i Hibban'dan alınmıştır.

[172] Müslim, 2073.

(s.a.v.)'ın bu tutumu tüm insanlar için örnek teşkil etmeli, onu kendisine rehber edinmiş bir Müslüman tıpkı onun gibi her anında Allah'ı zikretmelidir.

"Bir mecliste oturup da Allah'ı zikretmeden oradan kalkan bir topluluk sanki ölü eşek yeyipte kalkanlar gibidir. Bu oturma onlar için bir pişmanlık olur." [173]

Müslüman bir kul gittiği her yerde dinini yaşamalı ve yaşatmalıdır. Eğer, Allah'ın gündeme getirilmediği ve boş şeylerin konuşulup, tartışıldığı bir meclise rast gelirse ya orayı terk etmeli ya da oranın havasını İslami bir hava ile değiştirmelidir. Müslüman bulunduğu ortamdan etkilenen değil, bulunduğu ortamları etkileyen kimsedir. Bizler oturduğumuz ortamlarda Allah'ı, Rasulü'nü ve İslami meseleleri gündem etmez ve bu şekilde oradan ayrılırsak o zaman sanki eşek eti yenen bir sofradan ayrılan insanlar gibi oluruz ve bu oturmamız bizim için bir pişmanlığa dönüşür. Böyle bir mecliste oturmak acaba nasıl pişmanlık olur diye akla bir soru gelirse bunun cevabı başka bir Hadis-i Şerifte şöyle verilmiştir:

"Ölen her insan mutlaka pişman olacaktır. Rasulullah'ın huzurunda bulunanlar: "Ya Rasulullah onun pişmanlığı da nedir?" diye sorunca Efendimiz (s.a.v.): "Eğer iyi bir kimse ise iyiliklerini artırmadığına pişman olur. Şayet kötü bir kimse ise kötülüklerinden vazgeçmediğine pişman olur." [174] buyurdu.

Allah'ı anmaksızın bir mecliste oturmak kötü bir şey olduğuna göre, kişi bu kötülüğü terk etmediği için pişmanlık duyacaktır. Efendimiz *(s.a.v.)* oturduğumuz meclislerden kalkarken şöyle demeyi bizlere öğretmiştir:

"Kim bir mecliste oturur da orada çok boş söz söyler-

---

173 Ebu Davut rivayet etmiştir. Bkz. Hısnü'l Müslim sf. 12.

174 Rudani.

se, sonra da o meclisten kalkmadan önce şöyle derse mutlaka o mecliste işlenen günahları bağışlanır: "Subhanekallahümme ve bi hamdik eşhedü enla ilahe illa ente estağfiruke ve etubu ileyk." [175]

Oturduğumuz yerlerde şayet Allah'ı zikredersek o zaman şu müjdeye mazhar oluruz.

"Her hangi bir topluluk Allah'ı anmak için bir araya gelir sonra da ayrılırsa mutlaka onlara: "Günahlarınız bağışlanmış olarak kalkın" denilir." [176]

O halde ey Müslüman! Tüm ortamlarını zikir meclisi haline getir. Gittiğin her yeri Allah'ın anıldığı bir ortam yap. Unutma ki sen Allah'ı zikretmek için varsın. Allah'ı dilinle zikrettiğin gibi yaşantınla da zikret ki, Allah'ı unutmuş insanlar lisan-ı halin ile yaptığın bu zikirden etkilenerek Allah'ı hatırlasınlar.

---

175 Tirmizi "sahih" olarak rivayet etmiştir. Bkz. el-Ezkar 767.

176 Ahmed b. Hanbel rivayet etmiştir. Hadis "sahih"tir.

* ONDOKUZUNCU ÖĞÜT *

- *Günahlardan Uzaklaşmak, Allah'a İtaate Ve Onu Zikretmeye Azimle Devam Etmek*

Hz. Enes'in annesi Ümmü Süleym'den şöyle rivayet edilmiştir: O bir gün Peygamberimiz'e "Ey Allah'ın Rasulü bana bir tavsiyede bulun" dedi. Bunun üzerine Rasulullah *(s.a.v.)* ona: **"Günahlardan uzaklaş çünkü bu hicretin en faziletlisidir. Farz olan ibadetleri muhafaza et bu da cihadın en faziletlisidir. Allah'ı da çokça zikret çünkü sen Allah'ın huzuruna O'nu çok zikretmekten daha sevimli bir amelle varamazsın"** buyurdu." [177]

*** AÇIKLAMA ***

Hadisi izah etmeye geçmeden önce Hadisin ravisi olan Ümmü Süleym *(r.a.)*'in biyografisini vermekte yarar görüyoruz. Ensarın Hazreç kabilesine mensup olan bu değerli hanım sahabinin gerçek adı Sehle binti Milhan'dır. İsminin **"Ramle"** olduğu da söylenmiştir. Kendisine **"Rümeysa"** ya da **"Gumeysa"** da denir. Ancak **"Ümmü Süleym"** diye meşhur olmuştur.

Ümmü Süleym *(r.a.),* birçok fazileti kendisinde bulunduran bir hanımdı. İmanı, takvası, iffeti, cömertliği ve cihadı ile ün yapmıştı. Rasulullah *(s.a.v.)*' ın yanında ayrı bir yeri vardı. Kendisi, Malik b. Nadr isimli bir müşrikle evli idi. İman ettiği sırada kocası Malik yanında değildi. Malik dönüpte karısının Hz. Muhammed'e tabi olduğunu öğrenince çok öfkelendi ve: *"Sende mi sapıttın?"* dedi. Ümmü Süleym *(r.a.): "Ha-*

[177] Taberani "ceyyid" bir İsnatla rivayet etmiştir.

yır. Ben sapıtmadım. Sadece sözü edilen zatâ iman ettim" dedi. O, oğlu Enese'de islamı telkin etti. Enes daha çok ufaktı. Buna rağmen Kelime-i Şahadet getirerek küçücük kalbine İslamı yerleştirdi. Tüm bu olanlar karşısında Malik, deliye dönmüştü. Eşinin ve çocuğunun islamı kabullenmesine tahammül edemeyerek Şam' a gitti. Ama ilahi takdir onun eceline hükmetmiş ve yolda karşısına çıkan bir düşmanı tarafından öldürülmeyi kararlaştırmıştı. Düşmanından aldığı bir kılıç darbesiyle canını teslim etti.

Çocuğuyla tek başına kalan Ümmü Süleym, biricik yavrusunu güzelce yetiştirmeye başladı. Bir ara oğlunu efendimize götürerek "Ya Rasulullah herkes sana bir hediye veriyor benim ise oğlum Enes'ten başka hiçbir şeyim yok. İşte onu sana hediye ediyor ve senin hizmetine adıyorum, ne olur onun için dua et" dedi. Bunun üzerine Efendimiz *(s.a.v.)*, Enes *(r.a.)* için: **"Allah'ım onun mal ve evladını çoğalt."** diyerek dua etti. Allah-u Teâlâ Peygamberinin duasına icabet ederek Hz. Enes'in malını ve zürriyetini çoğalttı.

Ümmü Süleym çok soylu ve asil bir kadındı. Dul olduğu için birçok taliplisi vardı. Ama o önceden verdiği bir sözden dolayı bunların hiçbirisini kabul etmiyordu. Kendi kendine verdiği sözü yerine getirince evlenme tekliflerini değerlendirmeye başlamıştı. O sırada kendisi gibi asil birisi olan Ebu Talha el-Ensarî evlenme teklifini kendisine arz etmek için geldi. Ama o hâlâ iman etmemiş bir müşrikti. Teklifini Ümmü Süleym'e iletti. Ümmü Süleym biraz düşündükten sonra güzel bir üslup ile: "Ebu Talha! Gerçekten de senin gibi birisini geri çevirmek uygun değildir ama sen kâfir bir insansın. Ben ise Allah'a iman etmiş bir kadınım. Bir Müslüman'ın kâfirle evlenmesi dinime göre olacak şey değildir. Sen iman etmeden bu işe sıcak bakamam" diyerek Ebu Talha'nın evlenme teklifini reddetti.

Ebu Talha bu mazereti pek inandırıcı bulamamıştı.

Ümmü Süleym'e: "Hayır, senin gerçek amacın altın ve gümüştür. Sen bu nedenle beni reddettin " dedi. Söylediklerinde samimi olduğunu Ebu Talha'ya inandırabilmek için Ümmü Süleym: "Eğer sen iman edersen senden hiçbir mihir almayacağım. Benim mihrim senin islamın olacaktır" diyerek ne kadar samimi olduğunu ortaya koydu. Aralarında geçen konuşmaları güzelce tahlil eden Ebu Talha*:* "Peki, bana bu konuda kim yardım edebilir" diye sordu. Ümmü Süleym: "Tabi ki Allah Rasulü" dedi. Hiç vakit kaybetmeden Allah Rasulu'nün yanına giden Ebu Talha oracıkta Müslüman oldu. Onun iman ettiğini işiten Ümmü Süleym sözünde durarak hiç mihir almadan onunla evlendi. Tabiiden Sabit b. Eslemi der ki:

"Biz Ümmü Süleym'in mihrinden daha güzel bir mihir duymadık. Kendisinin mihri İslam idi."

Ümmü Süleym kendisine ait hurmalıklardan birisini muhacirler arasında dağıtılmak üzere Rasulullah'a vererek ne kadar cömert olduğunu ispatlamıştır. O, kadın olmasına rağmen harp meydanlarından geri durmamıştır. Uhut, Huneyn ve Hayber gibi savaşlara katılmış; savaşlarda mücahitlere yiyecek ve içecek taşıyarak hizmet etmiş, yaralıları tedavi ederek İslam'ın muzaffer olmasında büyük bir rol oynamıştır. Rasulullah'tan on dört hadis rivayet etmiştir. Onun fazilet ve üstünlükleri anlatmakla bitmez. Ümmü Süleym, bizzat Rasulullah *(s.a.v.)* tarafından cennetle müjdelenmiştir. Rasulullah *(s.a.v.)* şöyle buyurur:

"Cennete girdim, derken bir ayak sesi işittim: "Bu kim?" diye sorduğumda: "Bu, Enes b. Malik'in annesi Gumeysa'dır" dediler. [178] Allah ondan razı olsun. [179]

---

[178] Bkz: Buhari, Fadail'u Ashabin Nebi 6.

[179] Bkz: Cennetle Müjdelenenler Hanım Sahabiler, Ahmet Halil Cuma. 85-104 ayrıca bkz: Sahabe Hayatından Tablolar, c: 3, sf, 525–538.

Hadis-i şerifi üç madde altında incelememiz mümkündür.

- Hicretin mahiyeti
- Farz olan ibadetleri muhafaza etmek
- Allah'ı çok zikretmek

1) Hicretin Mahiyeti: Hicret lügatte "bir şeyi terk etmeye ve ondan uzaklaşmaya" kullanılır. Istılahta ise: "Küfrün ve küfür kanunlarının hâkim olduğu bir beldeden, İslam' ın hâkim olduğu bir beldeye göç etmeye" denir. İzahını yaptığımız hadiste Rasulullah *(s.a.v.)*; Günahlardan uzaklaşmayı *"En efdal hicret"* olarak nitelendirmiştir. Buhari'nin rivayet ettiği şu hadis şerh etmeye çalıştığımız hadisin bu kısmını açıklar mahiyettedir. Rasulullah *(s.a.v.)* şöyle buyurur:

"Muhacir Allah'ın yasakladıklarını terk eden kimsedir." [180]

İslam âlimlerinin taksimine göre hicret; Hicret-i Hakikiye ve Hicret-i Hükmiye olmak üzere ikiye ayrılır.

(1) Hicret-i Hakikiye: Küfür diyarından İslam'ın egemen olduğu beldelere gitmek.

(2) Hicret-i Hükmiye: Günah, masiyet ve kötülüklerden uzaklaşmak.

Bazı âlimler bunu, Hicret-i Zahiriye ve Hicret-i Batıniye diye de adlandırmışlardır.

Önceleri imanı muhafaza etmek için küfür diyarlarından islamın egemen olduğu diyarlara göç vardı. Ama Mekke'nin fethedilmesiyle Rasulullah *(s.a.v.)* hicrete yeni bir boyut kazandırdı. "Rasulullah, şerhini yaptığımız hadisi Mekke'nin fethinden sonra söylemiştir." diyenler vardır. Mekke'nin fethinden önce hicret sadece İslami beldelere göç anlamında kullanılırken fetihten sonra günahlardan göç etme-

[180] Buhari, İman 3.

ye de mecazen kullanılmıştır. Hadis, bu izahlarla birlikte yeniden okunduğunda daha iyi anlaşılacaktır.

2) Farz Olan İbadetleri Muhafaza Etmek: Farz olan ibadetleri muhafaza etmek en efdal cihat olarak nitelendirilmiştir. Aslında burada vurgulanmak istenen şey farz ibadetlere özen göstermektir. Bu nedenle **"Farz olan ibadetleri muhafaza et."** buyrulmuştur.

Rasulullah *(s.a.v.)* bazı ibadetler için *"cihad"* lafzını kullanmış, hatta bu ibadetlerin en efdal cihat olduğunu belirtmiştir.

Örneğin: **"Cihadın en faziletlisi kabul edilmiş bir hacdır"** [181] buyurmuştur. Bunun nedeni iki şekilde açıklanmıştır.

a) İslamda ki bazı ibadetler kimi durum ve şartlara göre bazılarından daha üstün ve önceliklidir. Cihat farz-ı ayn ve farz-ı kifaye olmak üzere ikiye ayrılır. Cihat Farz-ı ayn konumuna geldiğinde kişi için en efdal ibadet *(lerden birisi)* sayılır. Farz-ı kifaye olduğunda ise kişinin öncelikle kendisine farz olan diğer amelleri eda etmesi sonra da kifaye olan cihadı yerine getirmesi gerekir. Örneğin Hac farizasını henüz yerine getirmemiş ve Haccın şartları kendisinde oluşmuş birisi cihadın "Farzı Kifaye" olduğu bir zamanda hac ile cihad arasında bir tercih yapmak durumunda kalsa kesinlikle haccı tercih etmelidir. Çünkü böylesi bir anda hac o kişiye "Farz-ı Ayn" iken cihat "Farzı Kifaye" konumundadır. Farzı ayn olan bir ibadeti Farz-ı Kifaye olan bir ibadetten önce yapmanın gerekliliği herkesçe bilinen bir şeydir. Dolayısıyla böylesi bir kişi için Hac, cihattan ve o an için kendisine farz olmayan diğer tüm ibadetlerden efdaldir. Bu nedenle bazı ibadetlerin değerlerinden üstün olduğunu bildiren naslar okunurken bu kaide göz önünde bulundurulmalıdır.

---

[181] Buhari, Cihad 3.

b) Amellerin efdalliği kişiden kişiye göre de değişir. Kimisi için bir ibadeti eda etmek çok değerli iken, diğer bir kimse için aynı ibadeti eda etmek o kadar değerli değildir. Şu hadisler bu nevidendir.

Sahabiler: "Ey Allah'ın Rasulü hangi Müslüman daha üstündür" diye sordular. Rasulullah*:* **"Müslümanların elinden ve dilinden selamette olduğu kimsedir"** buyurdu. [182]

Bir adam: "Ya Rasulullah! Hangi İslam daha hayırlıdır." diye sordu. Rasulullah *(s.a.v.)*: **"Yemek yedirmen, tanıdığın ve tanımadığın kimselere selam vermendir"** buyurdu. [183]

Abdullah b. Mesud der ki: "Bir gün Ya Rasulullah, en faziletli amel hangisidir?" diye sordum. Rasulullah *(s.a.v.)*: **"Vaktinde kılınan namazdır"** buyurdu. [184]

Bu noktada hadisleri çoğaltmak mümkündür. Rasulullah'ın aynı soruya farklı farklı cevaplar vermesinin nedeni sahabilerinde gördüğü eksikliği gidermek veya onların daha yüce bir konuma gelmesini sağlamaktı.

Örneğin, kimi sahabiler selam vermekte gevşeklik gösteriyorlardı. Rasulullah onların bu eksikliğini gidermek için *"en efdal amel hangisidir"* diye sorulan sorulara öncelikli olarak; **"selam vermenizdir"** diye cevap veriyordu. Ya da namazı tam vaktinde kılmayan birisine **"En efdal amel namazı vaktinde kılmandır."** şeklinde cevap veriyordu. Diğer hadis-i şerifler içinde aynı şeyleri söyleyebiliriz. İzahını yaptığımız Ümmü Süleym hadisin de aynı şekilde anlamamız mümkündür. Yani cihat o an için Ümmü Seleym'e farz değildi. Bu nedenle onun yapacağı en faziletli cihat, Allah'ın farz kıldığı ibadetleri muhafaza ederek yerine getirmekti.

---

[182] Buhari, İman 4.

[183] Buhari, İman 5.

[184] Buhari, Cihad 1.

Buna binaen Rasulullah *(s.a.v.)* ona: **"Farzları muhafaza et"** buyurdu.

3) Allah'ı Çok Zikretmek:

Rasulullah *(s.a.v.)* bu konuyla ilgili olarak başka bir hadisinde şöyle buyurur:

"Kul kendini Allah'ın azabından kurtarma konusunda zikirden daha etkili bir ibadet işlememiştir." [185]

Kur'an-ı Kerim'de Allah'ı çok zikretme ile ilgili olarak şöyle buyrulur:

"Ey iman edenler Allah'ı çok zikredin, onu sabah akşam tesbih edin…" (33 Ahzab/41,42)

Bu, Allah tarafından iman iddiasında bulunan herkese yüklenmiş bir görevdir. Allah'ı zikretmek miminlerin işidir. Zikir hakkında yaşayan şehit Seyyid Kutup şöyle der:

"Allahu Teâlâyı zikretmek, kalbin onunla teması, O'na yaklaşması ve O'nu unutmamasıdır. Yoksa zikir demek kuru kuruya dili hareket ettirmek demek değildir… Zikir, kulun rabbini tefekkür ettiği ve kalbinin onunla bir olduğu her hale şamildir." [186]

İnsanoğlu her konuştuğundan hesaba çekilecektir. Her konuştuğu onun aleyhindedir. Ancak Allah 'ı zikretmesi bunun dışındadır. Rasulullah *(s.a.v.)* şöyle buyurur:

"Âdemoğlunun tüm konuşmaları aleyhinedir, lehine değil. Ancak iyiliği emretmesi, kötülükten sakındırması ve Allah'ı zikretmesi bundan müstesnadır." [187]

Allah bizi, kendisini çokça zikredenlerden ve hayatını boş konuşmalarla değil, faydalı şeylerle dolu dolu geçirenlerden eylesin. (Âmin)

---

[185] Tirmizi Daevat, 6.

[186] Fi Zilal, c. 12,sf.48.

[187] Tirmizi, 2412.

* YİRMİNCİ ÖĞÜT *

- *Sabah Namazının İki Rekâtlık Sünnetinin Fazileti*

Aişe *(r.a.)*' den rivayet edildiğine göre Rasulullah *(s.a.v.)* şöyle buyurmuştur:

"Sabah namazının iki rekâtlık sünneti dünya ve içindekilerden daha hayırlıdır." [188]

*** AÇIKLAMA ***

Rasulullah *(s.a.v.)*'ın sabah namazının sünnetine, verdiği önem diğer namazların sünnetlerine verdiği önemden çok daha fazladır.

İbn-i Kayyim'in de belirttiği gibi Rasulullah *(s.a.v.)* yolculuğa çıktığında sabah namazının sünneti hariç hiçbir sünnet namazını kılmazdı.[189] Bu da bize Rasulullah'ın bu namaza ne kadar ihtimam gösterdiğini ifade etmekte yeterli bir delildir. Bu namazın dünya ve içindekilerden daha hayırlı olmasını âlimler şöyle izah etmiştir.

(1) Dünya metaından daha değerlidir

(2) Dünya fanidir. Dünya nimetlerini elde edebilmek için zahmet ve sıkıntı çekilmektedir. Sabah namazının sevabı ise bakidir. Onun ecir ve sevabını elde edebilmek için zahmet ve sıkıntı çekilmemektedir. Bu açıdan sabah namazının sünneti dünyalıklardan daha hayırlı olur.

Sabah namazının sünnetinin fazileti hakkında bir takım

---

188 Müslim, 725. Tirmizi, 418.

189 Zadü'l Meâd Fi Hedyi Hayri'l İbad c,1 sf. 448.

hadisler varid olmuştur. Şimdi onlardan bir kaçını buraya aktaralım.

- Rasulullah *(s.a.v.)* buyurur ki: **"Şüphesiz ki bu iki rekâtlık namaz bana tüm dünyadan daha sevimlidir."** [190]
- Hz. Aişe der ki: **"Rasulullah** *(s.a.v.)***'ın sabah namazının iki rekâtı kadar ısrarla devam ettiği başka bir nafile namaz yoktur."** [191]
- Yine Hz. Aişe der ki: **"Allah'ın Rasulü** *(s.a.v.)* **öğleden önceki dört rekâtı ve sabah namazından önce ki iki rekâtı hiç terk etmezdi."** [192]

Rasulullah *(s.a.v.)* sabah namazının sünnetini çok hafif kılardı. Yani tadil-i erkânına hakkıyla riayet eder ama kıratı ve namaz içerisinde ki duaları fazla uzatmazdı. Bu, O'nun sürekli riayet ettiği bir âdetiydi.

Bakınız müminlerin annesi Hz. Aişe bu mesele hakkında ne diyor: "Rasulullah *(s.a.v.)* sabah namazından önce kıldığı iki rekâtı öyle hafif kılardı ki, ben (kendi kendime) acaba Fatiha suresini okudumu ki?" derdim. [193]

Bu namazı çok hafif tutmasının hikmeti şöyle izah edilmiştir.

(a) Sabah namazının farzını vakit girer girmez kılabilmek için

(b) Rasulullah *(s.a.v.)* gece namazını kılmaya önce iki rekâtlık hafif bir namazla başlar, bununla da sonra kılacağı namazlar için daha çevik ve daha hazırlıklı olmayı amaçlardı. Bunu gündüzün ilk namazı olan sabah namazının sünnetinde de yapmış ki, sonra kılacağı namazlarda daha canlı ve neşit olsun.

---

[190] Müslim, 725.

[191] Buhari, 1163.

[192] Ebu Davut, 1253.

[193] Müslim, 724.

(c) Kişinin uykudan uyandığında bir müddet kendine gelemediği tartışılmaz bir gerçektir. Rasulullah *(s.a.v.)*, insanların bu özelliğini bildiğinden dolayı hem kendilerine kolaylık olması hem de sabah namazının farzını daha huşulu eda edebilmeleri için sabah namazının sünnetini böyle hafif tutmuştur.

Rasulullah Sabah Namazının Sünnetinde Ne Okurdu?

Efendimiz *(s.a.v.)* bu namazı kılarken okuduğu birkaç farklı ayet veya sure vardır. Bunlar sırayla şöyledir.

(a) Birinci rekâtta *"Kafirun"* suresini ikinci rekâtta da *"ihlâs"* suresini okurdu. [194]

(b) Birinci rekâtta Bakara Suresi'nin 136. ayetini, ikinci rekâtta da Al-i İmran Suresi'nin 52. Ayetini okurdu. [195]

(c) Birinci rakatta Bakara Suresinin 136. Ayetini, ikinci rekâtta da Al-i İmran Suresi'nin 64. Ayetini okurdu. [196]

Sabah Namazının Sünnetini Kaçıran Kimse Ne Yapar?

Sabah namazının sünnetini kaçıran kimsenin bunu sabahın farzından sonra kılması veya güneş doğduktan sonra kılması caizdir. Bu, âlimler arasında tartışmalı bir konudur. Ama tercih edilen görüşe göre güneş doğduktan sonra kılmak daha efdaldir. Rasulullah *(s.a.v.)* şöyle buyurur:

"Kim sabah namazının iki rekâtlık sünnetini kılamamışsa güneş doğduktan sonra kılsın." [197]

---

[194] Müslim, 726.
[195] Müslim, 727.
[196] Müslim, 727.
[197] Tirmizi, 423.

* YİRMİBİRİNCİ ÖĞÜT *

- *Namazda Sağa-Sola Bakmamak*

Ebu zer *(r.a.)*'den rivayet edildiğine göre Rasulullah *(s.a.v.)* şöyle buyurmuştur:

"Kul namazda iken yüzüyle sağa sola dönmediği sürece Alla onunla ilgilenir, ona yönelir. Kul, ne zaman ki yüzünü sağa sola çevirirse, Allah'ta onunla ilgilenmeyi, ona yönelmeyi bırakır." [198]

*** AÇIKLAMA ***

Kul namazda iken mecbur olmadığı müddetçe sağına ve soluna yüzünü çevirmemelidir. Çünkü kul namaz esnasında bütün vücuduyla beraber yüzünü kıbleye dönük bulundurduğu sürece Allah'ın rahmet, mağfiret ve ihsan nazarıda kula çevrilmiş olur.

Kul zaruret ve ihtiyaç bulunmadığı halde başını sağa veya sola çevirecek olursa, o andan itibaren Allah *(c.c.)* rahmet nazarıyla o kula bakmaktan vazgeçer. Bu konuda çok korkutucu hadis-i şerifler varit olmuştur. Rasulullah *(s.a.v.)* şöyle buyurur:

"Namazlarında gözlerini semaya kaldıran kimselerin neyi var? Onlar ya bu yaptıklarına son verirler ya da gözleri kör olur."[199]

Hz. Aişe der ki: "Rasulullah *(s.a.v.)*'a namazda iken sağa

---

[198] Ahmed b. Hanbel ve Nesai rivayet etmiştir. Hadis "hasen" dir.

[199] Buhari, Ezan 92.

sola dönme (nin hükmünü)" sordum. Rasulullah *(s.a.v.)*: **"Bu, şeytanın namazından çaldığı bir çalmadır."** buyurdu." [200]

Tabiki bu ifadeler zaruret olmaksızın sağa-sola bakanları kapsamaktadır. Bir ihtiyaç halinde sağa veya sola bakmanın caiz olduğu sünnetle sabittir. Bunun delili Ebu Davut'un rivayet ettiği şu hadistir.

"Sabah namazı için ikamet getirilirdi. Rasulullah *(s.a.v.)* **namaza durdu ve dağ yoluna bakıyordu."** [201]

Hadisi şerifte anlatılan bu olay Huneyn seferinde vuku bulmuştur. Efendimiz *(s.a.v.)* Huneyn seferine giderken gece vakti bir yerde konaklamış ve sabaha kadar kendilerini gözetleyecek bir gönüllü istemişti. Rasulullah *(s.a.v.)*'ın bu talebine sahabeden Enes b. Mersed *(r.a.)* yanıt verdi. Münasip bir tepeye konuşlanıp sabaha kadar ortalığı gözetledi. Rasulullah *(s.a.v.)* sabah olup namaza durduğunda Hz. Enes hala gelmemişti. Gözü yollarda kalan Rasulullah *(s.a.v.)* bu nedenle namazda devamlı olarak dağ tarafına bakıyordu. Bu olay bir ihtiyaç halinde göz ile sağa veya sola bakmanın caiz olduğuna açık bir delildir. Ama sadece ihtiyaç ve zaruret haline has bir cevazdır. Aksi halde hoş bir davranış değildir. Unutmayalım ki; "Zaruretler yasak olan şeyleri mübah kılar" [202]

Hanefi âlimleri kulun namazda iken yönünü kıbleden çevirmesini üç madde altında incelemişlerdir.

(a) Yüzü kıbleden çevirmek ki bu mekruhtur.

(b) Gözü kıbleden çevirmek Her ne kadar da bunda bir sakınca olmasa da yapmamak daha iyidir.

(c) Göğsü çevirmek. Bu hareketin namazı bozacağı hususunda âlimler arasında bir ihtilaf yoktur. Çünkü nama-

---

[200] Buhari, Ezan 93.

[201] Ebu Davut, 916.

[202] el-Veciz fi'l Kavaidi'l fıkhiyye sf, 67.

zın farzlarından birisi kıbleye yönelmektir. Kişi kendi bedenini kıbleden çevirdiği zaman namazın farzlarından birisini terk etmiş olur ki bu da namaz zarar verir.

Vahidi, Ebu Hureyre *(r.a.)* nin şöyle dediğini rivayet eder:

"Filanca başını göğe kaldırarak namaz kılardı. Bunun üzerine Müminun suresinde ki **"Onlar namazlarında huşu içerisindedir"** ayeti nazil oldu. [203]

Bu rivayetten anlaşıldığına göre namazda göğe veya sağa sola bakmak huşuya engeldir. Gerçek mü'minler namazlarını huşu içerisinde eda ettikleri için onların gereksiz yere sağa veya sola bakmaları söz konusu değildir.

---

[203] Tecrid-i Sarih c,2, sf, 718.

* YİRMİ İKİNCİ ÖĞÜT *

- ***İhlâs Ve Samimiyetin Fazileti***

Muaz b. Cebel şöyle anlatır:

Bir gün Rasulullah *(s.a.v.)*'a: "Ya Rasulullah bana bir tavsiyede bulun" dedim. Rasulullah *(s.a.v.)* bana: **"Dininde samimi ve ihlâslı ol az amel sana yeter."** buyurdu.[204]

*** AÇIKLAMA ***

İhlâs: İbadet ve taatler de gösterişe yer vermeden sırf Allah rızasını düşünmek ve sadece Allah için amel etmek demektir. İhlâs, ibadetlerin kabulünde ki temel şarttır. O olmaksızın amellerin kabulü söz konusu değildir. İbn-i Kesir der ki: "Amelin kabul edilmesi için iki şart vardır. Birincisi sadece Allah için olması, ikincisi şeriata uygun olmasıdır…" [205]

İmam Nevevi, Fudayl b. İyad *(rh.a.)*'ın şöyle dediğini nakleder:

"İnsanlar için amel işlemeyi terk etmek riyadır. Sırf onlar için amel işlemekte şirktir. İhlâs ise Allahu Teâlâ'nın bu iki şeyden seni afiyette kılması/uzak tutmasıdır." [206]

Hadis-i Şerif, ihlâssız çok amel işlemektense ihlâslı az amel işlemenin daha iyi olduğuna vurgu yapmaktadır. Burada ki **"az amel"** ifadesinden farz ve vaciplerin terk edilmesi gibi bir anlam çıkarmak son derece yanlıştır. Kimileri bu

---

204 Hâkim rivayet etmiştir. Hadis "sahih" tir.
205 Tefsiru İbn-i Kesir, c, 1, sf: 214.
206 Şerhu'l Erbain, sf, 34.

hadisi delil getirerek birçok ameli terk etmiştir. Bu son derece hatalı bir tutumdur. Böylesi bir anlayışa sahip olanların bir an önce Allah'a tövbe ederek üzerlerine farz ve vacip olan amelleri yerine getirmeleri gerekmektedir.

* YİRMİ ÜÇÜNCÜ ÖĞÜT *

- *Haceti Olan Kimse*

Osman b. Huneyf *(r.a.)*' den şöyle rivayet edilmiştir:

"Gözleri görmeyen bir adam Rasulullah'a *(s.a.v.)* geldi ve: "Ya Rasulullah! Allah'ın, gözümdeki bu sıkıntıyı gidermesi için bana dua et" dedi. Allah Rasulü *(s.a.v.)* adama: **"Dilersen dua edeyim, dilersen bu adamı te'hir edeyim ki bu senin için daha hayırlıdır"** buyurdu. Kör adam: "Fakat Ya Rasulullah, gözlerimin olmaması bana çok meşakkat veriyor" dedi. Bunun üzerine Rasulullah *(s.a.v.)* adama: **"Haydi öyleyse git güzelce abdest al, iki rekât namaz kıl sonra da: "Allah'ım senden istiyorum ve rahmet Peygamberi olan elçin Muhammed** (in duası) **ile sana yöneliyorum. Ya Muhammed! Benim gözümde ki şu sıkıntıyı gidermesi için senin** (duan) **ile Rabbime yöneliyorum. Allah'ım onu benim hakkımda şefaatçi kıl"** diye dua et buyurdu. Adam bu söylenenleri yapmak için gitti ve Allah gözünde ki sıkıntıyı giderdi." [207]

*** AÇIKLAMA ***

Selefi düşünceye sahip olan kimseler ile tasavvufi fikri benimseyen insanların en çok üzerinde tartıştığı meselelerden birisi hiç kuşkusuz ki tevessül meselesidir. Kişilerin duaları ile değil de zatları ile yapılan tevessülün caiz olduğuna dair tasavvufçuların kendilerine dayanak gösterdikleri en güçlü delil bu hadisi şeriftir. Gerçekten de bu hadis onların görüşlerini destekleyen bir delil midir? Hadisin anlatmak

---

[207] Tirmizi ve Nesai rivayet etmiştir. Hadis "sahih" tir.

istediği şey nedir? Kişilerin zatları ile tevessül caiz midir? Buna benzer soruların cevabına geçmeden önce İslam da meşru olan tevessül ile meşru olmayan tevessülü ve kısaca bunların delillerini zikretmemiz gerekmektedir.

Meşru Tevessül

Kur'an ve sünnette belirtildiğine göre Meşru tevessülün üç çeşidi vardır.

(1) Allah'ın İsim Ve Sıfatlarıyla Yapılan Tevessül:

Bir kulun şöyle demesi bu kabildendir: "Allah'ım! Senin merhamet edenlerin en merhametlisi olduğunu, lutufla muamele edip her şeyi bilen olduğunu itiraf ederek senden bana şifa vermeni diliyorum. Allah'ım! Her şeyi kuşatan geniş rahmetinle bana acımanı istiyorum."

Bu ve benzeri dua çeşitleri Allah'ın isim ve sıfatları ile yapılan tevessül kapsamına girmektedir. Bunun caiz olduğunun Kur'an da ki delili A'raf Suresinin 180. ayetidir. Rabbimiz orada buyurur ki: **"En güzel isimler Allah'ındır. O halde O' na o güzel isimlerle dua edin"** Bunun Sünnette ki delili ise şu hadisi şeriftir. Bir adam Rasulullah'ın *(s.a.v.)* yanında şöyle dua etti: "Allah'ım! Senden başka hiçbir ilahın olmadığına, senin tek ve Samed olduğuna, doğurmadığına, başka birisi tarafından doğrulmadığına ve hiçbir şeyin senin dengin olmadığına şehadet ettiğim için senden istiyorum." Bunu duyan Rasulullah *(s.a.v.)*, adama: **"Allah'tan öyle bir isimle istedin ki, O, bununla istenince verir, bunu zikrederek dua edene icabet eder"** buyurdu. [208]

(2) Salih Ameller İle Yapılan Tevessül:

Bir Müslümanın: "Allah'ım! Sana iman ettiğim, Rasulü'nü sevdiğim ve dinin için çabaladığımdan dolayı benim şu ihtiyacımı yerime getir" demesi veya "Allah'ım

---

[208] Ebu Davut, 1493.

kıldığım namazlar, tuttuğum oruçlar ve emrettiğin ibadetlerden dolayı benim şu sıkıntımı gider" diyerek dua etmesi gibi… Aşağıda mealini vereceğimiz ayetler bunun caiz olduğunun en büyük delilidir. Rabbimiz buyurur ki:

"Onlar ki : 'Rabbimiz! Biz iman ettik (o halde) **bizim günahlarımızı bağışla ve bizi ateş azabından koru' derler…"(3 Al-i İmran/16)**

(Havariler) **dediler ki: "Rabbimiz! İndirdiğine iman ettik ve peygamberlere uyduk. O halde bizi şahitlerle birlikte yaz." (3 Al-i İmran/56)**

Bu anlamda daha birçok ayet-i kerime vardır. Mağaraya sıkışan ve salih amellerini zikrederek içine düştükleri kötü durumdan kurtulan üç kişinin meşhur hikâyesi de salih amellerle tevessülde bulunmanın caiz olduğunu ifade eden en net delillerdir. [209]

(3) Samimi Bir İnsanın Duası İle Yapılan Tevessül:

Bu da kişinin, iman ve ihlâsına güvendiği bir kimseye: "Ey Allah'ın kulu, şu içinde bulunduğum sıkıntıyı gidermesi için Allah'a dua eder misin" demesi veya "Allah'ım! Filancanın benim için yaptığı dua vesilesi ile şu dileğimin yerine getirilmesini istiyorum" diye dua etmesi şeklinde olur. İzahını yapmaya çalıştığımız hadis bunun açık bir delilidir. [210]

Meşru Olmayan Tevessül

Üstte zikri geçen üç maddenin haricinde bir şeyle tevessülde bulunulması, meşru olmayan tevessül kısmına girer. Örneğin kişinin: "Allah'ım! Falancanın hürmetine, filancanın senin yanındaki konumu adına, feşmekanların hakkı için benim dileğimi yerine getir" demesi gibi. Bu ve benzeri dualar bid'attır ve asla caiz değildir.

---

[209] Olayın tamamı için bkz: Müslim, 2743.

[210] Geniş bilgi için bkz: Dinden Çıkaran Ameller, Ebu Basir sf, 204, ayrıca Tevessül Kitabı sf, 60.

Allah'ın Peygamberleri, Ashab-ı Kiram ve onlara güzellikle tabi olanlar asla böyle bir şey yapmamıştır. İlmiyle insanlara yön veren mezhep imamlarımızdan da bu tür şeyler nakledilmemiştir. Hatta kitaplarda geçtiği üzere imamlar, bu tür bid'atlara karşı çıkmışlardır. İmam Ebu Hanife *(rh.a)*'nin şöyle dediği nakledilir:

"Hiç kimsenin Allah'tan başka biriyle Allah'a dua etmesi gerekmez. Müsaade edilen ve emredilen dua Allah'ın şu sözünden yararlanılarak yapılan duadır. **"En güzel isimler Allah'ındır. O halde O'na o güzel isimlerle dua edin." (7 A'raf/180)** Yine başka bir sözünde Ebu Hanife *(rh.a.)* şöyle der:

"Ben dua eden bir kimsenin: "Arşının izzet makamları veya kullarından falanın hakkı için" diye dua etmesini kerih görüyorum."[211]

Hanefilerin büyük imamlarından biri olan Kuduri şöyle der: "Allah'ın kullarından birisinin hakkı için dua etmek caiz olmadığı gibi, herhangi bir mahlûkun Allah üzerinde bir hakkı da yoktur." [212]

Ümmetin en hayırlı insanlarının tavrı bu iken bugün bir takım insanlara ne oluyor da meşru olmayan yollara başvurarak Allah'a yaklaşma peşinde koşuyorlar? Allah'ın razı olmadığı yollarla Allah'a yaklaşmaya çalışmak mümkün değildir. Allah'a ancak onun sevip razı olduğu amellerle

---

[211] Hanefilerin en meşhur eserlerinden birisi olan "hidaye" adlı eserde şöyle denilir: "İmam Muhammed'e göre "mekruh" haram demektir; ancak kat'i bir delil bulunmadığı için ona haram lafzını kullanmamıştır. Ebu Hanife ve Ebu Yusuf'a göre ise bu lafızla kastedilen; harama daha yakın (tahrimen mekruh olması)dır. *(bkz: el- Hidaye, Kerahet Bahsi, giriş bölümü.)* Hanefilerin bu usulünden anlaşıldığına göre kişinin üstte geçtiği şekilde dua etmesi ya haram ya da harama yakın manasında tahrimen mekruhtur.

[212] Tüm bu nakiller için bkz: Tevessül Kitabı sf: 68–69.

yaklaşılabilir. Bunun haricinde bir yol izlemek Allah'ın sevgi ve rızasını değil, gazap ve cezasını gerektirir. Mutasavvıf insanlar kişilerin zatlarıyla tevessülde bulunmanın caiz olduğuna bu hadisi delil getirmişlerdir. Ama bu hadis onlar için müstakil bir delil değildir. Hatta hadis, diğer varyantları ile birlikte ele alındığında onların aleyhinde bir delil olmaktadır. Bu hadisin Ahmed b. Hanbel tarafından yapılan diğer bir rivayetinde ise şöyle önemli bir ilave bulunmaktadır.

"…Allah'ım! Beni O'nun hakkında O'nu da benim hakkımda şefaatçi kıl."

Bu şu anlama gelmektedir. Allah'ım! Sana Peygamberlerinin duası ile yöneliyorum. Allah'ım! Hem benim duamı hem de O'nun benim adıma yaptığı duayı kabul buyur. Burada, adamın Peygambere olan tevessülünün Peygamberin duasına değil de zatına olduğu söylenemez. Eğer böyle olsaydı şu sözü söylemezdi: "Allah'ım! Beni O'nun hakkın da, O'nu da benim hakkımda şefaatçi kıl " Peygamberin adama olan şefaati ona dua etmesi şeklinde olmuştur. Adamın Peygambere olan şefaati ise kendisi hakkında yapmış olduğu duanın kabul edilmesi için Allah'a dua etmesidir. [213]

Enes b. Malik *(r.a.)*'ten şöyle rivayet edilmiştir: "Rasulullah'ın vefatından sonra Hz. Ömer, Rasulullah'ın amcası Abbas ile yağmur duasına çıkmış ve şöyle dua etmişti: "Allah'ım! Bizler kuraklıkla karşı karşıya kaldığımızda Peygamberimiz (in duası ile) sana tevessül ederdik sende bize yağmur yağdırırdın. Şimdi de Peygamberimizin amcası (nın duası ile) sana tevessül ediyoruz…" [214]

Eğer kişilerin zatlarıyla tevessülde bulunmak caiz olsaydı Hz. Ömer ve beraberlerinde ki sahabe topluluğu Abbas *(r.a.)* ile değil Rasulullah *(s.a.v.)* ile bunu yaparlar.

---

[213] A'malun Tuhricu Sahibeha Minel Mille, sf, 207.
[214] Buhari, İstiska, 3.

Rasulullah'ın zatının hayatta iken de öldükten sonra da Abbas'ın zatından hayırlı olduğu herkesçe bilinen bir şeydir. Sahabe-i Kiramın bu davranışı göstermektedir ki Meşru olan tevessül dua eden kimsenin duası ile tevessül etmektir, dua edenin zatı ile değil. Bazılarının: "Hz. Ömer, Allah Rasulü'nün ehl-i beytinin ve akrabalarının değerine işaret etmek için böyle yapmıştır" şeklinde ki tevilleri zorlamadır. Bu sadece bir zandan ibarettir.

Tüm bu delillerden anlaşılmaktadır ki, kişilerin hürmetine veya onların Allah katında ki makamlarına dair dilekte bulunmak Sünnete aykırı bir tutumdur. Sünnete uygun olan ise kişilerin duaları vasıtası ile tevessülde bulunmaktır. O halde hadisin bize anlatmak istediği nedir? diye akla bir soru gelirse deriz ki:

"Hadis, salih insanların duaları ile tevessülde bulunmanın meşruluğunu ispat etmekte ve sıkıntıya maruz kalmış insanların tanıdıkları takva sahibi kimselerden bu gibi durumlarda Allah'a dua etmeleri için talepte bulunmalarının cevazına işaret etmektedir. Meselenin önemine binaen tekraren diyoruz ki: "Falancanın Allah katındaki konumuna, filancanın hakkına veya birilerinin hürmetine" gibi ifadelerle dua etmek caiz değildir. Ehl-i tasavvufun birçoğunun bağlı olduğu Hanefi mezhebinin imamları bile bunu meşru görmemiştir. Açık ifadelerle bunu reddetmişlerdir. Dolayısıyla böylesi dualar yerine Kur'an ve Sünnette bize öğretilen ifadeler seçmeli ve onlarla Rabbimize yönelmeliyiz.

Rasulullah'ın yaptığı ve öğrettiği şeyler bizim için bağlayıcıdır. Falancaların söyledikleri eğer Kur'an ve Sünnete uygun ise kabul edilmeyi hak ederler. Rasulullah'ın en güzel örnek olduğunu tekrar hatırlayalım ve Ahzap Suresinin 21. Ayeti ile konumuzu noktalayalım.

"Andolsun ki sizin için Allah'ı ve ahret gününü ümit eden ve Allah'ı çokça anan kimseler için Rasulullah'ta güzel bir örnek vardır."

* YİRMİDÖRDÜNCÜ ÖĞÜT *

- ***Sadaka Kötü Ölümü Engeller***

Enes b. Malik *(r.a.)*' den rivayet edildiğine göre Rasulullah *(s.a.v.)* şöyle buyurmuştur:

"Şüphesiz ki sadaka Allah'ın gazabını dindirir ve kötü ölümü engeller." [215]

*** AÇIKLAMA ***

Sadakanın fazileti ve ona denk amellerin niteliği hakkında altıncı hadisin şerhinde bilgi vermiştik. Konu hakkında malumat sahibi olmak isteyenler oraya başvurabilirler. İzahını yapmaya çalıştığımız hadis, sadaka vermenin kötü ölüme engel olacağını ifade etmektedir. Kötü ölüm; Düşme, göcük altında kalma, boğulma ve yanma gibi feci akibete neden olan ifadelerle açıklanmıştır. Bazı âlimlere göre ise bundan kastedilen, *"ansızın gelen ölüm"* veya *"idam edilerek öldürülme"* dir. Rasulullah'ın Allah'a sığındığı ölüm türlerinin tamamı bu ifadenin içine dâhildir. Sonuç olarak; akl-ı selim bir insanın istemediği ölüm türlerinin tamamına "kötü ölüm"dememiz mümkündür. Bu tür bir ölümle karşı karşıya gelmemek için Allah'ın bize sunduğu nimetleri fakir insanlarla paylaşmalı ve mallarımızı Allah yolunda harcamalıyız.

---

215 Tirmizi rivayet etmiştir. Hadis "hasen" dir.

* YİRMİ BEŞİNCİ ÖĞÜT *

- *Sorumluluklarımızın Farkında Olmak*

Cabir *(r.a.)*'den rivayet edildiğine göre Rasulullah *(s.a.v.)* şöyle buyurmuştur:

"Allah adına size sığınan kimseyi koruyup himaye ediniz. Allah için isteyene veriniz. Sizi davet eden birisinin davetine icabet ediniz. Size iyilik yapan birisini mükâfatlandırınız. Şayet onu mükâfatlandıracak bir şeyler bulamazsınız, onu mükâfatlandırdığınıza kani olana kadar ona dua ediniz." [216]

*** AÇIKLAMA ***

"Allah adına" veya **"Allah hakkı için"** diyerek yardım talep eden ya da bir zulmün önlenmesini isteyen birisinin bu çağrısına kulak vermek gerekir. Zira o, en yüce varlığı aracı kılarak bir talepte bulunmuştur. Allah adını vesile ederek bir şeyler isteyen kimseye sırf Allah'a olan saygı ve sevgimizden dolayı yardım etmeliyiz. Bu, bizim Allah'a karşı sorumluluk bilincimizi artıracak, O'nun mukaddesatına olan hürmetimizin ziyadeleşmesine sebep olacaktır.

Davete icabet etmek Müslüman'ın diğer Müslümanlar üzerindeki haklarından birisidir. Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Müslümanın diğer bir müslüman üzereindeki hakkı beştir:

---

216 Ebu Davut rivayet etmiştir. Hadis "sahih" tir.

- Selam verdiğinde selamını almak,
- Hastalandığında ziyeret etmek,
- Vefat ettiğinde cenazesine katılmak,
- Davet etiiğinde icabet etmek,
- Hapşurup **"el-Hamdulillah"** dediği zaman **"yerhamukallah"** demek. [217]

Davete icabet etmenin şartı verilen davetin islama uygun olmasıdır. Eğer davette bu şart gözetilmemişse davete icabet etmemiz söz konusu değildir. Örneğin, davet sahibi, davetini içkili bir ortamda gerçekleştirir veya davette çalgı aletleri bulundurursa bir Müslüman'ın o ortama iştirak etmemesi gerekir. Hatta davet sahibinin yaptığı bu yanlışı açık bir dille eleştirmeli ve gerekirse ona ciddi bir tavır koymalıdır.

Hadisin son kısmında: **"Size iyilik yapan bir kimseyi mükâfatlandırın."** buyrulmaktadır. Allah-u Teâlâ bu ilkeyi kitabında şöyle ifade etmektedir.

"İyilikte bulunmanın karşılığı ancak iyiliktir." (55 Rahman/60)

"Allah sana nasıl iyilikte bulunmuşsa sen de öyle iyilikte bulun." (28 Kasas Suresi/77)

Şayet kişi kendisine iyilik yapan kimseyi ödüllendirecek bir şey bulamıyorsa o zaman onun için dua etmelidir. Bu duanın şeklini Rasulullah *(s.a.v.)* şöyle belirtmiştir.

"Kime bir iyilik yapılır da iyiliği yapana: "Cezâkallâhu Hayran" (Allah seni hayırla mükâfatlandırsın) **derse mükâfatın hakkını vermiş olur."** [218]

Hadis-i şeriften anlaşıldığına göre, bize iyilik eden birisine *-şayet elimizde verecek bir şey yoksa-* **"Cezâkallâhu Hay-**

[217] Buhari, Cenaiz, 2.
[218] Bkz. Avnu'l ma'bud, c, 3, sf 102.

ran" diye dua edersek ona hakkıyla teşekkürde bulunmuş ve onun mükâfatını Allah'a havale etmiş oluruz. Allah ise onu en iyi şekilde mükâfatlandıracaktır.

* YİRMİALTINCI ÖĞÜT *

- ***Fatiha Suresinin Fazileti***

Ebu Said Rafi b. Mualla şöyle anlatır:

"Mescitte namaz kılıyordum. O esnada Rasulullah *(s.a.v.)* beni çağırdı. Ama ben onun bu çağrısına icabet etmedim. *(Namazımı tamamladıktan)* sonra onun yanına vardım ve: "Ya Rasulullah! Namaz kılıyordum. *(Bu nedenle yanınıza gelemedim)*" dedim. Efendimiz *(s.a.v.)* Yüce Allah: **"Ey iman edenler! Allah ve Rasulü sizi çağırdığında icabet edin"** buyurmuyor mu? dedi ve ekledi, sana mescitten çıkmadan önce Kur'anda ki surelerin en büyüğünü öğreteceğim. Daha sonra rasulullah *(s.a.v.)* elimden tuttu. Mescitten ayrılmak istediğimizde ben: "Ya Rasulullah, hani Kur'an'ın en büyük suresini öğreteceğinizi söylemiştiniz" dedim. Bunun üzerine Rasulullah *(s.a.v.)* şöyle buyurdu: **"O, El hamdu lillahi Rabbi'l Âlemin Suresidir ki namazlarda tekrar tekrar okunan yedi ayet ve bana verilen büyük Kur'andır."** [219]

*** AÇIKLAMA ***

Fatiha suresi tertip olarak Kur'an'ın ilk suresidir. Fatiha *"açan, açılış yapan"* gibi anlamlara gelmektedir. Kur'an okuyanlar Allah'ın kitabına bu sure ile açılış yaptıklarından veya namazda ilk bu sureyi okuduklarında dolayı "Fatiha " denmiş ve böyle adlandırılmıştır.

Bu surenin birçok ismi vardır. Kimi âlimler bunun sayısını yirmi ikiye kadar çıkarırken, kimileride on iki ile sınır-

---

[219] Buhari, Tefsir 1.

landırmışlardır. İmam Kurtubi'nin tercihi de bu doğrultudadır. Surenin isimleri şunlardır:

es-Salât, el-Hamd, el-Mesani, el-Kur'an'u'l Azim, eş-Şifa, er-Rukiye, el-Esas, el-Vafiye, el-Kafiye, Fatihatu'l Kitap, Ümmü'l Kitap, Ümmü'l Kur'an

Bu surenin faziletine dair birçok rivayet bulunmaktadır. Biz bu rivayetlerden sadece ikisini buraya aktaracağız. Rasulullah *(s.a.v.)* şöyle buyurur:

"Canımı elinde tutan Allah'a yemin ederim ki Fatiha'nın bir benzeri ne Tevrat'ta ne İncil'de ne de Kur'an'da indirilmiştir..." [220]

Kudsi bir hadiste Allah *(c.c.)* şöyle buyurur:

"Namazı (Fatihayı) **kulumla aramda ikiye ayırdım. Bir yarısı benim diğer yarısı da kulumdur. Kuluma istediği verilecektir.**

—Kul: "Hamd âlemlerin rabbi olan Allah'a özgüdür. " dediğinde,

—Allah: "Kulum bana hamdetti" der.

—Kul: "Rahman ve Rahim olan..." dediğinde

—Allah: "Kulum bana senada bulundu" der.

—Kul: "Din gününün Maliki" dediğinde

—Allah: "Kulum beni yüceltti" der.

—Kul: "Ancak sana ibadet eder ve ancak senden yardım dileriz " dediğinde,

—Allah: "Bu benimle kulum arasındadır. Kuluma istediği verilecektir." der.

—Kul: "Bizi doğru yola ilet, kendilerine nimet verdiğin kimselerin yoluna, gazaba uğramış ve sapıtmış insan-

---

[220] Tirmizi, 2875.

ların yoluna değil." dediğinde,

—Allah: "Bunlar kulumundur. Kuluma istediği verilecektir " buyurur. [221]

Âlimler, Fatiha'nın diğer surelerden daha üstün olmasının nedenini, Kur'an'ın bir özeti niteliğinde olmasına bağlamışlardır. Çünkü Fatiha Suresi; Tevhidi, Allah'ın bir takım sıfatlarını, ahiretteki ceza ve mükâfatı, ibadetin sadece Allah'a yapılmasının gerekliliğini, Sırat-ı Müstakimi ve Ehl-i kitabın durumunu veciz bir şekilde özetlemiştir. Böylesi önemli meseleleri çok kısa ibarelerle hatırlatan bir sure elbette ki diğerlerine nisbetle daha tesirli olacaktır. Bu nedenle de bazı hadislerde Fatiha'nın, Kur'an'da ki en değerli sure olduğu ifade edilmiştir. Kur'an-ı Kerim'in tamamı Allah'tan geldiğine göre nasıl olurda bir sure diğer bir sureden ya da bir ayet diğer bir ayetten daha üstün olabilir? diye insanın aklına bir soru takılabilir. Bu sorunun cevabı hakkında islam âlimleri iki görüşe ayrılmışlardır.

a. Birinci görüşü savunanlar: "Bir surenin diğerlerinden üstün olması mümkün değildir. Çünkü hepsi Allah'ın kelamıdır. Eğer biz bir ayetin değerlerinden üstün olduğunu söylersek o zaman üstünlüğüne dair bir işaretin bulunmadığı ayetlerin eksikliği söz konusu olur. Bu da yanlıştır " derler.

Bu görüşü benimseyenler: Rasulullah *(s.a.v.)*'ın *"Şu süre Kur'an'ın en faziletlisidir"* veya *"Şu ayet Kur'an'ın en efdalidir"* şeklindeki sözlerini şöyle yorumlarlar: "Böylesi hadislerde ayet veya sure Kur'an'ın en efdalidir" denildiği zaman okunduğunda en çok sevap elde edilen ayet veya suredir anlamına gelir. Şayet böyle bir tevil yapılmazsa Kur'an'da ki kimi ayetlerin faziletçe düşük olduğu sonucu ortaya çıkar ki, bu da caiz değildir.

---

[221] Müslim, Salât, 38.

b. İkinci görüşü savunanlar ise şöyle derler: "Üstünlük ayet ve surelerin içerdiği mana ve bu manaların güzelliğindedir. Nitelik bakımından üstünlük söz konusu değildir. Mesela, Ayet el-Kürsi de, Fatiha'da ve İhlâs Suresin'de Allah'a yapılan övgü, Leheb suresinde ve benzeri surelerde yoktur. Dolayısıyla Allah'ın vahdaniyet ve sıfatlarına delalet eden ayetler diğerlerinden üstündür." İmam Kurtubi'de bu görüşe meyletmiştir. Allah en iyisini bilir.

Burada değinmeden geçemeyeceğimiz bir mesele daha vardır ki, o da Fatiha Suresi'nin, hastalıkların tedavisinde önemli bir yere sahip olduğudur. Bir hastalığa yakalanan kimse şifayı sadece Allah'tan bekleyerek bu sureyi ihlâsla okursa Allah'ın izniyle şifa bulur veya hastalığı hafifler. Hz. Enes'den şöyle rivayet edilmiştir:

Rasulullah'ın ashabından bir grup bir arap köyüne uğradı. Köy halkından kendilerini ağırlamalarını talep ettiler, ancak köylüler bu teklifi reddetti. Bu esnada köyün liderini yılan sokmuştu. Ne yaptılarsa hiçbir şey fayda vermedi. İçlerinden birisi "Köyümüze gelen şu insanlara gidin. Belki onlardan birisinde fayda verecek bir şeyler vardır." dedi. Bir grup hemen gitti ve köyde mola veren sahabilere: "Liderimizi yılan soktu ve ne yaptıysak fayda vermedi. Acaba sizden birisinde fayda verecek bir şeyler var mı?" dediler. Sahabilerden birisi "Evet, Vallahi ben tedavi edebilirim. Ancak siz, rica etmemize rağmen bizi misafir etmediniz. Bende karşılığında ücret almadan tedavi yapmam." dedi. Nihayet bir sürü koyun üzerinde anlaştılar. Sahabi üflemeye ve Fatiha Suresini okumaya başladı. Adam bağdan çözülür gibi oldu ve sanki onu yatağa düşüren hiç bir şey olmamış gibi kalkıp yürüdü. Köylüler anlaştıkları ücreti ona verdiler. İçlerinden birisi "paylaşalım" dedi. Ancak rukye ile tedavi yapan sahabi : "Peygambere gidip durumu anlatarak bize ne emredeceğini görmedikçe bunu yapmayın" dedi. Rasulullah

(s.a.v.)'ın yanına vardılar ve olayı anlattılar. Rasulullah *(s.a.v.)* sahabiye **"Fatiha'nın şifa verici bir dua olduğunu nereden anladın?"** dedi. Sonra : **"isabet etmişiniz. Paylaşın. Sizinle beraber bana da pay ayırın"** dedi ve güldü. [222]

Hadis kitaplarında buna benzer bazı olaylardan bahsedilmektedir. Bu ve benzeri olaylar *"Fatiha Suresi'nin"* hastalıkların tedavisinde önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir.

---

[222] Buhari, 2276.

* YİRMİYEDİNCİ ÖĞÜT *

- ***İhlâs Suresinin Fazileti***

Ebu Derda *(r.a.)*'dan rivayet edildiğine göre, Rasulullah *(s.a.v.):*

"Sizden biriniz bir gecede Kur'an'ın üçte birini okumaktan acizmidir? diye sordu. (Ashab): "Kur'an'ın üçte birini (bizden birisi) nasıl okuyabilir ki?" dediler. Bunun üzerine Rasulullah *(s.a.v.):* **"Kul hüvallahu ehad suresi, Kur'an'ın üçtebirine denktir."** buyurdu." [223]

*** AÇIKLAMA ***

İhlâs Suresi, tertip olarak Kur'an'ın 112. suresidir. Dört ayetten müteşekkil olmasına rağmen tevhid akidesini en veciz bir şekilde ortaya koymuştur. Ayetlerin hiç birisinde "ihlâs" kelimesi geçmemektedir. Sure, halis tevhidi anlattığı için bu adla adlandırılmıştır. Hadiste, bu surenin Kur'an'ın üçte birine denk olduğu belirtilmiştir. "Acaba dört ayetlik kısa bir sure nasıl olurda Kur'an'ın üçte birine denk olabilir?" diye bir soru aklımıza gelmektedir. Bu soruya çok farklı cevaplar verilmiştir. Kanımızca bu cevapların en güzeli şu iki cevaptır.

a-) Kur'anı Kerim üç temel esasa dayanmaktadır.

1) Tevhid
2) Risalet
3) Ahiret

---

223 Müslim, 81.

Bu surede halis tevhid beyan edildiği için, Rasulullah bu surenin Kur'an'ın üçte birine denk olduğunu söylemiştir.

b-) Kur'anı Kerim, üç maddeden oluşmaktadır.

1) Tevhid
2) Ahkâm
3) Vaaz

İhlâs suresi mana itibariyle tevhidin tamamını kapsadığı için Kur'an'ın üçte birine muadil sayılmıştır. En doğrusunu bilen Allah'tır.

Bu surenin faziletine dair birçok hadis rivayet edilmiştir. Onlardan bir kaçını burada zikretmeyi uygun görüyoruz.

Rasulullah *(s.a.v.)* buyurur ki: **"Kim İhlâs suresini 10 defa okursa, Allah onun için cennette bir ev bina eder."**[224]

Hz. Aişe *(r.a.)* anlatır: "Rasulullah *(s.a.v.)* bir sahabiyi bir seriyenin başında görevli olarak gönderdi. Bu şahıs arkadaşlarına namaz kıldırır ve kıraatını hep ihlâs suresi ile tamamlardı. Seferden döndükleri zaman bu durumu Rasulullah *(s.a.v.)*'a anlattılar. Rasulullah *(s.a.v.)*: **"Sorun bakalım neden böyle yapıyormuş"** buyurdu. Ona sorduklarında şöyle cevap verdi: "Bu sure rahman'ın bir sıfatıdır. Bende bu sureyi okumayı çok seviyorum" deyince Rasulullah *(s.a.v.)*: **"Söyleyin ona, Allah' da onu çok seviyor."** buyurdu. [225]

Efendimiz (s.a.v.) yatağına girdiğinde üç defa bu sureyi avucunun içine okur ve tün bedenine sürerdi. Sabah namazının sünnetini kılarken ilk rekâtta *"Kafirun"* ikinci rekâtta ise *"İhlâs suresini"* okurdu. Tevhid üzere yaşamak isteyen her Müslüman'ın bu sureyi güzelce öğrenmesi ve bu surenin anlattığı şekilde hayatını idame ettirmesi gerekmektedir.

---

[224] Camiu's Sağir, 8946.

[225] Buhari ve Müslim rivayet etmiştir. Bkz, Müslim, 813.

* YİRMİSEKİZİNCİ ÖĞÜT *

- ***İhlâs Suresi Ve Muavvizeteyn Kötülüklere Karşı Bir Kalkandır***

Muaz b. Abdillah, babasının şöyle dediğini anlatır: "Bize yağmur ve şiddetli bir karanlık isabet etmişti. Namaz kıldırması için Rasulullah *(s.a.v.)*'ı bekliyorduk. Derken Rasulullah *(s.a.v.)* geldi ve bana **"oku"** dedi. Ben "Ne okuyayım" dedim. Rasulullah *(s.a.v.):* **"Sabahladığın ve akşamladığın zaman üçer defa ihlâs suresini ve muavvizeteyni** (felak ve nas surelerini) **oku, bunlar her kötülüğe karşı sana yeter"** buyurdu. [226]

*** AÇIKLAMA ***

Sabah akşam bu sureleri üçer defa okumak Rasulullah'ın âdetiydi. Hz. Aişe'nin bildirdiğine göre Rasulullah bir rahatsızlık duyduğu zaman bu sureleri avuç içine okur ve bedenine sürerdi. Muavvizeteyn, Felak ve Nas Suresinin diğer bir adıdır. *"Sığındıran, sığınmayı gösteren"* anlamlarına gelmektedir. Kimileri bunun "Muavvezeteyn" şeklinde *"ve"* harfinin fethasıyla okumuşlardır ki o zaman anlamı, *"iki kale"* veya *"iki sığınak"* olur. Kimi Hadis-i Şeriflerde ihlâs suresi de bu isme dâhil edilmiş ve hepsine "Muavvizat" denilmiştir.

Bu sureleri sünnette bildirildiği şekliyle düzenli olarak okuyan bir müslüman maddi ve manevi tüm şerlerden Allah'ın izni ile korunacaktır. İhlâs suresi ile şirk, küfür ve ni-

---

[226] Ebu Davut, 5082.

fak gibi akideye zarar verici etkenlerden; Felak ve Nas sureleri ile de tüm mahlûkattan gelebilecek maddi ve manevi kötülüklerden muhafaza edilecektir. Bu surelerle alakalı birçok önemli mesele bulunmaktadır. Dileyenler ilgili tefsir kitaplarına müracaat edebilirler.

* YİRMİDOKUZUNCU ÖĞÜT *

- ***Felak Ve Nas Surelerinin Fazileti***

Ukbe b. Amir *(r.a.)*' den rivayet edildiğine göre Rasulullah *(s.a.v.)* ona şöyle demiştir:

"Bu gece benzeri görülmemiş ayetlerin indirildiğini görmedin mi? (onlar) **"Kul euzu bi Rabbi'l Falak" ve "Kul euzu bi Rabbi'n Nas" sureleridir."** [227]

*** AÇIKLAMA ***

Bir önceki hadisin açıklamasını yaparken Felak ve Nas surelerinin diğer ismi olan "Muavvizeteyn" kelimesine değinmiş ve bu surelerin Rasulullah tarafından okunduğu yerlere atıfta bulunmuştuk. Bu hadisin açıklamasın da ise adı geçen surelerin faziletine dair rivayet edilen hadisleri zikretmeye çalışacağız.

a. Ukbe b. Amir *(r.a.)* şöyle anlatır: Cuhfe ile Ebva arasında Rasulullah *(s.a.v.)* ile yürürken aniden bir rüzgâr ve şiddetli bir karanlık bizi kuşatıverdi. Efendimiz *(s.a.v.)* hemen Felak ve Nas sureleri ile Allah'a sığınmaya başladı ve bana: **"Ey Ukbe! Haydi, bu surelerle Allah'a sığın. Çünkü hiç bir insan bu surelerin bir benzeri ile Allah'a sığınmamıştır."** buyurdu. Ukbe *(r.a.)* devamla der ki: "Ben, Rasulullah *(s.a.v.)*'ın bu iki sure ile bize imamlık yaptığını işittim." [228]

Diğer bir rivayette de: **"Ey Ukbe! Haydi, bu iki sure ile Allah'a sığın. Zira hiç bir insan bu surelerden daha fazilet-**

---

[227] Müslim, 814

[228] Ebu Davut rivayet etmiştir. Hadis "hasen" dir.

lisi ile Allah'a sağınmamıştır" şeklinde varid olmuştur [229]

b. "Mümkün olduğu kadar namazlarınızda bu iki sureyi okuyunuz."

c. "Bu sureleri ihlâs suresi ile birlikte namazlardan sonra okuyunuz."

d. "Felak suresinden daha karlı bir şey yoktur."

e. "Felak ve Nas Allah'ın en çok sevdiği sureler (den)dir." [230]

Kötülüklerin artması, şer odaklarının çoğalması, bela ve musibetlerin inanılmaz derecede yaygınlaşması nedeniyle bir Müslüman'ın bu surelerden gafil olması olacak şey değildir. Kul, manasını bilerek ve muhtevasına inanarak bu sureleri okuduğunuzda Allah'ın onu muhafaza etmesi muhakkaktır. Bu nedenle altından daha kıymetli olan bu surelerin ihmal edilmemesi gerekir.

---

229 Sahihu'l Cami's Sağir, 4396.

230 Son dört rivayet Tefhimu'l Kur'an'dan iktibas edilmiştir.

* OTUZUNCU ÖĞÜT *

- *Kur'an Ve Sünnete Uymaya Teşvik*

İrbad b. Sâriye *(r.a.)* anlatır: Rasulullah *(s.a.v.)* bizlere kalpleri titreten, gözleri yaşartan bir vaaz verdi. Biz: "Ey Allah'ın Rasulü bu vaaz (ve öğütler) vedalaşan bir kimsenin vaazına benziyor. Bize tavsiyede bulunurmusunuz." dedik. Bunun üzerine Rasulullah *(s.a.v.):* **"Sizlere Allah'tan gereği gibi sakınmayı, üzerinize bir köle bile emir tayin edilse onu dinleyip itaat etmeyi öğütlüyorum. Çünkü sizden kim hayatta biraz daha kalırsa birçok ihtilaf görecektir. O durumda benim ve hidayete erdirilmiş raşit halifelerimin sünnetine** (yoluna) **azı dişlerinizle** (dört elle) **yapışın, hiç bırakmayın. Bunlarla birlikte (dini konularda) sonradan ortaya çıkarılan bidatlerden şiddetle sakının çünkü her bidat dalalettir, sapıklıktır."** buyurdu.[231]

*** AÇIKLAMA ***

Hadisin izahına geçmeden önce hadisin ravisi olan İrbad b. Sâriye' nin *(r.a.)* kısa bir anısını aktarmanın faydalı olacağı kanısındayım.

Hz. İrbad, Suffe ehlinden fakir birisi idi. Allah Rasulü'nün yanında ilim tahsil eder, bununla hayır umardı. Yılın en sıcak günlerinden birisinde Rasulullah *(s.a.v.)* Tebük'e sefer düzenleyeceğini duyurmuştu. Hz. İrbad Allah yolunda cihad etmek için can atan birisiydi. Ama maddi durumunun yetersizliğinden dolayı yanında cihad için gerekli olan mal-

---

231 Ebu Davut ve Tirmizi rivayet etmiştir. Hadis "sahih" tir.

zemelerin hiç birisi yoktu. Hemen Rasul'ü Ekrem Efendimizin yanına gelerek kendisinin cihada katılabilmesi için techiz edilmesini istedi. Ama Rasulullah *(s.a.v.)*'ın yanında onu techiz edebilecek hiç bir şey yoktu. Efendimiz *(s.a.v.)*: "Sana verebilecek hiç bir şeyim yok" deyince İrbad *(r.a.)*'ın gözlerinden seller gibi yaş boşalmıştı. Tam o sırada Rasulullah *(s.a.v.)*'a Tevbe suresinin 92. Ayeti vahyediliverdi. Rabbimiz o ayette şöyle buyuruyordu:

"Kendilerine binek sağlaman için sana geldiklerinde "Sizi bindirecek bir binek bulamıyorum" deyince harcayacak bir şey bulamadıklarından ötürü üzüntüden gözleri yaş dökerek geri dönen kimselere de bir sorumluluk yoktur."

Allah, içinde beslediği samimi duygulardan ötürü onları mazur görmüştü. Allah ondan ve onun gibi cihat sevdalısı olan tüm inananlardan razı olsun.

İzahını yapacağımız hadis içerdiği konular nedeni ile en mühim hadislerden sayılmıştır. Bundan dolayıdır ki imam Nevevi *(rh.a.)* İslam'ın en özlü hadislerini bir araya getirdiği ve "Kırk hadis" diye meşhur olan kitabına bu hadisi derc etmiştir. Hadis-i Şerifi 5 ana başlık altında incelemeye çalışacağız. Yardım yalnız Allah' tandır.

1) İslamda Vaaz ve Sohbetlerin Önemi:

Rasulullah *(s.a.v.)*, Cuma ve Bayram günlerinde ashabına hutbe vererek vaaz ettiği gibi sair günlerde de onlara vaaz eder, yapmaları ve sakınmaları gereken şeyleri onlara anlatarak Allah'ı ve ahireti hatırlatırdı. Vaaz ve öğüt vermek bizzat Allah tarafından Rasulüne emredilmiş bir görevdi. Yüce Allah şöyle buyurur:

"Onlara vaaz et (öğüt ver) ve kendileri hakkında etkileyici beliğ sözler söyle." (4 Nisa/63)

"Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğüt (mev'ize) ile

davet et ." (16 Nahl/125)

Bazı rivayetlerde Efendimiz *(s.a.v.)*'in sabah namazından sonra vaaz verdiği bildirilmektedir. Rasulullah *(s.a.v.)* vaaz ve sohbetlerini çok uzatmaz, beliğ, veciz ve tesirli sözlerle kısa tutmayı tercih ederdi. Müslümin rivayet ettiği bir hadisi şerife göre: "**Rasulullah** *(s.a.v.)* **vaaz veya sohbet verdiğinde sanki bir orduyu yönleştiriyormuşcasına gözleri kızarır, rengi atar, sesi yükselir ve hiddeti artardı."** [232]

Bu gün birçok hocaların yaptığı gibi uzun uzun, saatlerce konuşmaz, kısa ama etkileyici bir sohbet verir ve derdi ki: **"Kişinin namazının uzunluğu ve hutbesinin kısalığı anlayışlı olduğunun alametidir."** [233]

Özellikle anlatıcı ve davetçi pozisyonda olan kardeşlerimizin bu ilkeye yeterince riayet etmeleri gerekmektedir. Çünkü insanlar bıkıp usanıncaya kadar konuşmaları uzatmak nefrete yol açar. Nefret ise onları dinden soğutur. Biricik önderimiz *(s.a.v.)* buyurur ki: **"Müjdeleyin nefret ettimeyin, kolaylaştırın zorlaştırmayın."** [234]

Sahabe de bu yolu takip etmiş, vaazlarında usandırıcı bir metod izlememişlerdir. Ebu Vail der ki: Abdullah İbn-i Mes'ud her Perşembe bize sohbet verirdi. Bir gün adamın birisi ona: "Ey Abdurrahman'ın babası! Bizler senin konuşmanı seviyor ve arzuluyoruz. Bize her gün vaaz vermeni istiyoruz (olmaz mı?)" dedi. Abdullah İbn-i Mes'ud: **"Size bıkkınlık verme korkusundan başka beni vaazdan engelleyen hiç bir şey yoktur. Rasulullah** *(s.a.v.)* **bize bıkkınlık vermemek için vaazları ile bizi gözetirdi."** diye karşılık verdi (ve adamın teklifini reddetti). [235]

---

[232] Müslim, 867. Rasulullah *(s.a.v.)* genelde hutbelerinde böyle idi.

[233] Müslim, 869.

[234] Ebu Davut, 4827.

[235] Buhari, 70; Müslim 2821.

İbn-i Recep el-Hanbelî *"Camiu'l Ulum ve'l Hikem"* adlı dev eserinde, vaaz verirken özlü ve beliğ bir üslupla konuşmanın güzel olduğuna dikkat çekmiş ve bunun kalpleri kazanma hususunda en iyi ve en kolay yol olduğunu belirtmiştir.[236]

İslamda vaaz ve sohbetlerin temel olarak 3 amacı vardır:

1. İslam dışı ve batıl inançlarla mücadele,

2. İyiliği emredip kötülükten sakındırma anlamına gelen "Emr-i bi'l Maruf - Neyh-i ani'l Münker" yapma,

3. Bilgilendirme, öğüt ve nasihatte bulunma,

Bu üç konudan hangisinin seçileceği sohbeti tertip eden şahsın insiyatifine kalmıştır. Sohbete gelenlerin eksik ve yetersiz olduğu konulara öncelik vermelidir. Kansere yakalanmış bir hastaya nezle tedavisi uygulamak ne kadar abes bir iş ise, Akidesi bozuk olan ve tevhide gereken eğilimi göstermeyen insanlara sadakanın veya gece namazının faziletinden bahsetmek te bir o kadar abestir. Davetçi bir tabip gibi olmalıdır. Tabip, iyi bir tedavi uygulayabilmek için hastasına nasıl ki doğru bir teşhis koymak zorundaysa, davetçi de hastalığa yakalanmış insanlara aynı derecede doğru ve hatasız bir teşhis koymak zorundadır. Tabibin yaptığı yanlış teşhis ve tedaviler en fazla hastayı mezara götürür. Ama davetçilerin yaptığı yanlış teşhis ve tedaviler Allah korusun insanı cehenneme götürür. Bu nedenle yapacağımız tebliğ ve davetlere çok özen göstermeli, insanların nabzına göre şerbet vermeliyiz.

2) Takvaya Teşvik:

Rasulullah *(s.a.v.)* son anlarında kendisinden nasihat isteyen ashabına ilk başta *"takva"* yı sonra da *"itaatı"* tavsiye etmiştir. Rasulullah'ın üzerine basa basa takvayı öğütlemesi,

---

236 Camiu'l Ulum ve'l Hikem, sf.356, Daru'l Vefa baskısı.

takvanın ne kadar önemli bir kavram olduğunu anlamamız için yeterlidir. O halde takva nedir?

Takva: Kulun, kendisi ile korkup sakındığı şeyler arasına kendisini onlardan koruyacak olan bir korunak koymasıdır. Kulun Rabbine karşı gösterdiği takva ise arasına Allah'ın gazabından ve ikabından kendisini koruyacağı bir korunak dikmesidir ki bu Allah'ın emirlerini yerine getirmek ve nehyettiklerinden de sakınmakla olur.

Takva, Kur'an-ı Kerim de üç mertebede ele alınmıştır.

- Şirk ve küfre karşı takva: bu şirkten ve küfürden uzaklaşarak Allah'ı birlemekle olur. Kişi bu sayede ebedi azaptan korunur. (48 Fetih/26)
- Büyük ve küçük günahlara karşı takva: Bu büyük günahlara yaklaşmamak küçük günahlarıda sürekli işlememek sureti ile olur. (7 Araf/96)
- Kişiyi Allah'tan ve Allah'ın sevgisinden uzaklaştıran şeylere karşı takva: Bu da insanı Allah'a götüren yolların önüne geçmek isteyen her şeyi elinin tersi ile bir tarafa iterek, kalbini ve tüm benliğini Allah'ın iradesine râm ederek gerçekleşir. (3 Al-i İmran/102)

Rabbimiz kitabında: **"Ey iman edenler Allah'tan hakkı ile korkun** (takvalı olun) **ve ancak müslüman olarak can verin."** buyurarak bizleri takvanın en üst zirvesine talip olmaya teşvik etmiştir.

Rasulullah *(s.a.v.)* buyurur ki: **"Kul, kendisinde hiç bir sakınca olmayan şeyleri sırf kendisinde sakınca vardır korkusuyla terk etmedikçe muttakilerden olamaz."** [237]

Meymun b. Mihran der ki: "Takva sahibi kimse, kendisini cimri bir ortağın kendi ortağını hesaba çektiğinden daha fazla hesaba çekendir."

---

[237] Tirmizi, 211.

Bir adam Ebu Hureyre'ye Takva nedir? diye sual etti.

- Ebu Hureyre: "Dikenli bir yolda giderken ne yaparsın? " dedi.
- Adam: "Dikeni görünce ya yan çizerim, ya üstünden atlarım ya da geri dururum." dedi.
- Ebu Hureyre: "İşte takva budur" dedi.

Hasan-i Basri der ki: "Müttakiler, Allah'ın haram kıldığı şeylerden sakınan ve emrettiği şeyleri eda eden kimselerdir."

Ömer İbn-u Abdil Aziz' de şöyle der:

"Gündüz oruç tutmak, geceleri ihya etmek veya her ikisinide yapmak Allah'tan korkmak değildir. Fakat Allah'tan korkmak; Allah'ın yasakladığı şeyleri terkederek emirlerini yerine getirmek demektir. Bundan sonra kime bir hayır verilirse hayır üstüne hayır elde etmiş olur."

İbni' l Mu'tezz der ki:

Günahın küçüğünüde terk et büyüğünü de.

Takva budur işte.

Dikenli bir yolda gördüklerinden sakınan biri gibi davran,

Küçük günahlardan hiç birisini basite alma,

Çünkü dağlar çakıl taşlarından meydana gelir.

Raşit halifelerin hepsi hilafet makamına seçildiklerinde irad ettikleri ilk hutbelerinde hep takvayı tavsiye etmişlerdir. Takvayı tavsiye etmek Selef-i Salihi'nin yoludur. Bizlerde onların bu güzel yolunu takip etmeli imkânlarımız dâhilinde birbirimize takvalı olmayı öğütlemeliyiz.

3) İtaatın Gerekliliği:

Emir olarak seçilen kimselere itaat etmek ihtilafın ve anarşinin önünü kesmek içindir. Emir ve yöneticiler, Allah ve Rasulüne bağlı kaldıkları sürece itaati hak ederler. Güna-

hı gerektiren bir şey söz konusu olduğunda onları dinlemekte itaat etmekte vacip değildir. Birçok kez atıfta bulunduğumuz üzere Rasulullah *(s.a.v.)*: **"Allah'a isyan hususunda hiç bir mahlûka itaat yoktur"** buyurmuştur. İtaat, Allah ve Rasulü'nün sevip hoşlandığı failine günah kazandırmayan hususlardadır. Yönetim mekanizmasına getirilen insanların bu ilkeyi esas almaları gerekir. Ümmetin en hayırlı insanları olan Selef-i Salih'in bu esasa sıkı sıkıya bağlı kalmıştır. Hz. Ebu Bekr halife olduktan sonra yağtığı ilk konuşmada bu hakikati şöyle dile getirmiştir: "Ben, Allah ve Rasulü'ne itaat etmezsem sizin bana itaat etmeniz gerekmez"

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur:

"Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, Rasule itaat edin ve sizden olan emir sahiplerine de itaat edin..." (4 Nisa/59)

Bu gün, dinini anasından veya atasından öğrendiği şekliyle bilen kimi insanlarla, dini tahrif etme sevdasına kapılmış bazı sapıklar Allah'ın bu ayetini delil getirerek Allah'ın hükümlerini kaldırmış, yerine heva ve heveslerinin arzuladığı şekilde kanun koymuş, insanlara itaat etmenin vacip olduğunu (!), onlara karşı çıkmanın İslam'la çeliştiğini (!) savunmaktadırlar. Onlara göre devlet, Kur'anla yönetmeyen bir devlet bile olsa itaat edilmesi gereken bir mercidir. Baştaki insan kim olursa olsun onu desteklemek gerekir. Zira o "emirdir " demektedirler. Bu ve benzeri insanlar aslında delil getirmiş oldukları ayeti salim bir kafa ile okusalardı ayetin, kendi lehlerine değil bilakis aleyhlerine bir delil olduğunu anlarlardı. Ayette ki **"Minküm=sizden olan"** ifadesi meseleyi çözmek için aslında yeterlidir. Bizleri yönetenlerin her şeyden önce bizden olmaları gerekmektedir. Yani bizim akidemizden, bizim inancımızdan, bizim gibi Allah ve Rasulü'ne itaat eden kimselerden, bizim gibi şirk, küfür ve nifaktan uzak olan insanlardan... Evet. Onlar eğer bizden itaat bekliyorlarsa her şeyden önce bizi Kur'an'a göre yö-

netmeleri ve biraz önce zikrettiğimiz esaslara bağlı kalmaları gerekmektedir. Onlar buna yanaşmıyorsa bizde itaate yanaşmayacağız. Tağut yöneticilere isyan etmek Allah'a itaat, onlara itaat etmek ise Allah'a isyandır. Bizleri tağutlara isyan etmek ile şereflendiren Allah'a hamdolsun.

4) Sünnete İttiba Etmenin Luzumu:

Abdullah İbn-i Mesud der ki: "Rasulullah'ın sünnetini terk edecek olursanız sapıklığa düşersiniz."

Sufyan-ı Sevri şöyle der: "Kişinin, başını bile sünnete göre kaşıması gerekir."

Hadis-i Şerif, Rasulullah *(s.a.v.)*'tan sonra ihtilafların artacağını, böylesi bir durumda sünnete ittiba etmenin gerekli olduğunu anlatmaktadır. Rabbimiz şöyle buyurur: **"Eğer bir şey hususunda ihtilafa düşerseniz onu Allah'a ve Rasule götürün." (4 Nisa/59)**

Bu ayet, açık bir şekilde meydana gelen anlaşmazlıkların Allah'a ve Rasulü'ne götürülmesi gerektiğini emretmektedir. Rasulullah vefat ettikten sonra aramızda husule gelen anlaşmazlıkları ona götürmemiz mümkün değildir. Böylesi bir durumda onun Pak sünnetine başvurmamız gerekmektedir. Sünnete ittiba etmek Allah'ın bir emridir. Bunu hafife alanların akibetinden korkulur. Şayet sünnete uymak emredilmemiş bir şey olsaydı Allah **"Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah'ta sizi sevsin" (3 Al-i İmran/31)** buyururmuydu? O kendi sevgisini Rasule itaate bağlamıştır. Rasulullah *(s.a.v.)*'a (onun sünnetine) itaat etmeyenler Allah'ın sevgisinden mahrumlardır.

Hadisin devamında **"Raşit halifelerin sünnetine** (yoluna) **uyun"** buyrulmuştur. Onlar Allah'ın razı olduğu insanlardır. Bu, Allah tarafından tescillenmiş bir durumdur.

Allah-u Tealâ Kitab-ı Keriminde, "(İslam dinine girme hususunda) **öne geçen ilk Muhacirler ve Ensar ile onlara**

güzellikle tabi olanlar varya Allah onlardan razı olmuştur, onlarda Allah'tan razı olmuşlardır." (9 Tevbe/100) buyurarak, Muhacir ve Ensardan öncü olanlardan razı olduğunu açık bir uslupla ifade etmiştir. Hulefa-i Raşidin islamın en zor dönemlerinde bile islamı omuzlarda taşımız, bu uğurda tahammülü çok zor fedakârlıklar ortaya koymuşlardır. Onlar Allah'ın razı olduğu kimselerdir. Allah'ın razı olduğu kimse asla onun gazaplandığı amellerde ısrar etmez. Şayet böyle bir şey yapacak olsaydı Allah ondan razı olmazdı. Tarihte olduğu gibi bugünde Raşit halifelere dil uzatan insanlar vardır. Bunların başını Şia mezhebi çekmektedir. Hatta Şia'nın büyük bir kısmı Hz. Ömer'i ve Hz. Ebu Bekr'i tekfir etmekte onların Allah düşmanı olduğunu savunmaktadır. Allah ve Rasulü'nün razı olduğu insanlara *"Allah düşmanı"* demek veya onları küfürle itham etmek çok tehlikeli bir durumdur. Böylesi insanların küfre olan yakınlığı tekfir ettikleri insanların yakınlığından kat kat fazladır. Biz Ashab-ı Kirama dil uzatan tüm insanlardan -Allaha hamdolsun- beriyiz, uzağız. Hz. Ömer'e veya Hz. Ebu Bekr'e ancak münafıkların buğzedeceği kanaatindeyiz.

Rasulullah *(s.a.v.)* buyurur ki: **"Benden sonra Ebu Bekr'e ve Ömer'e uyunuz."** [238]

Onlar, Allah ve Rasulü'nün razı olmadığı kimselerden olsaydı Rasulullah onlara uymamızı emredermiydi hiç? Bu olacak şey değildir. Bizler sahabeyi seviyor onlara kin güdenlerden nefret ediyoruz.

5) Bid'atlerden Sakınmak:

Bid'at sözlükte: "Sonradan meydana gelen" demektir. Istılahta ise "Sünnetin zıttı olan şeyler" anlamındadır. Bidatler, dinin doğru anlaşılmasına engel teşkil ettiği için öğrenilmesi en mühim olan meselerdendir. Zira bidatın anlam ve

[238] Tirmizi, 3663.

muhtevasından gafil olan birisi hiç farkına varmadan "Bid'at" pisliğine bulaşabilir. Her bidat sapıklık olduğuna göre bu sapıklığa bulaşan kimse adım adım günah bataklığının derinliklerine ilerlemekte ve sonu cehennem olan bir yolda mesafe katetmektedir. Allah tüm müslümanları bidat bataklığına düşmekten muhafaza etsin.

Rasulullah *(s.a.v.)* şöyle buyurur: **"Kim bizim şu dinimizde olmayan bir şeyi ihdas ederse o derhal reddedilir."**[239]

Abdullah İbn-. Abbas der ki: "İşlerin Allah'a en sevimsiz olanı bidatlerdir."[240]

Sufyan-ı Sevri şöyle der: "Bid'at şeytana günahlardan daha sevimlidir. Çünkü günahdan tevbe edilir, ama bid'atten tevbe edilmez."[241]

Bazı âlimler bid'atleri akidede, ibadette ve adetlerde olmak üzere üç kısma ayırmışlardır.

1) Akidede Bidat: Akide konusunda birçok bid'at vardır. Bunların sınırlandırılması imkânsızdır. Ama bunların en barizlerini şöyle sıralayabiliriz:

- **Allah'ın Hükümlerini Terk Etmek:** Günümüzde müşahede ettiğimiz en büyük bid'at, Allah'ın gönderdiği kanun ve yasaları bir tarafa bırakıp yerine beşer mahsulü yasa ve kanunlar ile hükmetmektir. Demokrasi, Laiklik, Kominizm ve benzeri ideolojilerin tamamı Akidede bidat kavramını içine girmektedir. Unutmayalım ki akidevi bir bidat işlemek insanı dinden çıkarır.
- **Allah'tan Başkasından Medet ve Yardım Bekleme:** Sadece Allah'ın güç yetirebileceği bir meselede ondan baş-

---

239 Buhari, 2697.

240 Beyhaki, es-Sünenü'l Kübra, 4/136.

241 el-Luma', sf, 17. Bid'atçi yaptığı ameli güzel görür bu nedenle ondan tevbe etmeyi düşünmez.

kasından medet beklemek sahibini dinden çıkaran bir bid'attır. Yardım yalnız ve yalnız Allah'tan beklenmelidir.

- **Allah'tan Başkası Adına Adak Adamak veya Kurban Kesmek:** Her hangi bir ibadet türünü Allah'tan başkasına sunmak şirktir. Bugün nice insanlar türbe önlerinde veya mezar başlarında ihtiyaçlarının giderilmesi için kurbanlar kesmekte ve onlardan yardım beklemektedir. Bu da, insanı dinden çıkaran bir bid'attir.

- **Allah'tan Başkasının Gaybı Bildiğine İnanmak:** Gaybı bilmek Allah'a mahsustur. Ondan başkasının bu noktada hiç bir bilgisi olmadığı gibi hiç bir de yetkisi yoktur. Birilerinin gaybı bildiğine inanmak veya onların kalpten geçenlere muttali olduklarını söylemek akidevi bir bidattir.

- **Allah'tan Başkalarının Kâinatta Tasarrufta Bulunduklarına İnanmak:** Kimi tasavvuf çevreleri üçler, yediler, kırklar, kutuplar veya gavs diye adlandırdıkları hayali bir takım varlıkların yeryüzünde tasarruf sahibi olduklarına ve kâinatta onlarında söz söylemeye hakkı bulunduklarına inanmaktadırlar. Bu da akidevî bir sapmadır, büyük bir bidattır. Böylesi şeylere inana insanların Lat veya Uzza'nın tasarrufata bulunduğuna inanan Mekke müşriklerinden ne farkı vardır?

2) İbadetlerde Bid'at: Recep ayının başında 12 rekât namaz kılmak, Şaban ayının 15'inde 100 rekât namaz kılmak, üç ay boyunca hiç ara vermeden oruç tutmak gibi şeyler ibadetlerde işlenen bid'atlere örnektir. İbadetlerde ki bid'adler saymakla bitmez.

3) AdetlerdeBid'at: Salih kişilerin kabirlerinin üzerine cami inşa etmek, camileri nakşetmek, pis kokuyla camiye gitmek, Cuma namazından önce sela vermek, kabirler üzerine kubbeler yapmak, mezarları öpmek, oralara bez veya çaput bağlamak, kişi öldükten sonra üç, yedi veya kırk gün sonra yiyecek yedirmek, sakalı kesmek, vakti israf etmek ve

Amerikan traşı olmak gibi şeyler adette bid'attır.[242]

Zikri geçen bu amelleri ne Rasulullah *(s.a.v.)*, ne Ashabı ne de mezhep imamları yapmıştır. Bunların hiç birisi dinden değildir. Aksine insanı cehenneme götüren bidatlerdendir. Allah hepimizi bu tür bid'atlerden muhafaza etsin. (Âmin)

242 İstismar Edilen Kavramlar Abdullah Palevî sf, 449–455.

* OTUZBİRİNCİ ÖĞÜT *

- ***Zühd*** *(Dünya Ve Dünyalıklara Gönül Bağlamama)*

Sehl b. Sa'd es-Saidi *(r.a.)*'den rivayet edildiğine göre bir adam Rasulullah *(s.a.v.)*'a gelerek: "Ya Rasulullah! Bana bir amel göster ki onu yaptığımda hem Allah hem de insanlar beni sevsin." dedi. Bunun üzerine Rasulullah *(s.a.v.)*: **"Dünyaya gönül bağlama ki Allah seni sevsin, insanların yanındaki şeylerden uzak dur ki insanlar seni sevsin"** *buyurdu.* [243]

* AÇIKLAMA *

Zühd lugatta: "yüz çevirmek, rağbet etmemek" ve "terk etmek" gibi anlamlara gelir. Islıhatta ise: "dünyaya karşı hırslı olmamak, dünyevi menfaatlere gönül bağlamamak ve Allah'ın elindeki şeylere kendi elinde olanlardan daha çok güvenmektir." Bu anlamları kendisinde cem etmiş birisine "zahid" denir.

Bu gün Zühd kavramıda birçok kavramda olduğu gibi tahrifata uğramış ve *"yanlış yorumlanan kavramlar"* kervanına dâhil olmuştur. Birçok insan zühdü dünyadan tamamıyla el etek çekmek, hiç bir şekilde dünta nimetlerinden yararlanmamak ve paspal görünümlü elbiseler giymek şeklinde anlamaktadır. Bu son derece yanlış ve hatalı bir anlayıştır. İslam hiç bir şekilde dünyadan el etek çekmeye müsade etmez. İnsanların anladığı bu Zühd anlayışı islamın temel öğretileri ile çelişmektedir. Allah-u Teâlâ şöyle buyurur:

---

243 İbn-i Mace, 4102.

"Allah'ın sana verdiğinden (harcayıp) **ahiret yurdunu ara, ama dünyadan da nasibini unutma ..." (28 Kasas/77)**

Allah-u Teâlâ'nın: **"Dünyadan da nasibini unutma"** sözü insanlara ihtiyaçları olan dünyalıkları elde etmeleri hususundan gayret göstermelerini ima eden bir nükte taşımaktadır. Bir insanın dünyadaki nasibi Allah'ın ona helal kıldığı şeylerdir. Dolayısıyla insanların helal rızık aramaları *"dünyada ki nasiplerini unutmamaları"* anlamındadır. İslamın yasaklamış olduğu şey insanların tamamen dünyaya yönelmeleri, dünyayı "araç" değil "amaç" edinmeleri, hayat programlarını ahirete göre değil dünyaya göre ayarlamaları, dünyayı ahiretin önüne geçirmeleri ve ehl-i dünya olmalarıdır. İnsanlara muhtaç olmamak için çalışıp helal kazanç temin etmek islamın emrettiği ve faillerini övdüğü bir ameldir. Zahitlerin önderi Peygamberimiz *(s.a.v.)*'dir. O, hem evlenmiş hem uyumuş hemde dünya nimetlerinden faydalanmıştır. Hatta yeri geldiğinde etin en güzel yerinden yemiştir. Ama o böylesi bir yaşantıyı hedef edinmemiş aksine ihtiyacı kadarıyla yetinerek mütevazı bir hayat sürmüştür. Peygamberimiz *(s.a.v.)* eline geçen dünyalık nimetleri her daim Allah yolunda kullanmış, bu dünyalıkları Allah'ın dinini yüceltebilmek için gece gündüz demeden harcamıştır.

"Temiz ve helal mal salih bir kimse için ne de güzeldir " buyurarak helal malın Allah'tan korkan bir kimse için hayırlı bir şey olduğuna dikkat çekmiştir.

Malını Allah yolunda tereddüt etmeden feda eden Ebu Bekr'ler, Ömer'ler, Ali'ler ve Osman'lar olmasaydı bu din bu kadar yücelebilirmiydi? Tebuk seferinde maddi imkânların yetersizliğinden dolayı techiz edilemeyen orduyu infak ettiği mallarla donatan Osmanlar, Abdurrahmanlar, Talhalar olmasaydı, İslam, düşmanlarına galip gelebilir miydi? Yine aynı seferde malının tamamını ortaya koyan ve geride ehline Allah ve Rasulü'nü bırakan Ebu Bekir olmasaydı, düşmanlar

hezimete uğratılabilir miydi? Bu nedenle mal sahibi olmak kötü bir şey değildir. Kötü olan, mal sevdalısı olmak ve dünyalıklara gönül bağlamaktır. Malını gerektiği zaman Rabbi uğruna harcayabilenler en zahid insanlardır. Malı olduğu halde infakta gevşeklik gösterenler züht ehliyiz diyerekten yemek yemeseler, uykusuzluk çekseler, ya da yırtık elbiselerle dolaşsalar bile zühd ehli değillerdir. Ebu Bekir *(r.a.)* ümmetin en zengin sahabilerinden birisi olmasına rağmen insanların en zahitlerindendi. Malı hiç bir zaman onu Allah yolundan alıkoymamıştı.

Bir gün adamın birisi Abdullah İbn-i Mubarek'e: "Ey zahid!" diye seslenmişti. Bunun üzerine Abdullah İbn-i Mübarek adama: "Asıl zahid dünya kendisine yöneldiği halde ona gönül vermeyen Ömer ibn-i Abdulaziz'dir. Benim dünyalık neyim varki ona gönül vereyim." diye karşılık verdi.

Züht, elde olmadığı zaman mala rağbet etmemek değil aksine mal elde varken ona haddinden fazla gönül vermemektir. Bulamadığı için az yiyenle bulduğu halde yeme isteği olmasına rağmen sünnette uyarak yemekten el çekmek arasında çok fark vardır.

Abdullah İbni Mesud, Ashabına dedi ki: "Sizler Rasulullah'ın ashabından çok daha fazla namaz kılmakta, oruç tutmakta ve cihad etmektesiniz ama buna rağmen onlar sizden daha hayırlıdır. "Bu da nasıl oluyor." dediler. İbni Mesud: "Çünkü onlar dünyaya karşı sizden daha zahid ahirete karşı daha istekliydiler." dedi.

Avn b. Abdullah der ki: "Dünya ve ahiret kalpte terazinin iki kefesine benzer. Sen onlardan hangisini ağırlaştırırsan diğeri hafifleyecektir."

Vehb b. Münebbih der ki: "Dünya ve ahiret iki hanımlı bir erkeğe benzer. Adam eşlerinden birini razı etse diğerini mutlaka kızdırmış olur."

Dünya ve ahiret sevgisi bir arada bulunmaz. Kişi mutlaka bir tarafa ağırlık vermelidir. Ya dünyayı tercih edip ahiretini heba eder ya da ahireti tercih edip dünyasından geçer. İkisinide eş değerde sevmek asla "zühd" ilkesi ile bağdaşmaz.

Rasulullah *(s.a.v.)* şöyle buyurur: **"Kim Arzu ve istekleri (ni) tek bir arzuya** (ahiret arzusuna) **has kılarsa Allah onun dünyevi arzularına kâfidir."** [244]

Kulun asıl hedefi ahiret yurdu olursa Allah onun dünyadaki sıkıntılarına karşı mutlaka yardım edecektir. Hadisin ilk kısmında yer alan **"Dünya ve dünyalıklara yer bağlama ki Allah seni sevsin"** ifadesini bu şekilde anlamak gerekir. Hadisin devamında anlatılan **"insanların yanındaki şeylerden uzak dur ki insanlar seni sevsin."** buyruğuna gelince, bu esas insanlar arasındaki sevgi ve muhabbet için kaçınılmaz olan bir şeydir. İnsanların seni sevmesini istiyorsan onlardan ve onların dünyalıklarından uzak durman gerekir. Rasulullah *(s.a.v.)* şöyle buyurur:

"Mü'min'in şerefi gece kıyamıdır. O'nun izzeti ise insanlara muhtaç olmasıdır." [245]

Mal sevgisi insanoğlunun fıtratında vardır. Bu nedenle tutkulu olduğu bir şeye başkalarını ortak etmek istemez.

Bir bedevi Basra'ya gelmiş ve oradakilere: "Bu beldenin efendisi kimdir?" diye sormuş. Ahali "Buranın efendisi Hasan el- Basri'dir." demiş. Bedevi: "Peki ne ile onların efendisi olmuş" deyince ahali "İnsanlar onun ameline ihtiyaç duyar, O ise onların dünyalıklarından uzak durur" diye karşılık vermiş. [246]

Son olarak zühdün derecelerinden bahsederek hadisin

---

[244] İbn-i Mace, 4106.

[245] Hâkim. Müstedrek'inde rivayet etmiştir. Hadis "sahih" tir.

[246] Camiu'l Ulum ve'l Hikem İbn-i Receb el- Hanbelî, sf, 414.

izahını noktalayacağız. İslam âlimleri zühdü üç kısma ayırmışlardır.

1) Şirke ve Allah'tan başka ibadet edilenlere karşı gösterilen zühd,

2) Haramlara karşı gösterilen zühd,

3) Helallere karşı gösterilen zühd.

İbn-i Receb el-Hanbelî der ki: "Zühdün ilk iki kısmı (herkese) farzdır. Son kısmı ise farz değildir. Farzların en büyüğü önce şirkten sonra haramlardan uzak durmaktır. Ebu Bekir el- Müzeni kardeşlerine şöyle dua ederdi:

"Allah bizi ve sizleri kimsenin kendisini görmediği yerlerde haram işleme fırsatı bulan ama Allah'ın kendisini gördüğünü bilerek bunu terk eden kimsenin zühdü ile rızıklandırsın" [247]

Allah tüm mü'minleri dünya ve dünyalıklara gönül bağlamayan zahitlerden eylesin. (Âmin)

---

[247] Aynı eser, sf. 401.

* OTUZİKİNCİ ÖĞÜT *

- ***Ateşten Korunma***

Haris b. Müslim et- Temimi *(r.a.)*'den rivayet edildiğine göre Rasulullah *(s.a.v.)* ona şöyle demiştir:

"Sabah namazını kıldıktan sonra insanlardan hiç kimseyle konuşmadan yedi defa: ***"Allahumme ecirni minennar"*** (Allah'ım beni ateşten koru) **de. Eğer o gün ölecek olsan Allah senin için ateşten kurtuluş yazar. Akşam namazını kıldıktan sonrada aynı şeyi yap. Şayet o gece ölecek olsan Allah senin için ateşten kurtuluş yazar."** [248]

*** AÇIKLAMA ***

Cehennem azabından korunabilmek için Allah' a yalvarmak Rasulullah'ın terk etmediği sünnetlerden birisidir. Birçok hadis-i şerif, O'nun sürekli olarak cehennem azabından Allah'a sığındığını bildirmektedir. Bu hadislerin bazısı şunlardır:

"Allah'ım! Cehennem azabından, kabir azabından hayat ve ölümün fitnesinden ve Mesih Deccal'in şerrinden sana sığınırım."[249]

"Allah'ım! Cehennemden ve ona yaklaştıran her türlü söz ve davranıştan sana sığınırım." [250]

"Ey Hayy ve Kayyum olan Allah'ım! Senden cenneti ister ve cehennemden de sana sığınırım." [251]

---

[248] Nesai rivayet etmiştir. Hadis "hasen" dir.

[249] Ebu Davut rivayet etmiştir. Hadis "hasen"dir.

[250] İbn-i Mace, 3846.

[251] Ebu Davut, 1495.

Rabbimiz Kuran-ı Kerimde: **"Onlar ki, 'Rabbimiz, bizden cehennem azabını geri çevir. Çünkü onun azabı gerçektende kesin bir helak oluştur' derler" (25 Furkan/65)** buyurarak, seçkin mü'minlerinde cehennemden Allah'a sığındıklarını bildirmiştir. Kimi hadisler, bazı amellerin belirli sayılarda yapılmasını öngörmektedir. Bunun mutlaka bir hikmeti vardır. "Fazla yapmaktan zarar gelmez" diyerek bu sayılar aşılmamalıdır. Hadiste belirtilen **"Hiç bir kimseyle konuşmadan."** şartınada son derece dikkat etmeliyiz. Aksi takdirde vaadedilen kurtuluş gerçekleşmeyecektir.

* OTUZ ÜÇÜNCÜ ÖĞÜT *

- ***Cennet Ehlinden Bir Adam***

Ebu Hureyre *(r.a.)* anlatır: "Çöl halkından birisi Rasulullah'a geldi ve: 'Ey Allah'ın Rasulü! Bana öyle bir amel gösterki, onu yaptığımda cennete gireyim.' dedi. Rasulullah *(s.a.v.)* ona: **"Hiç bir şeyi Allah'a ortak koşmaksızın Allah'a ibadet et, farz olan namaz** (ları) **kıl, zekâtını ver ve Ramazan orucunu tut."** buyurdu. Bunun üzerine adam: 'Canımı elinde tutan'a (Allah'a) yemin ederim ki bunun üzerine ne ilavede bulunacağım ne de bunlardan birisini eksik yapacağım.' dedi. Adam oradan ayrılırken Efendimiz *(s.a.v.)* (ashabına): **"Kim cennetlik birisine bakmaktan hoşlanırsa şu adama baksın"** buyurdu.[252]

*** AÇIKLAMA ***

Hadis-i şerifte "hac ibadeti" zikredilmemiştir. Âlimlerimiz bu olayın henüz hac ibadeti farz kılınmadan önce vuku bulduğunu belirtmişlerdir. Bazı âlimler ise diğer rivayetlerde bununda zikredildiğini söylemişlerdir.

Eğer "Hadiste İslam'ın birçok emir ve neyhi zikredilmemiştir" denilirse buna şu şekilde cevap verilir: İmam Buharî bu hadisin diğer rivayetinde: **"Rasulullah ona İslam şeriatlarını/kurallarını bildirdi..."** şeklinde bir ilave zikredilmiştir. Bu ilave ortada ki problemi kaldırmaktadır. Yani, o adama İslam'ın diğer kural ve prensipleri tebliğ edilmiş, o da bunlara sadık kalacağına dair söz vermiştir. O adam ken-

---

[252] Buhari ve Müslim rivayet etmiştir.

disine ulaşan ibadetleri yerine getirip, menhiyattan sakınırsa, kendisine ulaşmayan ibadet ve taatlerden mesul olmayacağı için kurtululuşa erecektir. O dönemde İslam şeriatı tamamlanmadığı için tamam olduğu kadarıyla amel eden birisi kendisine ulaşmayan ibadetleri eda etmese bile, üzerine düşen vazifeyi yerine getirmiş sayılıyordu. Habeşistana hicret eden sahabiler İslam'ın çok az bir kısmını biliyorlardı. Onlar Habeşsitan da ikamet ederken Rasulullah' a birçok hüküm nazil oluyor, onunla birlikte bulunan sahabiler bu hükümleri icra etmeye çalışıyorlardı. Kendilerine ulaşmadığı için Habeşistanda ki müslümanlar bu hükümlerden sorumlu tutulmuyordu. Dolayısıyla bu hükümler kendilerine ulaşmadan önce vefat eden sahabiler bundan hesaba çekilmeyecektir. Rasulullah'a sual eden adam içinde aynı şey geçerli olabilir. O, henüz var olan hükümleri yapacağına dair Rasulullah' a söz veriyor, bunun üzerine herhangi bir ilavede bulunmayacağına dair yemin ediyordu. Rasulullah *(s.a.v.)* Allah'tan gelen haber ile onun bu sözünde sadık kalacağını bildiğinden dolayı onu cennetle müjdeliyordu. Hadis üzerinde daha birçok yorum yapılmıştır. En doğrusunu bilen Allah'tır.

* OTUZDÖRDÜNCÜ ÖĞÜT *

- ***İstihare Namazı***

Cebir b. Abdillah der ki: "Rasulullah bizlere Kur'an'dan bir sure öğretir gibi işlerimizin tamamında istihare yapmamızı öğretir ve şöyle derdi: "İçinizden birisi, bir işe niyetlendiğinde farzın dışında nafile olarak iki rekât namaz kılsın ve akabinde şöyle desin:

"Allah'ım! Senin ilmin ile senden hayırlısını dilerim, senin kudretinle senden kudret isterim. Senin sonsuz lıtıf ve fazlını talep ederim. Şüphesiz ki sen her şeye güç yetirirsin, ben ise güç yetiremem; sen her şeyi bilirsin, ben ise bilmem. Her şeyi en ince ayrıntısına kadar bilen sensin.

"Allah'ım! Senin ilminde bu iş benim dinim, hayatım ve işimin sonucu bakımından -veya dünya ve ahireti için- **hayırlı ise onu bana takdir et, onu bana kolaylaştır sonra da benim için o işte bereketler ihsan et. Eğer senin ilminde bu iş benim dinim, hayatım ve işimin sonucu bakımından** -veya dünya ve ahiretim için- **şerli ise, onu benden beni de ondan uzak tut. Hayır, nerede ise bana onu takdir et sonrada beni bundan razı kıl."**[253]

* AÇIKLAMA *

İstihare sözlükte; "hayır dilemek, iyi bir sonuç talep etmek" anlamına gelmektedir. Şer'î ıslıhatta ise; "Bir müslümanın yapılması mübah olan bir işe kalkışmadan önce, Allah'tan o işin şahsı adına hayırlı olup olmadığını kendisine işaret etmesi için kıldığı nafile bir namazdır."

---

253 Buhari rivayet etmiştir.

Dört mezhebe göre de istihare duasını, bu niyet çerçevesinde kılınan iki rekâtlık bir namazdan sonra yapmak en uygun yoldur. Hanefi, Şafiî ve Malikî'ler; şayet istihare namazını kılma imkânı yoksa sadece dua ile iktifa edilebileceği hususunda ittifak etmişlerdir. Hanbelî'ler ise dua ile birlikte namazı da şart koşmuşlardır. İstihare namazını kerahet vakitleri hariç tüm vakitlerde kılmak mümkündür. Bu namazın ilk rekâtın da **"Kafirun"** ikinci rekâtında da **"İhlâs"** suresini okumanın müstehap olduğu bildirilmiştir.[254]

İstihare duasının, kılınan namazın hemen ardından yapılmasının ve kıbleye dönmek, kalben huşuya ermek ve elleri kaldırmak gibi dua adabı olarak bilinen şeylerin yerine getirilmesinin duanın kabulüne tesir meydana getireceği söylenmiştir. Kişinin, bu duanın akabinde müsbet veya menfi hiç bir kanaate varamaması halinde istihare yedi defaya kadar tekrarlanabilir. İbn-i Sünni'nin rivayet ettiği bir hadiste Rasulullah *(s.a.v.)* Hz. Enes'e**: "Ey Enes! Bir iş yapmak istediğinde yedi kere Rabbine istihare yap, sonra da kalbine gelene bak. Hayır, ondadır."** buyurmuştur.[255]

İstihare duasına başlarken hamdedip, salâvat getirmek müstehaptır. Bunun delili Rasulullah *(s.a.v.)*'ın şu sözüdür.

"Namaz kılıp oturduğun vakit, (önce) **Allah'a layıkıyla hamdet sonr bana salât getir sonrada dilediğin şekilde Allah'a dua et."** [256]

Kimi âlimler istihare namazını kıldıktan sonra abdestli olarak kıbleye doğru yatılması gerektiğini ve rüyada beyaz veya yeşil renk görülürse, o işin hayırlı olduğunu, siyah veya kırmızı renk görülürse de o işin şerli olduğunu söylerken, kimileride böyle bir uygulamanın Sünnete dayalı olma-

---

[254] Bkz: İslam Fıkıh Ansiklopedisi, Vehbe Zuhayli, c, 2, sf: 180.
[255] A.g.e. sf.180.
[256] Tirmizi, 3476.

dığını, bu ve benzeri şeylerin sadece tecrübeye dayalı bir takım denemeler olduğunu belirtmişler ve istiharede Sünnet olan şeklin, Rasulullah'ın Hz. Enes'e yaptığı tavsiyede ifade edildiği gibi *"kalbe gelen ilk düşünce"* olduğunu şöylemişlerdir.

Kur'an-ı Kerim de: **"Onların işleri aralarında istişare** (danışma) **iledir" (42 Şura/38)** buyrularak, mü'minlerin hiç bir zaman istişaresiz hareket etmeyeceği belirtilmiştir. Bu, hayatın tüm alanına şamildir. Önemli bir işe girişmeden önce mutlaka ehil olan kimselerle fikir alış verişinde bulunulmalı ve oradan çıkan neticeye göre hareket edilmelidir. Kişi istihare yapmadan önce Allah'tan korkan ve nefsi arzularının esiri olmamış muvahhid kimselerle istişare etmelidir. Bu istişareden sonra da maksudunu Allah'a arz etmeli ve Allah'ın onun kalbine ilka ettiği şey doğrultusunda hareket yönünü belirlemelidir.

İstihare sadece meşru ve mubah işlerde olur. Allah'ın yasakladığı şeyleri irtikab etmede veya emrettiği şeyleri terk hususunda istihare söz konusu değildir. Bizzat yaşamış olduğum bir olayı sizinle paylaşmakta yarar görüyorum.

Bir arkadaşım vardı. Kendisi islam ile küfür arasında gidip geliyordu. Kimi zaman islama ve müslümanlara meylediyordu, kimi zamanda küfre ve kâfirlere… Ama ben arkadaşımın iyi bir karakterde olduğunu biliyor ve onu ziyeret etmeyi hiç terk etmiyordum. Son zamanlar ziyaretlerimi sıkılaştırdım ve kendisinin net bir çizgiye gelmesi gerektiğini açık bir dille anlattım. Aradan kısa bir süre geçmişti. Arkadaşım beni çağırdı ve artık kendisinde Allah'ın istediği gibi bir kul olacağını söyledi. Ben kendisine bu kanıya nasıl vardığını sorduğumda ise bana çok şaşırtıcı bir cevap verdi. Dedi ki: *"Bir kaç gün istihare yaptım ve senin anlattıklarının doğru olduğunu gördüm!"* bu cevabın üzerine ben, islamın en önemli meselesi olan iman meselesinde böyle bir uygulama-

nın batıl olduğunu ve bir daha asla böyle bir şey yapmaması gerektiğini kendisine anlattım ve oradan ayrıldım. Allah'a hamd olsun ki o arkadaşım halen net bir çizgide yürümekte ve hayatını Allah'ın ve Rasulü'nün belirlediği istikamette idame ettirmektedir.

İman ve küfür meselesinde ya da haram ve helalin tayininde istihare olmayacağını tekrar vurgulayarak bir sonra ki hadisin izahına geçebiliriz.

* OTUZBEŞİNCİ ÖĞÜT *

- ***Hüznün Ve Kederin İzalesi İçin Bir Dua***

İbn-i Mes'ud *(r.a.)*'dan rivayet edildiğine göre Rasulullah *(s.a.v.)* şöyle dua ederdi :

"Allah'ım! Ben senin kulunum, erkek kulunun (babamın) **oğlu, kadın kulunun** (annemin) **çocuğuyum. Perçemim senin elindedir. Hakkımda senin hükmün geçerlidir. Hakkımda takdir ettiğin şeyler adildir. Kendini isimlendirdiğin veya kitabında indirdiğin yahut kullarından birine öğrettiğin ya da katındaki gayb ilminde kendine has kıldığın sana ait her isimle, Kur'an'ı, kalbimin baharı, gönlümün nuru, hüznümün cilası ve kederimin izalesi için** (vesile) **kılmanı diliyorum."** [257]

*** AÇIKLAMA ***

Efendimiz *(s.a.v.)* bu duayı hüznünün yok olması için okurdu. O' nun *(s.a.v.),* hüzün ve keder verici şeylerden kurtulmak için yaptığı daha birçok dua vardır. Bu duaların bazıları şöyledir:

"Ey Hayy ve Kayyum olan Allah'ım! Rahmetinle yardım diliyorum."[258]

"Allah'ım! Gam ve kederden, acizlik ve tenbellikten sana sığınırım. Korkaklıktan, cimrilikten, borcun galebe çalmasından ve insanların kahrından yine sana sığınırım."[259]

---

257 Ahmed b. Hanbel rivayet etmiş, Elbani'de "sahih" olduğunu belirtmiştir.

258 Tirmizi, 3524.

259 Ebu Davut 1555.

Bu hadis, Rasulullah *(s.a.v.)*'ın belirttiğine göre sabah ve akşam birer defa okunmalıdır. Bu duayı okumaya devam eden kimse, gerekli vesilelere sarılıp gayret ederse, Allah'ın izni ile borçlarından kurtulur. Bu hadisin bir benzeri kırk üçüncü öğütte zikredilecektir.

* OTUZALTINCI ÖĞÜT *

- *Çok Secde Etmek Seni Cennete Girdir*

Ebu Firas el- Eslemi *(r.a.)* anlatır: "Ben, Rasulullah *(s.a.v.)* ile birlikte geceliyor ve kendisine abdest suyunu ve ihtiyacı olan şeyleri getiriyordum. Bir gün bana:**"Dile benden ne dilersen."** buyurdu. Ben: "Cennette sana arkadaşlık etmek isterim" dedim. Rasulullah *(s.a.v.)*:**"Başka bir şey istemezmisin?"** buyurdu**.** Ben de: "İsteğim budur" dedim. Bunun üzerine Rasulullah *(s.a.v.)*: **"O halde çok secde ederek nefsine karşı bana yardımcı ol."** buyurdu." [260]

*** AÇIKLAMA ***

Bu hadis, çok secde etmenin gerekli olduğunu bildirmektedir. Bu ve benzeri hadislerde ki "Secde" kelimesi "Nafile Namaz" olarak açıklanmıştır. Yani, "çok nafile namaz kıl ki, çok secde edesin" denilmektedir.

İmam Nevevi' nin bildirdiğine göre bazı âlimler bu ve benzeri hadisleri baz alarak, secde'nin kıyamdan ve namazın diğer rukunlerinden daha efdal olduğunu savunmuşlar ve kısa sureler okuyup çok secde etmenin uzun sureler okuyup az secde etmekten daha hayırlı olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bazı âlimler bunun tam aksini savunmuşlardır. Her iki grubunda sahih ve kuvvetli delilleri vardır, en doğrusunu bilen Allah'tır.[261]

Hadis-i Şerifte secdelerin çoğaltılmasının tavsiye edil-

---

[260] Müslim rivayet etmiştir.

[261] Şerhu'l Müslim, İmam Nevevi, c, 4, sf: 149 vd.

diğini belirtmiştik. "Secde" kelimesinin "nafile namaz" anlamına hamledildiğini kabul ettiğimizde, sünnetle bildirilen nafile namazların muhafaza edilmesi gerektiği sonucuna varırız. İslamda nafile olarak bildirilen namazlar şunlardır:

- *Farz namazlara tabi olan sünnet namazları (revatip)*
- *Teheccüt namazı*
- *Kuşluk namazı*
- *İstihare namazı*
- *Küsûf (güneş tutulması) namazı*
- *Hûsûf (ay tutulması) namazı*
- *İstiska (yağmur isteme) namazı*
- *Tahiyyetü'l Mescid namazı*
- *Tevbe namazı*
- *Tesbih namazı*
- *Evvabin namazı*
- *Hacet namazı*

"**Çok secde et**" sözü ile hem bu namazlar, hemde kişinin farz namazlarının haricinde sırf Allah rızası için kıldığı normal nafile namazlar kastedilmiştir.

Hadis-i Şerif'ten şu hususları anlamamız mümkündür:

1) Cennet ancak, itaat ve hevaya muhalefet noktasında nefse karşı cihad etmekle elde edilir.

2) Sahabeler ahirette de Rasulullah *(s.a.v.)* ile beraber olmak için çok hırslı idiler.

3) Abdest suyunu temin etmek için başkalarından yardım istemek caizdir.

4) Cennette Rasulullah *(s.a.v.)*'a komşu olmak isteyenler onun sünnetine daha çok sarılmalıdırlar.[262]

---

[262] Nüzhetü'l Müttakin, c1, sf: 111.

* OTUZYEDİNCİ ÖĞÜT *

- ***Yemek Yedirmek, Selamı Yaygın Hale Getirmek Ve Gece Namazı Kılmak***

Malik el-Eşari *(r.a.)*'den rivayet edildiğine göre Rasulullah *(s.a.v.)* şöyle buyurmuştur:

"Cennette dışı içinden, içi de dışından gözüken bir takım odalar vardır. Allah bu odaları, insanlara yemek yediren, selamı yayan ve insanlar uyurken gece namaz kılanlara hazırlamıştır." [263]

*** AÇIKLAMA ***

Hadis-i şerifte zikri geçen üç amel, Rasulullah *(s.a.v.)*'ın ısrarla üzerinde durduğu konuların başında gelmektedir. Bu üç amelin fert üzerinde büyük bir tesiri olduğu gibi, toplum üzerinde de son derece müsbet bir etkisi vardır. Toplumdaki fakir Müslümanları doyurmak sureti ile onlara yarımcı olmak, onların insanlara el açmalarına bir nebzede olsa engel olur. Selamı yaygınlaştırmak, kardeşler arasında muhabbet meydana getirdiği gibi, aralarında var olan ülfetinde artmasını sağlar. Gece namazına devam eden bir Müslüman ise, o namazdan aldığı pozitif enerji ile gündüz Allah'a davet ederek şirk bataklığına batmış olan insanları kurtarır, böylece toplumda varlığını sürdüren şirk ve küfür gibi kötü ameller giderek azalır. Bu kötü amellerin azalması ise toplumun düzelmesinde büyük rol oynar.

Yemek Yedirmek: Bu güzel haslet insanda var olan

---

263 İbn-i Hibban rivayet etmiştir. Hadis "sahih" tir.

cimrilik vasfını zamanla ortadan kaldırır ; fakir olan insanlarla haşır neşir olmayı sağladığı gibi onların durumlarına muttali olmayı da temin eder. İslam cimrilikten ve cimriliğe neden olan tüm davranışlardan sakındırır. Öyle ki, cimriliğin, Allah'ın sevgisinden mahrum bırakacak derecede zararlı bir duygu ve tutum olduğunu belirtir.

"Allah... cimrilik edenleri ve insanlara cimri davranmayı emredenleri... sevmez." (4 Nisa/37)

Rasulullah *(s.a.v.):* **"İman ile cimriliğin bir arada bulunamayacağını"** [264] ve **"Bir insanda bulunabilecek vasıfların en şerlisinin cimrilik olduğunu"** söylemiştir.[265] Cimrilik böylesine kötü bir haslet olduğu için **"Efendimiz sabah akşam daima ondan Allah'a sığınmıştır."** [266]

Yemek yedirmek sureti ile çoğumuzun benliğine işlemiş olan bu kötü vasıftan kurtulabiliriz. İnsanlara yemek ikram etmek Peygamberlerin sünnetidir.

Selamı Yaygınlaştırmak: Üstte de belirttiğimiz gibi selam verip almak muhabbeti artırır ve sevgi bağlarını kuvvetlendirir. Rasulullah *(s.a.v.)*'ın bildirdiğine göre, **"insanların en cimrisi selam verme hususunda cimri davrananlardır."** [267]

Selam vermek sünnet, verilen selamı almak ise farzdır. Bunun delili Kur'an-ı Kerim'de ki şu ayettir.

"Size bir selam verildiğinde ondan daha güzeli ile selamı alın veya aynısıyla karşılığı verin." (4 Nisa/86)

Ayette geçen ***"selamı alın"*** ve ***"aynısıyla karşılık verin"*** ifadesi emir sigasıyla gelmiştir. Emir sigasıyla gelen ifadelerin aksi bir karine bulunmadığı sürece vucuba

---

[264] Nesai, 3059.

[265] Ebu Davut 2511.

[266] Buhari, Cihat, 74.

[267] Taberani rivayet etmiştir. Bkz: Fıkhu's Sünne, c 3, sf, 75.

(farziyete) delalet edeceği, Usul-u Fıkhın en meşhur meselelerindendir.[268] Dolayısıyla, selam almak Allah'ın bir emridir. Kasten selam almayı terk edenler, Allah'ın bir emrini ihlal etmektedirler. Şer'i gerekçelerimiz olmadığı sürece, nefsi bir takım davranışlarımızdan dolayı selam almayı terk etmemiz çok yanlış bir davranıştır.

Selamlaşmanın bir kaç şekli vardır. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz:

1) Selamun Aleyküm
2) es-Selamu Aleyküm
3) es-Selamu Aleyküm ve Rahmetullahi
4) es-Selamu Aleyküm ve Rahmetullahi ve Berekatuhu

Ebu Davut, rivayet ettiği bir hadiste **"ve berekatuhu"** ifadesinden sonra **"ve mağfiretuhu"** lafzının da söylenebileceğini belirtmiş[269], ancak, Avnu'l Ma'bud yazarı imam Münziri'den naklen, bu hadisin senedinde yer alan, Merhum b. Abdirrahman ve Sehl b. Muaz isimli şahısların rivayetleri ile ihticac edilmeyeceğini ifade etmiştir.[270] Allah en iyisini bilendir.

Hanefi âlimleri, "Selamun aleyküm" lafzını "el takılı" olarak ifade etmenin daha faziletli olduğunu söylemişlerdir. Yani, *"es- Selamu aleyküm"* demek *"selamun aleyküm"* demekten daha faziletlidir.

İşaretle selamlaşmak caiz değildir.[271] Bu, Ehl-i Kitab'ın selamlaşma şekli olduğu için Rasulullah *(s.a.v.)* tarafından yasaklanmıştır. Selamlaşma hususunda daha birçok fıkhi hüküm bulunmaktadır. Bunların tamamını tarafımızca ter-

---

268 Bkz: el- Kafi'l Vafi fi Usuli'l Fıkhi'l İslami sf: 323.
269 Ebu Davut, 5196.
270 Bkz: Avnu'l Ma'bud, c, 14, sf, 245. Daru'l Kütübi'l İlmiyye baskısı.
271 Bkz: Tirmizi, 2695.

cüme edilmiş olan *"İslamda Selamlaşma Adabı"* adlı eserde bulabilirsiniz.

Gece Namazı Kılmak: Bu meseleyi on ikinci öğüdün açıklamasında genişce ele aldığımız için tekrar izah etmeye luzum gömüyoruz.

Özetleyecek olursak, Hadis-i Şerifte belirtilen ameller her Müslüman'ın son derece önem vermesi gereken işlerdendir. Bir Müslüman'ın bu işlerden uzak olması düşünülemez. Kur'an'da zikri geçen Peygamberlerden bazılarının bu amelleri yaptığı bildirilmiştir. Allah bizi yemek yediren, selam yayan ve gece namazı kılan kullarından eylesin.

* OTUZSEKİZİNCİ ÖĞÜT *

- ***Komşulara Yemek İkram Etmek Ve Onlarla İyi Geçinmek***

Ebu Zer *(r.a.)*' den rivayet edildiğine göre Rasulullah *(s.a.v.)* O'na şöyle buyurmuştur:

"Ey Ebu Zer! Çorba pişirdiğin zaman onu çoğalt ve komşularını gözet."[272]

*** AÇIKLAMA ***

Hadis-i Şerif, komşu hukukuna riayet edilmesinin gerekli olduğunu ifade eden en açık delillerden birisidir. Rasulullah *(s.a.v.),* ister Müslüman olsun isterse gayr-i müslim, tüm komşularınıza gereken ihtimamı göstermiş ve onların hakkını eksiksiz olarak yerine getirmiştir. Sahih bir hadisinde buyurur ki:

"Cebrail bana komşuya iyilik etmeyi o kadar çok tavsiye etti ki, neredeyse komşuyu komşuya mirasçı kılacak sandım ."[273]

Başka bir hadisinde de: **"Vallahi mü'min değildir, vallahi mü'min değildir, vallahi mü'min değildir. Zulüm ve şerrinden komşusu güven içerisinde olmayan mü'min değildir."**[274] buyurarak, komşu haklarına riayet etmeyenlerin ve onlara zulmedenlerin ne kadar kötü bir vasfa sahip olduklarını beyan etmiştir.

---

[272] Müslim rivayet etmiştir.

[273] Buhari, Edep, 28.

[274] Buhari, Edep, 29.

Komşu hakkıyla ilgili olarak söylenmiş hadisler; sıhhah ve sünen kitaplarında en çok yer kaplayan meseleler arasındadır.

Rasulullah *(s.a.v.)*'ın yaptığı tasnifata göre hakları yönünden komşular üç gruba ayrılır:

1) Üç hakka sahip olan komşular: Bunlar hem akraba, hem de Müslüman olanlardır. Bunların komşu, akraba ve Müslümanlıktan doğan üç hakları vardır.

2) İki hakka sahip olan komşular: Akraba dışında ki "Müslüman" komşular. Bunların komşu ve Müslüman olmaktan kaynaklanan iki çeşit komşuluk hakları vardır.

3) Bir hakka sahip olan komşular: Bunlarda akraba ve Müslüman olmayan Ehl-i kitap (yahudi ve hristiyan) veya müşrik olan komşulardır. Bunlar sadece komşuluktan ileri gelen bir hakka sahiptirler.

Bu tasnifattan da anlaşılacağı üzere komşuluk tabirine Müslüman, kâfir, müşrik, münafık, hristiyan, müttaki, facir, zararlı, zararsız, uzak, yakın vb. tüm komşular dâhildir. Komşumuzun Müslüman olmaması bizim ona iyilik etmemize engel değildir. Belki de yapacağımız basit bir iyilik, onların kalbini kazanma konusunda bize yardımcı olacaktır.

Kentleşmenin hızla arttığı yerlerde komşuluk hukuku son derece zayıflamakta neredeyse yok olma derecesine gelmektedir. Hatta bazı yerlerde yıllarca aynı apartmanda oturmasına rağmen birbirini tanımayan nice insanlar bulunmaktadır. Bu, son derece tehlikeli bir durumdur. Bu gün psikolojik bunalıma giren insanların birçoğunun toplumdan soyutlanmış kişiler olduğu bildirilmektedir. Ruhi bunalım yaşayan insanlara veya psikolojik sorunları olanlara komşularıyla ya da akrabalarıyla sık sık görüşmeleri, tabipler tarafından ısrarla tavsiye edilmekte ve böylesi bir tutumun psikolojik sıkıntılara birebir geldiği belirtilmektedir. Bu yöntemin böylesi hastalıklara iyi gelmesinin nedeni ise; sıkıntıya

düşen insanların komşu ve akrabalarıyla sık görüşmek sureti ile içlerini onlara dökecekleri ve onlarla konuşma imkânı bularak sıkıntılarına bir nebzede olsa çare bulacakları şeklinde açıklanmıştır. İnsan sosyal bir varlıktır, konuşmaya dertleşmeye ve fikir alış-verişinde bulunmaya, yeme içmeye duyduğu ihtiyaç kadar muhtaçtır. Psikolojik rahatsızlıkları olanlar ya da manevi bir bunalım içine düşenler genelde insanlardan kopmakta ve onlarla aralarında geniş setler çekmektedirler. Onların en büyük problemleri dertlerini güvendiği insanlarla paylaşmamaları ve sıkıntıları içlerine atmalarıdır. Ama kişi komşuları ile iyi bir diyaloğa sahip olsa bu tür problemler azalır, psikolojik bunalımlar asgari seviyeye düşer ve ortaya birbirleriyle kaynaşmış sağlıklı bir toplum çıkar. Unutmayalım ki iyi bir komşuluk psikolojik sıkıntılar için benzeri bulunmayan bir tedavi yöntemidir.

Toplumun bu denli bozulmasında ve komşuluk hukukunun sona ermesinde başta televizyon olmak üzere, kitle iletişim araçlarının büyük rolü vardır. Vaktinin çoğunu televizyon karşısında geçiren insanlar, bırakın komşuluk hukukunu, akraba haklarını bile doğru dürüst yerine getirmemektedirler. Bu afetten Allah bizleri korusun.

Rasulullah *(s.a.v.)* buyurur ki: **"Komşusu açken tok olarak geceleyen kimse iman etmiş değildir."** [275]

Bu çok ağır bir tehdittir. Bu tehdidin kapsamına girmemek için izahını yapmaya çalıştığımız hadis ile amel ederek yaptığımız yemeklerden komşularımıza ikram etmeli ve durumu çok iyi olmayanları özellikle gözetlemeliyiz.

---

[275] Tecrid-i Sarih, c, 4 sf: 406.

* OTUZDOKUZUNCU ÖĞÜT *

- *Miskinleri Sevmek*

Ebu Zer *(r.a.)* anlatır, Dostum Muhammed *(s.a.v.)* bana şu yedi şeyi tavsiye etti.

1) **Miskinleri sevip onlara yakın olmamı,**
2) **Hali vakti benden iyi olanlara değil durumu daha kötü olanlara bakmamı,**
3) **Bana cefa versede akrabayı ziyaret etmemi,**
4) **"La havle ve la kuvvete illa billâh" zikrini çokca yapmamı,**
5) **Acı dahi olsa her daim hakkı söylememi,**
6) **Allah yolunda hiç bir kınayıcının kınamasından korkmamamı,**
7) Asla insanlardan bir şeyler istemememi. [276]

*** AÇIKLAMA ***

Rasulullah *(s.a.v.)*'ın Hz. Ebu Zer *(r.a.)*'e yapmış olduğu bu müthiş tavsiyeyi, madde madde ele alarak izah etmeye çalışacağız.

1) Miskinleri Sevmek ve Onlara Yakın Olmak: Miskin kelimesi hiç veya yeterince malı olmayan yoksul kimselere verilen bir isimdir. Fakir kelimesinin müradifi sayılır, ancak bu konu ulema arasında tartışmalıdır. Ebu Hanife ve İmam Malik miskinin fakirden daha kötü bir durumda olduğunu söylerken, İmam Şafii ve Ahmed b. Hanbel bunun tam aksini iddia etmişler ve fakirin, *"elinde hiç bi şey olma-*

---

[276] Ahmet b.Hanbel rivayet etmiştir. Hadis "hasen" dir.

yan" anlamına geldiğini, miskinin ise en azından ailesinin geçimini temin edebilecek kadar bir imkâna sahip olan kimse olduğunu söyleyerek fakirin miskine nisbetle çok daha muhtaç olduğunu belirtmişlerdir. Her iki tarafında güçlü delilleri vardır. En iyisini bilen Allah'tır.

Hadisin bize anlatmak istediği, kendisine gariban denilebilen insanları sevmek, onları gözetlemek ve kendilerine yaklaşmak sureti ile içlerinde bulundukları sıkıntılara muttali olarak dertlerine derman olmaktır.

Rasulullah *(s.a.v.)* Ebu Zer *(r.a.)*'e yapmış olduğu bu tavsiyeyi bizzat kendisi tatbik etmiş ve: **" Beni zayıf** (gariban) **kimseler arasında arayın."**[277] buyurarak daima maddi imkânları kısıtlı olan insanlarla beraber bulunmuştur.

2) Hali Vakti İyi Olanlara Değil Durumu Daha kötü Olanlara Bakmak: Kişi bir musibete maruz kaldığında veya zor bir imtihandan geçirildiğinde kendisinden çok daha kötü durumda olanlara bakarsa, içinde bulunduğu duruma şükreder, isyan etmekten uzak durur. Eli kırılan birisinin, eli kopan bir adamı gördüğünde durumuna şükretmemesi olacak şey değildir.

3) Cefa Bile Verse Akraba Ziyaretini Kesmemek: Bir adam Rasulullah *(s.a.v.)*'e gelerek: "Ya Rasulullah! Benim akrabalarım var, ben onları arayıp sorduğum halde onlar benimle ilişkiyi kesiyorlar. Ben onlara iyilik ediyorum, onlar ise bana cahilce davranıyorlar. Ben bu yaptıklarına karşı hoşgörü ile muamele ediyorum, dedi. Bunun üzerine Rasulullah *(s.a.v.)* adama: **"Eğer durum, senin anlattığın gibi ise, sen onlara ateşli kül yediriyor gibisin. Sen bu şekilde iyi davranmaya devam ettikçe, onlara karşı Allah'tan bir yardımcı daima seninle beraber olur."** buyurdu.[278]

---

[277] Tirmizi, 1708, Ebu Davut, 2094.

[278] Buhari el- Edebü'l Müfred, 52.

Akrabalarımız bizleri ziyaret etmese ve üzerlerine vacip olan hakları yerine getirmeseler bile bizim böyle bir şeyi yapmamız söz konusu olamaz. Cahilliğe cahillikle karşılık vermek olgun bir Müslüman'a yakışmaz. Yüce Rabbimiz kötülüğe iyilikle karşılık verildiğinde, düşmanların bile dost olabileceğini söylemiştir.

"İyilikle kötülük bir olmaz. Sen kötülüğü en iyi olanla def et. Böylelikle seninle arasında düşmanlık olan bir kimse candan bir dost oluverir." (41 Fussilet/33)

4) "La Havle ve La Kuvvete İlla Billâh" Sözünü Çok Söylemek: Rasulullah *(s.a.v.)* her namazın ardından [279] ve gece uykusundan uyandığında[280] bu kelimeleri telaffuz eder ve bunu ümmetine tavsiye ederdi. Bu mübarek kelime *"Güç ve kuvvet tamamen Allah'ındır."* Anlamına gelmektedir. Bu kelimenin faziletine dair birçok Hadis-i Şerif bulunmaktadır. Onlardan birisi şu şekildedir.

"Yeryüzünde "La ilahe illalahu vallahu ekber ve la havle vela kuvvete illa billâh" diyen hiç bir kul yoktur ki denizköpüğü kadar bile olsa günahları bağışlanmış olmasın."[281]

Sahabeden Avf b. Malik, müşriklere esir düşmüştü. Babası Rasulullah'a gelerek durumu haber etti. Efendimiz adama: **"Oğluna "La havle vela kuvvete illa billâh" duasını çokça söylemesini emret"** buyurdu. Adam bir şekilde bu sözü oğluna ulaştırdı. Oğlu bu duayı yapmaya başladı. Müşrikler onu bir okun yayına bağlamışlardı. Yay koptu, o da kurtuldu. Kaçarken bir deve gördü ve hemen ona bindi. Derken yolda kendisini esir eden müşriklerin sürüsüne rastladı ve onları önüne katarak Medine'ye kadar geldi..."[282]

---

[279] Müslim, 594.
[280] Buhari, Tehecüt, 21.
[281] Tirmizi, 3460.
[282] Tefsiru İbn-i Kesir, c, 4 sf: 488.

Bu ve benzeri olaylar gösteriyor ki, La havle vela kuvvete illa billâh sözünü çok söylemek, kişinin sıkıntılarından kurtulması için bir vesiledir.

5) Acı Dahi Osa Hakkı Söylemek: Bu birçoğumuzun güç yetiremediği amellerden birisidir. Hz. Ömer bu vasıf ile muttasıftı. O en sevdiklerinin aleyhinde bile olsa hakkı dile getirirdi. Bundan dolayı Rasulullah *(s.a.v.)* **"Hak, Ömer'e hiç bir dost bırakmadı."** [283] buyurmuştur. Yani kim olursa olsun hakkı söylediği ve bu konuda hiç bir kimseden çekinmeksizin konuştuğu için onun dostu kalmamıştı.

Hz. Ali *(r.a.)*'nin:**"Hakkı dile getir ki, hak ile tanınasın"**[284] dediği nakledilir. Her ortamda hakkı söyleyenler genelde dışlanırlar. Çünkü hak, kalbinde maraz olanlara çok ağır gelir. Hakkı söylememiz gerektiği yerde bir takım yersiz gerekçeler sebebiyle söylemezsek hakka zulmetmiş oluruz. Hz. Huzeyfe *(r.a.)*'nin şu sözü ne kadar da güzeldir.

"Kişi hakikati dile getirmesinin vacip olduğu bir ortama girer ve konuşmazsa, kalbi hiç bir zaman eski hassasiyetini kazanamaz." [285]

6) Allah *(cc)* **yolunda Hiç Bir Kınayıcının Kınamasından Korkmamak:** Bu, Allah-u Teâlâ'nın, kendilerini sevdiği ve Kur'an'da överek zikrettiği müminler grubunun niteliğidir. Yüce Allah şöyle buyurur:

"Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse (bilsin ki), **Allah müminlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı onurlu ve şiddetli, kendisinin onları seveceği onlarında kendisini seveceği bir topluluk getirir ki, Allah yolunda cihad ederler ve hiç bir kınayıcının kınamasından korkmazlar..." (5 Maide/54)**

---

283 Tirmizi.

284 Gelin Bir Saat İman Edelim, Said Abdulazim, sf: 44.

285 A.g.e. sf: 68.

7) İnsanlardan bir Şeyler istememek (Dilenmemek)**:** İslam dilenciliği ve insanlara el açmayı hoş karşılamaz. Sadece üç halette insanlardan bir şey istemeyi caiz görmüştür.

Bu üç halet:

1) Kefalet altına girmek,

2) Mal varlığının tamamını kaybederek felakete uğramak,

3) Aklı başında üç Müslüman'ın birisi için "gerçekten fakirdir" diyecek derecede fakir olmak.[286]

Bu maddelerde zikredilenler hariç diğer tüm dilencilik çeşitleri zaruret dışı kabul edildiğinden haram sayılmıştır. Rasulullah *(s.a.v.)* buyurur ki: **"Canımı elinde tutan Allah'a yemin ederim ki sizden birinizin eline ip alıp sırtında odun taşıması birisine varıp dilenmesinden hayırlıdır."** [287]

---

[286] Müslim, Zekât 109; Ebu Davut, Zekât 26.

[287] Buhari, Zekât 50.

* KIRKINCI ÖĞÜT *

- *Fakirliğin Tarifi*

Ebu Zer *(r.a.)* der ki: "Rasulullah *(s.a.v.)* bana **" Ey Ebu Zer! Söyle bakalım, sence zenginlik mal çokluğu fakirlikte mal azlığımıdır? "** diye sordu. Ben: "Evet ey Allah'ın Rasulü! " dedim. Bunun üzerine Rasulullah *(s.a.v.)* **"**(Hayır) **gerçek zenginlik gönül zenginliği, gerçek fakirlikte gönül fakirliğidir. Kimin zenginliği gönlünde olursa, dünyada karşılaştığı sıkıntı ve eziyetler ona zarar vermez. Kimin de gönlü fakir olursa, dünyalıklar onu zengin yapmaz, yaptığı cimrilik nefsine zarar verir."** buyurdu.[288]

*** AÇIKLAMA ***

Efendimiz *(s.a.v.)* burada zenginliğin ve fakirliğin hakiki anlamlarından ziyade mecazi anlamlarını kastedmiştir. İslam hukukunda fakir: "Maişetini temin edemeyecek kadar zor durumda olan ve elinde hiç bir malı bulunmayan" kimse anlamına gelmektedir. Zengin ise "Nisab miktarı kadar mala sahip olan kimse" olarak tarif edilmiştir.

Hadis-i Şerifte, zenginliğin mal çokluğuyla değil, gönül genişliğiyle; fakirliğinde mal azlığı ile değil gönül yetersizliği ile olacağı ifade edilmektedir.

---

288 İbn-i Hibban rivayet etmiştir.

* KIRKBİRİNCİ ÖĞÜT *

- ***Kur'an'ı Ve Bazı Sureleri Okumanın Fazileti***

Ebu ümame *(r.a.)*'den rivayet edildiğine göre Rasulullah *(s.a.v.)* şöyle buyurmuştur:

"Kur'an okuyunuz. Şüphesiz ki o, kendisini okuyan (ve gereğince amel eden) **kimselere kıyamet gününde şefaatçi olarak gelecektir. İki parlak sure olan Bakara ve Al-i İmran surelerini okuyunuz. Hiç kuşku yok ki, bu iki sure kıyamet günü gölgelik olarak veya saf saf dizilmiş kuş sürüsü gibi gelir ve kendilerini okuyan insanları koruyup müdafaa ederler. Bakara Suresini okuyunuz. Çünkü onu elde etmek bereket, onu terk etmek ise pişmanlıktır. Sihirbazlar bu sureyi elde etmeye güç yetiremezler."**[289]

*** AÇIKLAMA ***

Kur'an-ı Kerimi okumanın faziletine dair birçok hadisi şerif varid olmuştur. Bu hadislerden bir tanesi şöyledir:

Kur'an ehline: "Oku ve yüksel. Dünya da tane tane okuduğun gibi şimdi de oku. Şüphesiz ki senin cennette ki yerin okuyacağın en son ayetin yanındadır." denilecektir.[290]

Kur'an okumak, ayetlerini tefekkür ve tedebbür etmek her insana farzdır. Yüce Allah şöyle buyurur:

"...Müslümanlardan olmakla emrolundum. Kur'an'ı okumaklada (emrolundum)**" (27 Neml/91–92)**

---

289 Müslim rivayet etmiştir. Hadis "sahih" tir.

290 Tirmizi, 2914.

"Sana vahyedilen kitabı oku" (29 Ankebut/45)

Kur'an okumaktan maksat salt arapça metni okumak değildir. Bu zaten her Müslüman'ın yapması kaçınılmaz bir görevidir. Kur'an okumaktan maksat, O'nun bize ne dediğini, ne anlatmak istediğini ve bizim nasıl bir kul olmamız gerektiği noktasında bizden ne talep ettiğini fehmedip, idrak etmektir. Hz. Ali *(r.a.)*'nin şu veciz sözü bizim vurgulamak istediğimiz manayı tam anlamıyla ifade etmektir. O, şöyle der:

"İlimsiz yapılan ibadette, kavranılmamış bir ilimde ve manası düşünülmeden okunan Kur'an'da hiç bir hayır yoktur." [291]

Kur'an, kendisini okuyup gereğince amel eden kimselere şefaat edecektir. Hadisin tercümesini verirken **"gereğince amel eden"** ifadesini parantez içerisinde ifade ettik. Bunu yapmamış olsaydık, Kur'anla amel edilmesi gerektiğini ifade eden diğer hadislerle çelişkiye düşmüş olurduk.

Hadis-i Şerif, Bakara ve Al-i İmran surelerinin okunmasını emrederek bu surelerin faziletine işaret etmiştir. **"Kur'an okuyunuz"** buyruğunun içerisine Bakara ve Al-i İmran sureleri girmiş olmasına rağmen burada neden tekrar edildi? diye akla bir soru gelebilir. Bu sorunun cevabı şöyledir.

Has (özel) olan bir şeyi, âm (genel) olandan sonra zikretmek, hasın (özel olarak zikredilen) çok önemli bir şey olduğuna işaret etmek içindir.

Rasulullah *(s.a.v.)* Kur'an okunmasının gerekli olduğunu vurguladıktan sonra bu iki surenin özellikle okunmasına teşvikte bulunmuştur. Çünkü bu iki sure Kur'an'ın özeti niteliğindedir. Kişi, Kur'anı okuduktan sonra bu iki sureyi

---

[291] Gelin Bir Saat İman Edelim, Said Abdulazim, sf: 49.

tekrar mutalaa ederse Kur'an da okumuş olduğu konuların özetini daha kolay kafasında da canlandırır. Bazı hadislerin bildirdiğine göre, içerisinde Bakara Suresi okunan eve şeytan girememektedir.[292]

Hadisin son kısmında yer alan **"sihirbazlar onu elde etmeye üç yetiremezler"** cümlesi, onu okuyan ve okumaya devam eden kimselerin sihirbaz ve kâhinlerin şerrinden emin olacağı" şeklinde yorumlanmıştır.[293] Bu surelerin fazileti için tefsir kitaplarına müracaat edilebilir.

---

[292] Müslim, Salatü'l Müsafirin,212.

[293] Min Vasaya'r Rasul, sf, 55.

* KIRKİKİNCİ ÖĞÜT *

- *İnfak Yolları*

Enes b. Malik anlatır: "Beni Temim kabilesinden bir adam Rasulullah *(s.a.v.)*'a geldi ve "Ya Rasulullah! Ben, ailesi, akrabaları ve malı çok olan bir adamım. Bana ne yapacağımı ve nasıl infak edeceğimi bildirirmisiniz?" dedi. Rasulullah *(s.a.v.)* adama: **"Malının zekâtını verirsin çünkü zekât seni günahlardan arındıran bir temizleyicidir. Akrabalarını ziyeret eder, onları gözetirsin. Miskinin, komşunun ve isteyen kimselerin de hakkını gözetirsin "** buyurdu.[294]

*** AÇIKLAMA ***

Efendimiz *(s.a.v.)* verdiği bu cevapla malı olanların zekât vermeleri gerektiğini ve zekât verilirken nasıl bir sıra gözetilmesinin uygun olacağını ifade etmiştir. Hadiste dört gruptan bahsedilmektedir.

1) Akrabalar: Kişi akrabasına yardım ettiğinde hem yardım sevabı hem de sıla-i rahim sevabı alır.

2) Miskinler: Miskinin tarifi 39. Öğütün şerhinde geçmişti, oraya bakınız.

3) Komşular: 38. Öğütün şerhinde komşuluk haklarıyla ilgili geniş bilgi verilmişti, oraya bakınız.

4) İsteyenler: Bunlarla, eli dar, borçlu, hastalanmış, kefil olmuş ve bu kapsamda değerlendirilebilecek insanların kastedilmiş olması muhtemel olduğu gibi, "Allah rızası için" diyerek dilenen fakir kimselerin kastedilmiş olması da ihtimal dâhilindedir.

---

294 Ahmed b. Hanbel rivayet etmiştir. Hadis "hasen" dir.

Zekât vermek isteyen veya tasaddukta bulunmayı arzulayan Müslümanların bu sırayı gözetmeleri güzel bir şeydir.

* KIRKÜÇÜNCÜ ÖĞÜT *

- ***Kederden Ve Borçtan Kurtulmak İçin Ne Söylenir***

Rasulullah *(s.a.v.)* sıkıntı ve kederden kurtulmak için şu duayı çok yapardı.

"Allah'ım! Tasadan, hüzünden, acizlikten, tembellikten, cimrilikten, korkaklıktan, borç altına girmekten ve insanların galebesinden sana sığınırım."[295]

Borcunu ödeyebilmek içinde şöyle dua ederdi:

"Allah'ım! Beni helalin ile yetindirerek haramından muhtaç etme."[296]

---

[295] Buhari rivayet etmiştir.

[296] Tirmizi rivayet etmiştir. Hadis "sahih" tir.

* KIRKDÖRDÜNCÜ ÖĞÜT *

- ***Yatarken Okunacak Dua***

Enes b. Malik *(r.a.)*'den rivayet edildiğine göre Rasulullah *(s.a.v.)* şöyle buyurmuştur:

"Kim yatağına girdiğinde **"Her şeye karşı bana yeten ve beni barındıran Allah'a hamdolsun. Hamdolsun O'na ki, beni yedirdi, içirdi ve bana ihsanda bulunup beni üstün kıldı."** derse, tüm mahlûkattın hamdı ile Allah'a hamdetmiş olur."[297]

*** AÇIKLAMA ***

Rasulullah *(s.a.v.)*'ın yatarken yaptığı dualardan bazıları şunlardır.

"Allah'ım! Senin isminle ölür, senin isminle dirilirim."[298]

"Allah'ım! Kullarını diriltt iğin gün beni azabından koru." (üç kere).[299]

"Rabbim senin isminle uzanıp yattım. Yine senin isminle kalkarım. Eğer canımı alırsan ona rahmet et. Ruhumu tekrar bana iade edersen, salih kullarını koruduğun gibi onu koru."[300]

Ayrıca, Rasulullah *(s.a.v.)* yatağına gireceğinde ellerini

---

297 Hâkim "sahih"demiş, Zehebi de O'na muvafakat etmiştir.

298 Buhari, Daevat, 27.

299 Tirmizi, 3394.

300 Buhari, Daevat, 13.

bir araya getirerek avuç içine üçer kez İhlâs, Felak ve Nas surelerini oku ve bedeninden ulaşabildiği tüm yerlere mesh ederdi. Ayet el-Kürsi'yi ve Bakara suresinin son iki ayeti olan Amene'r Rasulü'yü okumayıda ihmal etmezdi. O'nun uyku adâbına dair bir çok sünneti vardır. Bu sünnetleri öğrenmek isteyenler, İmam Nevevi'nin "el- Ezkar"ına ve İmam Nesai'nin "Amelü'l Yevmi ve'l leyle" adlı eserine müracaat edebilirler. Bu iki kaynağında Türkçe tercümesi mevcuttur.

* KIRKBEŞİNCİ ÖĞÜT *

- *Uykusunda Korkan Kimsenin Yapacağı Dua*

Amr b. Şuayb *(r.a.)*'dan rivayet edildiğine göre Rasulullah *(s.a.v.)* şöyle buyurmuştur:

"Sizden birisi uykusundan korkarak uyandığı zaman şöyle desin: "Allah'ın azap ve gazabından, kullarının şerrinden, şeytanların vesveselerinden ve benimle beraber olmalarından, Allah'ın tam ve eksiksiz kelimelerine sığınırım." (Böyle dua eden kimseye) **Şeytanlar asla zarar veremeyecektir !"**[301]

*** AÇIKLAMA ***

Başaka bir hadiste, geceleyin uykusundan uyanan kimseye Rasulullah *(s.a.v.)*, şöyle dua etmesini tavsiye etmiştir.

"Kim geceleyin uyanır ve: **"La ilahe illallahu vahdehula şerike leh, lehu'l mülkü ve lehü'l hamdu ve hüve ala külli şey'in kadir. Elhamdu lillahi ve Subhanallahi ve la ilahe illallahu vallahu ekber ve la havle ve la kuvvete illa billâh"** der sonra da **"Allahümmağfirli,** (Allah'ım beni bağışla)**"** sözünü söyler yahut dua ederse duası kabul edilir. Eğer abdest alıp namaz kılarsa namazı kabul edilir."[302]

Duaların kabul edilmesinde problem yaşayanlar, bu sünneti ihya ederek dileklerine ulaşabilirler.

---

[301] Tirmizi ve Ebu Davut rivayet etmiştir. Hadis "hasen"dir.

[302] Buhari,Teheccüt, 21.

* KIRKALTINCI ÖĞÜT *

- ***Dünyada Yolcu Gibi Ol***

Abdullah İbn-i Ömer der ki: "Rasulullah *(s.a.v.)* omuzumdan tuttu ve bana: **"Dünya da, vatanından uzak kalmış kimse veya bir yolcu gibi ol ve kendini kabir ehlinden say."** buyurdu. Abdullah İbn-i Ömer derdi ki: "Akşama erişince sabahı, sabaha erişince akşamı bekleme! Sağlığında hastalığın için, hayatında ölümün için istifade et."[303]

*** AÇIKLAMA ***

Rasulullah *(s.a.v.)*'ın bu veciz ve özlü nasihatı, dünyaya bağlanmayı yeren onlarca sözden daha tesirlidir. Kendi vatanından başka bir yerde yaşayan kimselere arap dilinde *"Garip"* denir. Dünyaya bağlanmama hususunda garip olmak ne değerli bir makamdır!

Yolculuğa çıkan birisi; kendisine yük olmasın diye fazla eşya almaz.

Yolculuğa çıkan birisi; gideceği yerde kendisine faydalı olacak şeyleri ve en muhtaç olduğu maddeleri yanına alır.

Yolculuğa çıkan birisi; vatanını özler.

Yolculuğa çıkan birisi; yolda kendisini oyalayacak boş işlerden yüz çevirir.

Yolculuğa çıkan birisi; iyi yol arkadaşları seçer, kendisine zarar getirebilecek kötü arkadaşlardan uzak durur.

Yolculuğa çıkan birisi; varacağı yere ulaştıran doğru ve güvenli yolu seçer.

---

303 Buhari rivayet etmiştir. Hadis "sahih" tir.

Yolculuğa çıkan birisi; kendisini yanlış yöne götürecek yollardan uzak durur.

Yolculuğa çıkan birisi; kendisine güvenilir bir rehber edinir.

Yolculuğa çıkan birisi; yol işaretlerine çok dikkat eder.

Yolculuğa çıkan birisinin temel amacı; işlerini halledip vatanına geri dönmektir.

Hâsılı, Yolculuğa çıkan birisi; kendisini amacına ulaştıracak olan her türlü tedbiri aldığı gibi, amacından saptıracak tüm engellerden de uzak durur.

Gün gelecek misafir olarak kaldığımız şu dünyadan, asıl vatanımız olan ahirete doğru yolculuğa çıkacağız. Dünyada bir yerden bir yere yolculuk yaparken dikkat ettiğimiz hususlara ahiret yolculuğunda çok daha fazla dikkat etmeliyiz. Üstte anlatılan maddelere dünyada gerçekleştirdiğimiz yolculuklarda dikkat etmezsek, en fazla maddi zarara uğrarız. Ama ahirete doğru gerçekleştirdiğimiz yolculuğumuzda bu sayılanlara dikkat göstermezsek, o zaman manevi bir kayıpla ve kötü bir akibetle karşı karşıya kalırız.

"Akşama erişince sabahı, sabaha erişince akşamı bekleme! " sözü iki anlama gelmektedir.

1) İşini vaktinde yap, sabah yapacağın işi akşama, akşam yapacağın işi sabaha erteleme.

2) Ölüm sana her an gelebilir: bu nedenle sabahleyin akşama erişmeyi, akşam leyinde sabaha erişmeyi arzulama.

"Sağlığından hastalığın için, hayatında ölümün istifade et" sözü: "sağlığın yerinde iken güzel amelleri yap, yarın hastalık veya ölüm gelirse, yapmayı arzuladığın güzel amelleri eda edemeyebilirsin" anlamındadır.

Hadis-i Şerif, dünyaya ve dünyalıklara gönül bağlamamayı ifade etmektedir.

* KIRKYEDİNCİ ÖĞÜT *

- ***Toplantı Sonrası Okunacak Dua***

Ebu Hureyre *(r.a.)*'den rivayet edildiğine göre, Rasulullah *(s.a.v.)* şöyle buyurmuştur:

"Kim bir mecliste oturup orada faydasız ve boş sözler konuşur sonrada oradan kalkmadan önce *"Subhanekallahümme ve bi hamdik eşhedü en la ilahe illa ente estağfiruke ve etubu ileyk"* **[304]** derse, o mecliste meydana gelen (küçük) günahları affedilir. [305]

*** AÇIKLAMA ***

İnsanoğlu bulunduğu meclislerde konuşma ihtiyacı hisseder. Konuştuğu cümlelerin hatadan hali olması ise neredeyse mümkün değildir. Bu duayı kendisine adet edindiğinde, her meclisten kalkmadan önce nefsini hesaba çekme ve söylediği şeyleri muhasebe etme imkânı bulur. Tevbe ve istiğfar ederek yapmış olduğu yersiz konuşmalardan bağışlanır.

Bir mecliste, gıybet ve nemime gibi Allah'ın kesin olarak yasaklamış olduğu haramlar işleniyorsa, o zaman özel bir tövbe gerekir. Bu dua tek başına yeterli değildir. Bu farka işaret edebilmek için hadisin tercümesini verirken parantez içine *"küçük"* kelimesini ilave ettik.

---

304 Duanın anlamı şöyledir: "Allah'ım seni hamdinle tesbih ederim. Şehadet ederim ki, senden başka hiç bir ilah yoktur. Senden bağışlanma diliyor ve sana tevbe ediyorum."

305 Ebu Davut rivayet etmiştir. Hadis "sahih" tir.

* KIRKSEKİZİNCİ ÖĞÜT *

- ***"Subhanallahi Ve Bihamdihi" Demenin Fazileti***

Ebu Zer *(r.a.)* anlatır: "Rasulullah *(s.a.v.)* bana: **"Ey Ebu Zer! Allah'ın en çok sevdiği sözü sana haber vereyim mi?** dedi. Ben: "Evet, Ey Allah'ın Rasulü!" dedim. Rasulullah *(s.a.v.)*: **"Şüphesiz ki Allah'ın en çok sevdiği söz: "Subhanallahi ve bihamdihi " sözüdür."** buyurdu. [306]

*** AÇIKLAMA ***

"Subhanallah" ifadesi, Allah'ın tüm noksan sıfatlardan beri ve uzak olduğunu bildiren bir cümledir. Anlamı: "Allah'ı tesbih ederim veya Allah'ı tüm noksan sıfatlardan tenzih ederim" demektir. Bu sözün faziletine dair birçok Hadis-i Şerif vardır. Bunlardan bazıları şöyledir.

"Her kim *"Subhanallahi ve bi hamdihi"* derse cennette onun için bir hurma ağacı dikilir."[307]

"Kim günde yüz defa *"Subhanallahi ve bi hamdihi"* derse, denizköpüğü kadar bile olsa günahları affedilir."[308]

"İki kelime vardır ki, onlar dilde hafif, mizanda ağır, Rahman'a çok sevimlidirler. Bu iki kelime: *"Subhanallahi ve bi hamdihi, subhanallahil azim"* sözleridir." [309]

---

306 Müslim rivayet etmiştir. Hadis "sahih" tir.

307 İbn-i Hibban rivayet etmiştir. Hadis "sahih" tir.

308 Müslim, 2691.

309 Buhari Daavat, 67.

* KIRKDOKUZUNCU ÖĞÜT *

- *Cennet Fidanı*

Ebu Hureyre *(r.a.)* anlatır: "Kendisi bir gün fidan dikmekte iken Rasulullah *(s.a.v.)* yanına geldi ve: **"Dikmiş olduğun bu fidanda nedir? Ey Ebu Hureyre!"** dedi. Ben: *"Fidandır"* dedim. Bunun üzerine Rasulullah *(s.a.v.):* "**Sana, dikmiş olduğun bu fidandan daha hayırlı daha hayırlı bir fidan göstereyim mi? "Subhanallah" "el hamdü lillah" "Lailahe illallah" "Allahu ekber" Bu sözlerin her birinin karşılığında senin için cennette bir ağaç** (fidan) **dikilir "** buyurdu.[310]

* AÇIKLAMA *

Kul, Rasulullah *(s.a.v.)*'ın bildirmiş olduğu bu müjdeye nail olmak istiyorsa, zikri geçen ifadeleri, muhtevasına iman ederek tekrarlaması gerekir. Kul, Allah'ın "Subhan" olduğunu bilir, hayatını hamdederek geçirir, O'ndan başkalarının hayata müdahale etmelerini reddeder ve en büyük olarak Allah'ı kabul ederse, o zaman söylemiş ve inanmış olduğu bu kelimeler sebebiyle cennette onun için fidanlar dikilir. Ama bu kelimeleri söylemekle birlikte hayatını Allah'tan başkalarına göre ayarlar, O'nun subhanlığına aykırı bir hayat sürer ve başkalarını Allah'tan daha büyük kabul ederse, kesinlikle cennete giremez. O'nun bu kelimeleri telaffuz etmesinin kendisine hiç bir faydası yoktur.

---

310 İbn-i Mace rivayet etmiştir. Hadis "hasen" dir.

* ELLİNCİ ÖĞÜT *

- *Yatarken Allah'a Sığınmak*

Ebu Hureyre *(r.a.)*'den rivayet edildiğine göre, bir adam Rasulullah *(s.a.v.)*'a geldi ve: "Ya Rasulullah! Dün gece beni sokan akrepten neler çektim neler? dedi. Rasulullah *(s.a.v.):* **"Eğer sen akşamladığında:** ***"Euzu bi kelimetillahi't Tammati min şerri ma halaka"*** **[311] demiş olsaydın, o akrep sana zarar vermezdi "** buyurdu.[312]

*** AÇIKLAMA ***

Allah'ın "tam ve eksiksiz" kelimelerinden maksat, Allah'ın zatına, sıfatlarına ve fiillerine muvafık olan me'sur dualardır. İbnu'l Esir en- Nihaye adlı eserinde der ki:

"Rasullah *(s.a.v.)*, Allah'ın kelimelerini "tam ve eksiksiz" olmakla nitelendirdi çünkü Allah'ın kelemında eksikliğin ve aybın olması caiz değildir..." [313]

"Akşamladığında" ifadesinden ikindi ile akşam arasındaki vakit kastedilmiştir.

Hadis, musibet gelmeden önce Allah'a sığınmaya teşvik etmektedir.

---

[311] "Yarattığı şeylerin şerrinden, Allah'ın tam ve eksiksiz kelimelerine sığınırım"

[312] Tirmizi ve Nesai rivayet etmiştir. Hadis "sahih" tir.

[313] Bkz: Avanu'l Ma'bud Şerhu Sünnei Ebi Davut, c.11, sf.119

* ELLİBİRİNCİ ÖĞÜT *

- *Borçtan Kurtulmak İçin Okunacak Dua*

Hz. Ali *(r.a.)*'den rivayet edildiğine göre mükatep (anlaşmalı) bir köle O'na geldi ve: "Ben mükatebe borcumu ödemekten aciz kaldım. Bana yardım et." dedi. Bunun üzerine Hz. Ali *(r.a.)* köleye: "Rasulullah *(s.a.v.)*'ın bana öğrettiği bazı kelimeleri sana öğreteyim mi? Bunlar sayesinde üzerinde "Sabîr" dağı kadar bile borç olsa, Allah seni ondan kurtarır. Sen: **"Allah'ım! Beni helalin ile yetindirerek haramlarından koru ve lutfunla beni zengin kılarak senden başkasına muhtaç etme"** diye dua et" buyurdu.[314]

*** AÇIKLAMA ***

Hz. Ali'ye gelen köle mükatebe yapmış, ancak durumunun kötülüğünden dolayı borcunu ödeyememişti.

Mükatebe: bir köleyi veya cariyeyi hürriyetine kavuşturmak için daha sonra ödenmek üzere belli bir meblağ karşılığında yapılan antlaşmaya verilen isimdir. Mükatebe Kur'an ile sabit bir hükümdür. Yüce Allah şöyle buyurur:

"Ellerinizin altında bulunan (köle ve cariyelerden) **mükatebe akdi yapmak isteyenlere, eğer kendilerinde bir hayır görürseniz, mükatebe akdi yapın ve Allah'ın size verdiği mallardan onlara da** (yardım olarak) **verin." (24 Nur/33)**

Mükatebe akdi yapan bir köleye Allah, yardım edeceğini vadetmiştir. Rasulullah *(s.a.v.)* şöyle buyurur:

"Üç kimse vardır ki, Allah onlara yardım etmeyi vadetmiştir.

---

314 Tirmizi rivayet etmiştir. Hâkim, hadis için "sahih" demiştir.

1) Allah yolunda savaşan gazi

2) Anlaşma yapan (mükatep) köle

3) Nefsini haramlardan korumak için evlenen adam.[315]

Hadis-i Şerif'te geçen "Sabîr" dağı, Yemen'de bulunan bir dağın adıdır. Hadis, borçtan kurtulmak için Allah'tan yardım istemeye teşvik etmektedir.

---

315 İbn-i Mace, Itk, 3.

* ELLİ İKİNCİ ÖĞÜT *

- *Seyyidü'l İstiğfar*

Şeddat b. Evs *(r.a.)*'den rivayet edildiğine göre, Rasulullah *(s.a.v.)* şöyle buyurmuştur:

"İstiğfarın efendisi (kişinin) **"Allahumme ente rabbi la ilahe illa ente halakteni ve ene abduke ve ene ala ahdike ve va'dike mesteta'tü ve euzu bike min şerri ma sana'tu ebuu leke bi ni'metike aleyye ve ebuu bi zenbi fağfirli finnehu la yağfiru'z zunube illa ente.**

"Allah'ım! Sen benim Rabbimsin, senden başka hiç bir ilah yoktur. Beni sen yarattın. Ben senin kulunum. Gücüm yettiği kadar sana verdiğim sözde duracağım. Yağtığım şeylerin şerrinden sana sığınırım. Bana verdiğin nimetlerini itiraf ediyor, günahımı da kabul ediyorum. Beni bağışla, zira senden başka hiç bir kimse günahları bağışlayamaz." demesidir. Her kim bunu akşamladığında manasına inanarak söyler ve o gece ölürse cennete girer. Kim de sabahladığında manasına inanarak söyler ve o gün ölürse cennete girer." [316]

*** AÇIKLAMA ***

Bu hadis-i Şerif müslümanlar arasında "Seyyidü'l İstiğfar" diye meşhur olmuştur. "Seyyid" kelimesi aslında ihtiyaç anında kendisine başvurulan, müracaat edilen reis anlamındadır. Bu duaya istiğfarların efendisi denmiştir. Çünkü bağışlanma ihtiyacı hisseden kul ona başvurur ve onun vasıtası ile bağışlanma diler. İmam Buhari bu hadisin başlığına

---

[316] Buhari rivayet etmiştir. Hadis "sahih" tir.

"istiğfarın en faziletlisi" adını vererek, hadiste geçen "Seyyid" kelimesinin "Fazilet " anlamına geldiğini belirmek istemiştir. İbn-i Hacer der ki:

"Hadis-i Şerif, "İstiğfarın efendisi" lafzı ile geldiği halde İmam Buhari buna "İstiğfarların En Faziletlisi" diye başlık atmıştır. O, efendi kelimesinin sanki fazilet anlamına geldiğine işaret etmek istemiştir. Buna nazaran bu kelime "sahibine en çok fayda sağlayan istiğfar." anlamına gelmektedir..." [317]

"Gücüm yettiği kadar sana verdiğim sözde duracağım" sözü ile kulun ruhlar âleminde Allah'a vermiş olduğu söz kastedilmektedir. Bu olay A'raf suresinin 172. Ayetinde anlatılmıştır. Kul orada Allah'ın Rubbiyetini ikrar ederek Allah'ın birliğine iman etmiş ve Âlemlerin Rabbini buna şahit tutmuştur. Kişi bu duanın anlam ve muhtevasına inanarak bu kelimeleri sabah-akşam söylemeye devam edese inşaallah cennete girmeyi hak edecektir.

---

[317] Fethu'l Barî c. 11, sf, 136. Daru'l Mısır Baskısı.

* ELLİ ÜÇÜNCÜ ÖĞÜT *

- *Sabah Ve Akşam Yapılacak Bir Dua*

Ebu Hureyre *(r.a.)*'den rivayet edildiğine göre, Hz. Ebu Bekir *(r.a.)* Rasulullah *(s.a.v.)*'a: "Ya Rasulullah! Sabahladığım ve akşamladığım zaman söyleyebileceğim bir kaç söz tavsiye edermisiniz." dedi. Rasulullah *(s.a.v.)*:

"Allahümme fatira's Semavati ve'l ard, alime'l gaybi ve'ş şehadeh, Rabbe külli şeyin ve melikeh eşhedü en la ilahe illa ente euzu bike min şerri nefsi ve min şerriş şeytani ve şirkihi."

"Ey gökleri ve yeri yaratan, görüneni ve görünmeyeni bilen, her şeyin Rabbi ve sahibi olan Allah'ım! Senden başka hiç bir ilah olmadığına şehadet ederim. Nefsimin şerrinden, şeytanın kötülüğünden ve şirkinden sana sığınırım"de. Bunu sabahladığında, akşam vaktine ulaştığında ve yatağına girdiğinde oku " buyurdu.

*** AÇIKLAMA ***

Rasulullah *(s.a.v.)*'ın sabah ve akşam yaptığı birçok dua vardır. Bu dua onlardan sadece birisidir. Müslüman güne başlarken, gün bitiminde ve yatağına girerken bu duayı okuyarak Allah'ı övmeli, nefisinin ve şeytanın şerrinden daima Allah'a sığınmalıdır.

Rasulullah *(s.a.v.)* ümmetini daima "Şirkten" sakındırmıştır. Kendisi de peygamber olmasına rağmen şirkten sürekli Allah'a sığınmıştır. Hatta O'nun Allah'a sığındığı şeylerin başında şirk ve küfür gelmektedir.

"Allah'ım! Küfürden, fakirlikten ve kabir azabından sana sığınırım."[318]

"Allah'ım! Bilerek şirk koşmaktan sana sığınır, bilmediğim şeyler hususunda ise senden af dilerim."[319]

Bu hadisimizde de kulun şirkten sakınması tavsie edilmektedir.

---

318 Ebu Davut 924.

319 Tirmizi, Deavat, 4, Hısnu'l Müslim, 203.

* ELLİ DÖRDÜNCÜ ÖĞÜT *

- ***Veciz Bir Dua***

Enes b. Malik *(r.a.)*'den rivayet edildiğine göre, Rasulullah *(s.a.v.)* kızı Fatıma *(r.anha.)*'ya: **"Fatıma! sana tavsiye edeceğim şu sözleri dinlemekten ve onları sabah-akşam söylemekten seni alıkoyan nedir? "** buyurdu.

"Allahümme Ya Hayyu ya kayyum bi rahmetike esteğiysü eslih li şe'ni küllehu ve la tekilni ila nefsi tarfete aynin."

"Ey Hay ve Kayyum olan Allah'ım! Senin rahmetinle yardım diliyorum. Benim bütün işlerimi, düzene koy ve göz açıp kapayacak bir zaman kadar bile olsa beni nefsimle baş başa bırakma !"[320]

---

[320] Nesai rivayet etmiştir. Hadis "hasen" dir.

* ELLİ BEŞİNCİ ÖĞÜT *

- ***Mescid Edinmek***

Hz. Aişe *(r.a.)* der ki: "Rasulullah *(s.a.v.)* evler arasında mescitler inşa etmeyi ve onları temizleyip kokulandırmayı emretmiştir." [321]

* AÇIKLAMA *

"Evler arasında" ifadesi iki anlama gelmektedir.

1) Mahalleler ve evlerin bulunduğu yerleşim yerleri,

2) Bizzat evin içi

Bu ifadeden her iki anlamında anlaşılması mümkündür. Âlimlerin çoğunluğu birinci anlamı tercih ederken, kimileride ikinci anlamı benimsemiştir. Birinci anlamın doğru olduğunu söyleyen âlimler ikinci anlamında muhtemel olduğunu ve kişinin evinin bir köşesini mescid haline getirmesinin sakıncalı olmadığını ifade etmişlerdir. Her iki anlamda da mescid inşa etmeye teşvik vardır.

Mescidler tevhid inancının sembolü olan Kâbe'nin birer şubesi mesabesinde olduğu için buralarda yalnızca Allah'a ibadet edilir. Şirkin ve müşriklerin oralarda bulunması söz konusu değildir. Oralar Allah'a iman eden, O'nu birleyen ve hayatını O'nun gönderdiği esaslara göre düzenleyen mü'minlerin mekânlarıdır.

Mescitler mü'minler arasında ki, birlik ve beraberlik ruhunu pekiştiren mekânlardır. Bu kutsal mekânların

---

[321] Tirmizi ve Nesai rivayet etmiştir. Hadis "sahih" tir.

mü'minlerin birlik ve beraberliğini bozmak için alet edilmesi Kur'an-ı Kerim'de şiddetle kınanmış ve münafıkların bu amaçla inşa etmiş oldukları mescid, *"Mescid-i Dırar"* diye vasıflandırılarak Rasulullah *(s.a.v.)*'ın orada namaz kılması katiyetle yasaklanmıştır.

Mescitlerin asıl amacı mü'minlerin toplu halde ibadet etmelerine imkân sağlamaktır. Bununla beraber bu mekânlar Rasulullah *(s.a.v.)* döneminde eğitim müessesesi, devlet idare merkezi, mahkeme, ordu karargâhı ve elçilerin kabul edildiği makam olarak kullanılmıştır. Bu gün ise mescitler asıl fonksiyonlarını kaybetmiştir. Müslümanların vazgeçemeyeceği mekânlar olan bu kutsal yerler şimdileri, küfe meşrutiyet kazandıran mekânlar olarak kullanılmaktadır. Allah'ın ahkâmını yürürlükten kaldıran despot zalimler bu mekânları kullanarak icra ettikleri küfrü halka benimsetmekte, görevlen-dirdikleri memurlar vasıtasıyla gece gündüz hak batıl karışımı bir dini halka empoze etmektedirler. Müslümanların bu noktada çok hassas olmaları gerekmektedir. Müslüman bir kulun zalimlere kaptırmamak şartıyla mescid inşa etmesi güzel bir ameldir. Şayet zalimler el koyacaksa mescide harcayacağı parayı daha hayırlı işlerde kullanmalıdır.

"Mescitler Allah'ın en çok sevdiği mekânlardır." [322] İnsan mescide girdiğinde manevi bir huzura kavuşur. Ancak bu hakikat sünnet üzere bina edilmiş mescitler için geçerlidir. Gereksiz yere birçok masrafın yapıldığı süslemelerle insanların huşuşunun bozulduğu, israfın hat safaya çıktığı ve neredeyse insanların birbirlerine karşı övünç vasıtası olarak kullandıkları mescitler maneviyattan yoksun yerlerdir.

Mescitleri temizlemek ve kokulandırmak sünnettir. Özellikle yaz günlerinde buna çok fazla ihtimam gösterilmelidir. Mescitleri pisliklerden ve pis kokulardan arındırmak

---

322 Müslim, Mesacid 52.

emredilen bir şey olduğuna göre, sigara, soğan, sarmısak, ter ve ayak kokusu gibi insanlara rahatsızlık verecek şeylerle oralara girmek dolaylı olarak yasaklanmaktadır. Çünkü bir şeyi emretmek onun zıttını yasaklamayı gerektirir.

SON SÖZ

Çok ağır şartlar altında ve birçok zorluklar içerisinde hazırlamış olduğumuz bu kitabı okuyan kardeşlerimizden ricamız; kitap içerisinde yer alan doğruların Allah'tan, yanlışların ise bizden kaynaklandığını bilerek *-şayet bir hata tespit ederlerse- b*izleri mazur görmeleridir. Cümlelerimi meşhur hadis âlimi Abdurrahman İbnü'l Cevzi'nin şu müthiş duasıyla noktalamak istiyorum:

"Allah'ım, senden haber veren dile, seni gösteren ilimlere bakan göze, senin hizmetin için yürüyen ayağa ve Peygamberinin sözlerini yazan ele azap etme! İzzetin hakkı için beni ateşe girdirme! Erbabı bildirmektir ki, ben senin dinini hep müdafa gayretin de oldum."

Dualarımızın Sonu, Âlemlerin Rabbi Olan

Allah'a Hamd Etmektir.

İbrahim GADBAN

22/08/2009

KONYA

SELEFİ SALİHİN'DEN ÖZLÜ NASİHATLER

1. "Gençler! Yönünüzü ahirete çevirin, ahireti çokça isteyin. Biz, ahireti isteyenin ahiretle beraber dünyaya da elde ettiğini gördük. Ama dünyaya isteyenin dünya ile beraber ahireti elde ettiğini hiç görmedik." ***(Hasan Basri)***

2. Konuşmayı öğrendiğiniz gibi susmayıda öğrenin. Muhakkak ki en büyük yumuşak huyluluk, kişinin kendisini ilgilendirmeyen konularda susmasıdır. Konuşmaktan daha çok susmaya istekli olun. Kendinzi ilgilendirmeyen şeyler hakkında kesinlikle konuşmayın." ***(Ebu'd Derda)***

3. "Amelsiz dua eden, yaysız ok atan gibidir." ***(Vehb b. Münebbih)***

4. "Amelsiz ahireti isteyenlerden ve olmayacak şeyleri temenni edipte sonra tevbe edenlerden olma." ***(Hz. Ali)***

5. "Gerçekleştirebileceğin hususunda kendine güvenmediğin hiç bir sözü sakın verme !" ***(İmam Zühri)***

6. "Dünya bir kalbe yerleşince, ahiret oradan çıkıp gider." ***(Ebu Süleyman ed-Darani)***

7. "Dünya, amel etme; ahiret, karşılık alma mekânıdır. Kim dünyada amel etmezse ahirette pişman olur." ***(Ahned b. Hanbel)***

8. "Elinden geliyorsa insanlar arasında meşhur olmamaya çalış. Yüce Allah katında övülen bir kul olduktan sonra insanlar tarafından bilinmmen, övelmemen ve kötülenmen senin için önemli olmasın." ***(Fudayl b. Iyaz)***

9. "Kesin bir ilim veya delil üzere olmadığın şeyi bırak. Seni ilgilendirmeyen şeyler hakkında konuşma. Paranı koruduğun gibi dinini de koru. Kazandığın sevabı da (başa kakmamak suretiyle) muhafaza et." ***(Abdullah b. Amr)***

10. "Biz öyle bir topluluk gördük ki az konuşur, çok iş yaparlardı. Şimdi ki insanlar ise az amel ediyor fakat çok konuşuyorlar." ***(Hasan Basri)***

11. "İlim çok bilgi sahibi olmak değildir. Asıl ilim Allah'tan korkup sakınmaktır." ***(İbn-i Mesud***)

12. "Pişman olmadan önce, düşünün ve amel edin, Dünyaya aldırış etmeyin, zira onun sağlıklısı hastalanır, yenisi eskir, nimeti tükenir, genci yaşlanır." ***(Fudayl b. Iyaz)***

13. "Kendini hak ile meşgul etmezsen, batıl seni işgal eder." ***(İmam Şafi)***

14. "Hesaba çekilmeden önce kendinizi hesaba çekin, ölmeden önce ölün." ***(Hz. Ömer)***

15. "Müttaki kimse, kendini, zalim bir sultandan ve cimri bir ortaktan daha sıkı hesaba çeker." ***(Meymun b. Mihran)***

16. "Âlim ölse de diridir, cahil diri olsada ölüdür." ***(Hz. Ali)***

17. "Her davranışın bir karşılığı vardır. Öyleyse karşılacağın kötü sonuçlardan sakın." ***(İmam Zühri)***

18. "Dünya ahirete götüren köprüdür. Onun üzerinden geçin, ama üzerini imar etmeyin." ***(Yahya b. Muaz)***

19. "Dünya ve ahiret, iki kuma gibidir. Birini razı edersen diğerini kızdırırsın." ***(Vehb b. Münebbih)***

20. "Öğrendiğin ilimle amel etmedikçe âlim olamazsın." ***(Ebu'd Derda)***

21. "Dünya üç gündür. Dün, bugün ve yarın. Dün, içindekilerle birlikte geçip gitmiştir; yarına belki ulaşamayacaksın, bu gün ise senindir. O halde onu iyi değerlendir." ***(Hasan Basri)***

22. "Sana faydası olmayan ilim sapıklıktır. Sana fayda vermeyen mal da vebaldir." ***(Hz. Ali)***

23. "Âlim kişiye ilim olarak Allah'tan korkması, cahil kişiyede cehalet olarak bilgisiyle böbürlenmesi yeterlidir." ***(Mesruk)***

24. "Bilmeyene bir defa, bilip te amel etmeyene yedi

defa yazıklar olsun." ***(Ebu Derda)***

25. "Eğer kendi kusurlarımı bilmeseydim, insanlardan nefret ederdim." **(*Mutarrıf b. Abdullah*)**

26. "Bir müslümanı seversen, onunla münaşaka etme, onu olaya alıp mizahta bulunma." ***(Muaz b. Cebel)***

27. "Kim Allah'a hizmet etmekten dolayı mutlu olursa her şey ona hizmet etmekten dolayı mutlu olur. Kimin Allah ile içi ferahlarsa, ona bakan herkesin içi ferahlar."(***Yahya b. Muaz)***

28. "Ey insanlar! Dünyadan uzaklaşmakta, ahirete doğru yaklaşmaktasınız. Her birinin insanları vardır. Siz ahiret insanlarından olun, dünya insanlarından olmayın. Bu gün çalışma günüdür, hesap yoktur. Yarın ise hesap günüdür, çalışma yoktur." ***(Hz. Ali)***

29. "Üç şey cehaletin alametidir; kendini beğenmek, kendisini ilgilendirmeyen şeyleri konuşmak, insanlara yasakladığı şeyi yapmak." ***(Ebu Derda)***

30. "Kim dünyayı boşarsa, ahiret onun eşi olur. Dünya akıllılar tarafından boşanmıştır; fakat iddeti hiç bitmez. Dünyayı aklından çıkar ve hiç düşünme, ahireti ise düşün ve hiç unutma! Dünyadan, seni, ahirete ulaştıracak olanı al, seni ahiretten alıkoyacak olanı alma." ***(Yahya b. Muaz)***

31. "Tehlikelerle dolu bir hidayet yoluna giren insanın dört şeye ihtiyacı vardır;

*Koruyacak bir olgunluğa

*Yönlendirecek bir ilme

*Haramlardan uzak tutacak bir takvaya,

*Allah'a yaklaştıracak bir zikre." ***(Muhammed b. Ali)***

32. "Bil ki, insanların Allah'a en çok itaat edenleri günahlara karşı en fazla buğz edenleridir." ***(Ebu Bekr es- Sıddık)***

33. "Haksızlığın önünde eğilmeyiniz zira hakkınızla beraber şerefinizide kaybedersiniz." ***(Hz. Ali)***

34. "İnandığınız gibi yaşamazsanız, yaşadığınız gibi

inanmaya başlarsınız." ***(Hz. Ömer)***

35. "Hakkı dile getiriniz ki, hak ile tanınasınız." ***(Hz. Ali)***

36. "Biz hadisi aklımızda tutabilmek için onunla amel ederdik." ***(İmam Şa'bi)***

37. "Âlim kişiye ilim olarak Allah'tan korkması, cahil kişiyede cehalet olarak bilgisiyle böbürlenmesi yeter." ***(Mesruk)***

38. "Nasihatçi istiyorsan, ölüm sana yeter!" ***(Hz. Ömer)***

39. "Kabre azıksız giren kişi, denizde gemisiz yolculuğa çıkmış gibidir." ***(Hz. Ebu Bekir)***

40. "Hikmet sahibi kişi dünyayı ahirete tercih etmez." ***(Yahya b. Muaz)***

41. "Üç şey, üç şeyle elde edilmez:

1) Zenginlik, arzu etmekle
2) Gençlik, makyaj yapmakla,
3) Sağlık, ilaç kullanmakla ***(Hz. Ebu Bekir)***

42. "İnsanlarla iyi geçinmek aklın yarısı, iyi soruda ilmin yarısıdır." ***(Hz. Ömer)***

43. "Meşguliyet olarak ibadet, ibret olarak ölüm sana yeter." ***(Hz. Ali)***

44. "Allah'ın sana farz kıldıklarını yap; insanların en çok ibadet edeni (abid) sen olursun, Allah'ın yasakladıklarından uzak dur; insanların en fazla dünyadan yüz çevireni (zahid) sen olursun, Allah'ın senin için ayırdığı rızka razı ol; insanların en zengini olursun." ***(Abdullah b. Mesud)***

45. "İyilik yaptığın kimsenin efendisi, iyiliğini gördüğün kimsenin kölesi, iyiliğine tenezzül etmediğin kimsenin dengi olursun." ***(Hz. Ali)***

46. "Kanaatkâr aç olsa da zengindir." ***(Vehb b. Münebbih)***

47. "Kıskanç kişinin rahatı, yalancının itibarı yoktur." ***(Ahmet b. Kays)***

48. "Affedileceği ümidiyle, pişmanlık duymadan gü-

nah işlemek, ibadet yapmadan Allah'a yaklaşacağını sanmak ve Allah'a isyan içinde ömür tükettiği halde Allah'a itaat eden kullara verilecek olan cennete girmeyi ümit etmek aldanmanın en büyüğüdür." ***(Yahya b. Muaz)***

49. "Çok gülen vakar ve heybetini kaybeder." ***(Hz. Ömer)***

50. "Düşünülmeden okunan Kur'an'da hayır yoktur." ***(Hz. Ali)***

51. "Çok konuşmayı terk edene, hikmet; başkalarının kusurlarıyla uğraşmayı terk edene, kendi kusurlarını düzeltme imkânı verilir." ***(Hz. Ömer)***

52. "Ölüm tepenizde, cehennem de önünüzdedir!" ***(Hasan Basri)***

53. "ilim, en hayırlı miras, takva en hayırlı azıktır." ***(Hz. Ali)***

54. "Kim namaz kılar da, kıldığı namaz onu iyiliğe yöneltmez ve kötülüktende uzaklaştırmazsa, namazı sadece kendisini Allah'tan uzaklaştırmaya yarar. " ***(Abdullah İbn-i Mes'ud)***

55. "Kim Allah katındaki değerinin ne olduğunu bilmek isterse kendisini Kur'an'a arz etsin. " ***(Hasan Basri)***

NOTLAR

